

LA LENGUA DE SIGNES: UNA EINA PEDAGÒGICA I POLÍTICA PER A DESCOBRIR, AL SERVEI DE L'EDUCADOR SOCIAL

TREBALL DE FI DE GRAU

AUTORA: NOEMÍ TOMÉ PUERTA

TUTOR: JOSEP RUF AIXÀS

Universitat Oberta de Catalunya (**UOC**)

Grau en Educació Social

Al meu àngel de la guarda.

¡El mundo es mucho más interesante, mucho más emocionante cuando lo vives en primera persona!

(Gómez, 2011, p. 195).

AGRAÏMENTS

Al meu tutor de la UOC, al Pere, que m'ha acompanyat humanament al llarg d'aquests set anys i mig, escoltant-me sincerament, ell em va posar en contacte pràctic amb el món socioeducatiu, canviant-me la vida radicalment, com també, ell va ser el que em va informar quan li vaig fer la pregunta «on puc estudiar llengua de signes?», i aquíestic. A la Brígida, que des del seminari va apostar, des del minut zero, per la meva proposta, animant-me, encoratjant-me i escoltant-me...Al Jordi Planella, per creure tant en aquesta professió i per la seva participació en aquest treball de fi de grau. I com no, a la Sandra, companya del grau que m'ha ajudat tantíssim, igual que la Cati, la Yolanda i moltes i molts altres.

A les persones que han fet possible endinsar-me en un món preciós, difícil i ple de controvèrsies, però meravellós, el món Sord, amb una llengua increïble que frega l'art i que fa de la vida alguna cosa més que paraules. Al Juan Valenzuela, a la Dolors, la Marian, la Karen, la Vanessa, la Virginia, la Magda, el Guillem, l'Aida, l'Abril, la Mònica, el David, la Jordina, l'Esther, que em van acollir i les seves generositats han fet possible aquest projecte, i a moltíssimes altres persones que he anat coneixent al llarg d'aquest recorregut.

A la meva família, la Tata, el Fofó, la meva mare i el meu pare, als meus amics, la Berta, el Vida, la Moni i la Lolita, que van entendre, que posar-te a estudiar de gran comportava una reducció important dels nostres encontres i relacions, mai han tingut el dubte que ho podria aconseguir.

I com no, a tu Valen, el meu company de viatge, et vaig conèixer el mateix any que començava el grau, l'any 2010, dos projectes vitals. Amb tu he crescut i m'has ajudat a créixer, sense tu, saps, i ho saps, que aquest somni fet realitat hauria sigut pràcticament impossible.

RESUM

En aquest treball fi de grau s'analitza qui és la persona sorda signant, el desconeixement que hi ha al Grau d'Educació Social a la UOC al respecte, i perquè és important incorporar l'epistemologia dels sords.

Hi ha un moment històric en que es diferencia la persona Sorda de la persona amb diversitat auditiva, i aquesta diferenciació provocarà, fins el dia d'avui, una diferenciació de pensaments i de pràctiques envers les persones sordes, sent les hegemòniques les que provenen de l'oralisme i de la societat heteronormativa. Reivindiquem la presència de l'educador social en aquestes pràctiques i espais, que fins al moment han estat reservades a professions més mèdiques i rehabilitadores. Però per a reivindicar la nostra presència, i complir amb el nostre compromís ètic, pedagògic i polític envers la persona sorda, cal que l'educador social incorpori coneixement sobre la comunitat sorda i competència en la llengua de signes.

ABSTRACT

This bachelor's thesis analyzes the identity of the signer, the lack of knowledge by the Bachelor's degree of Social Education at UOC on the matter, as well as the importance of why the epistemology of deaf people should be taken into account and incorporated.

At one point in history, a distinction was made between a deaf person and someone with auditory diversity; such a distinction would cause, until the present day, a differentiation of thoughts and practices towards deaf people, the hegemonic ones being those who come from oralism and a heteronormative society. We defend the presence of social educators in these practices and spaces, whom until this moment have been kept to the medical and rehabilitative area of the professional spectrum. Nevertheless, to defend the presence of said social educators, and to meet their ethical, pedagogical and political compromises towards deaf people, it is much needed that they incorporate their specialized knowledge about the deaf community as well as their expertise in sign language.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	2
2. PLANTEJAMENT I OBJECTIUS	3
3. MARC TEÒRIC.....	7
3.1 Singularitat i diferència.....	10
3.1.1 Discapacitat i diversitat funcional auditiva.....	11
3.1.2 Persona Sorda	15
3.1.3 Deafhood.....	25
3.2 La salut de la Llengua de Signes (catalana).....	31
3.2.1 La llengua de signes (catalana) i altres suports.....	34
3.2.2 L'escola: una experiència socioeducativa amb LSC.....	41
3.2.2.1 L'escola bilingüe a Catalunya.....	45
3.3 On està la persona Sorda al nostre grau?	54
4. METODOLOGIA.....	60
4.1 Objectius del treball de camp.....	60
4.2 Perspectiva metodològica.....	62
4.3 Fonts i instruments	64
4.4 Disseny i procés de recerca.....	70
4.5 Aspectes ètics de la recerca.....	74
5. ANÀLISI DE LA INFORMACIÓ.....	76
5.1 El col·lectiu sord i la llengua de signes	79
5.2 L'educació social i la llengua de signes.....	102
6. CONCLUSIONS	113
BIBLIOGRAFIA.....	117
ANNEXOS	124
A.1 Graella metodologia	124
A.2 Document consentiment de participació i protecció de les dades.....	125
A.3 Guió entrevista DR	126
A.4 Guió entrevista M	127
A.5 Guió entrevista VL.....	128
A.6 Guió entrevista MG.....	130
A.7 Guió entrevista KG i VB.....	131

A.8 Guió entrevista JP	132
A.9 Qüestionaris entrevista.....	133
A.10 Transcripció entrevistes	143
A.10.9 Recollida dades anàlisi document	143

1. INTRODUCCIÓ

La recerca que teniu a les vostres mans està encaminada a mostrar qui és el col·lectiu de persones sordes signant.

Amb aquest propòsit, a la primera part del treball, fem un recorregut teòric que ens permeti anar discriminant diferents conceptes, que, en nom de la persona sorda signant, s'utilitzen per nomenar-la: persona amb discapacitat, persona amb diversitat funcional auditiva, inclús persona sorda sense afegir l'adjectiu «signant».

Amb aquest objectiu, es fa un repàs històric per a localitzar el seu significat. Una vegada identifiquem la llengua de signes com a tret fundacional de la identitat de la persona sorda signant, passem a observar teòricament una realitat concreta: l'atenció socioeducativa que reben les famílies i els infants sords per a la seva escolarització a primària, com també l'acompanyament del nen dins l'escola.

L'escola és un camp d'acció educatiu reivindicat per l'educador social, i aquesta atenció socioeducativa que pot aportar l'educador, serà el nexa amb el següent recorregut teòric. Revisar les assignatures del Grau d'Educació Social, en busca de la persona sorda, serà un exercici d'introspecció.

Una vegada fet el marc teòric, us presentem la investigació de camp. El conjunt d'entrevistes, de qüestionaris d'entrevista i de lectura d'autobiografies, ens aportarà una visió més subjectiva de la comunitat sorda, i ens permetrà aprofundir, contrarestar i refutar el coneixement teòric generat envers la cultura, la identitat, la llengua de signes, la importància de la llengua de signes per a l'educador social, entre altres.

L'anàlisi de la informació recollida, pràctica i teòrica, dóna peu a l'últim punt d'aquesta recerca: les conclusions. Amb aquestes, donarem resposta a les hipòtesis i objectius plantejats en el nostre projecte.

2. PLANTEJAMENT I OBJECTIUS

Aquest treball de fi de grau pretén, d'una banda, fer visible la comunitat sorda signant; persones sordes que opten per la llengua de signes com a llengua de comunicació, i de l'altre banda, reivindicar que una professió com és l'Educació Social, hauria de conèixer la història i la particularitat d'aquest col·lectiu, no fer-ho, promou la situació crònica de vulnerabilitat a la que són empesos:

“[...]el 92% de toda la población sorda (usuaria o no de la lengua de signos española) no tiene formación que la habilite para el ejercicio de una profesión [...] (el 56,6% de las personas sordas en edad de trabajar están en situación de inactividad económica) y de ocupación laboral (el 20% están desempleadas frente al 11% del conjunto de la población), y la situación todavía es peor en el caso de las mujeres sordas [...] La proporción de intérpretes por usuarios de lengua de signos española y su formación distan mucho de cubrir las necesidades de este colectivo, lo cual impide que pueda participar en la sociedad en condiciones de igualdad. El acceso [...] a la información y las comunicaciones es aún muy limitado, especialmente en lo relativo a su salud [...] los factores actitudinales suponen una importante barrera para su participación plena y efectiva en la sociedad.” (Muñoz, Ruiz, Álvarez, Ferreiro, i Aroca, 2010, p. 74).

La tria d'aquest tema va sorgir quan queda poc per acabar el grau; vaig iniciar un curs de la llengua de signes catalana, i el primer contacte amb el professor del curs, persona sorda signant, va ser decisiu per adonar-me del desconeixement que hi havia envers un col·lectiu que defensen una cultura pròpia, sent la llengua de signes el tret identitari per excel·lència.

Aquesta consciència va despertar un desig a nivell personal, acadèmic i professional: el descobriment d'un món que m'era exòtic, trobar la motivació pel treball de fi de grau, allò tant esperat com a estudiant però amb el que tenia certa desesperança, i com a futura educadora social, se'm presenta aquest treball com una lluita política, una lluita política amb una fonamentació teoria al darrera i necessària per l'exercici de la nostra professió.

Aquest TFG es podria dir que és una acció politicopedagògica (Planella, 2012, p. 109): *compromís* amb les persones sordes signants, *activisme* en tant que el treball representa el nostre granet de sorra a favor de fer visible la situació d'un

col·lectiu silenciats, i *transformació* en quant vol provocar un canvi en els seus lectors, i perquè no, el plantejament de la incorporació al currículum universitari de formació al respecte.

Preguntes com, perquè a la persona sorda l'agrada dir-se «persona sorda» enlloc de persona amb diversitat funcional auditiva? Perquè utilitzen un adjectiu pejoratiu? I, perquè hem de fer servir un intèrpret per comunicar-nos amb la persona sorda signant enlloc de relacionar-nos directament? Són les que engeguen aquest treball.

Utilitzar el terme «sord» era anar en contra del marc conceptual que m'havia construït al llarg dels estudis del grau i en contra del codi deontològic: "L'educador o educadora social en relació amb els subjectes de l'acció socioeducativa [...] evitarà [...] l'ús de nocions i termes que fàcilment puguin generar etiquetes devaluadores i discriminatòries." (ASEDES, 2007:25). Quan experimento que el professor de llengua de signes no és una persona amb discapacitat sensorial sinó persona sorda, és el moment en el qual començo a qüestionar-me els fonaments teòrics apresos al llarg del grau. Aquest qüestionament, capacitat crítica que també se'ns fomenta, és el motor del TFG en tant que pretén presentar a la persona sorda signant com a participant d'una cultura minoritària, i no únicament com a persona amb diversitat sensorial, però, existeix la cultura sorda com a tal?

La llengua de signes (catalana) ha sigut la clau que m'ha portat fins aquí, i també és la clau d'una comunitat que la diferencia de la comunitat parlant, no obstant, sóc coneixedora que hi ha moltes persones sordes que no l'utilitzen, i doncs, perquè no totes les persones amb diversitat auditiva aprenen la llengua de signes? Quin posicionament ideològic pot haver darrera els que defensen les ajudes tecnològiques i la modalitat oral, en contraposició de la llengua de signes? La llengua de signes, un bé cultural amb legitimitat, se'm presenta com una eina política d'un col·lectiu a estudiar.

Just abans de començar el semestre, i per tant el TFG, la Universitat Oberta de Catalunya realitza un seminari d'estudis crítics i discapacitat titulat *Ontologies de la Diferència. Pasos hacia otras gramáticas de al discapacidad*. Allà he sigut coneixedora per primera vegada de la Teoria Crip, una teoria postmoderna que no

forma part del currículum universitari —suposo per la novetat— De seguida, observo punts en comú entre les reivindicacions d'allò «tullido» i la comunitat sorda. Una vegada més, confirmo el marc teòric crític i progressista de les persones encarregades del grau, i em motivava, encara més, presentar aquest projecte de recerca.

Conscient que qualsevol recerca no és neutra, el posicionament ideològic del qual parteixo és, per un costat, que l'educació social es “[...] una prestació educativa, al servei de l'acompliment dels valors fonamental d'un estat de dret: igualtat de tots els ciutadans, màximes quotes de justícia social i el ple desenvolupament de la consciència democràtica, (ASEDES, 2017:12), i per l'altre, que l'educador social, per tal de possibilitar efectes educatius de canvi, desenvolupament i promoció en la persona, grup o comunitat (sorda), tal com diu ASEDES (2007:19), ha de generar el *vincl*e educatiu necessari; relacionar-se i comunicar-se des d'una posició ètica de persona a persona és doncs imprescindible, però, còm ho farà sinó sap què és la Comunitat Sorda i no sap la Llengua de Signes Catalana?

El conjunt d'hipòtesi al voltant de la persona sorda signant i intentar respondre-les són la missió d'aquest treball, a la vegada que aportar coneixement a la nostra professió. Amb aquesta finalitat proposo els següents objectius:

Objectiu General

Analitzar perquè és important que l'educació social de la Universitat Oberta de Catalunya reconegui l'existència d'una cultura sorda, sent la llengua de signes vital per a aquesta.

Objectius Específics

1. Estudiar què és i si es pot reconèixer com a tal la cultura sorda, això ens ajudarà a reflexionar la diferència que hi ha entre persona sorda i/o persona amb diversitat auditiva.
2. Conèixer el posicionament pedagògic, sociològic, filosòfic o antropològic que hi ha darrera els diferents suports a la comunicació que rep la persona

sorda perquè assoleixi la socialització i la participació en els diversos àmbits de la vida quotidiana, i que remeten a unes pràctiques determinades.

3. Explorar les assignatures del grau per tal de veure el llenguatge que utilitzen envers les persones sordes, d'aquest dependrà el vincle que es generi entre educador i subjecte de l'educació.

3. MARC TEÒRIC

Every deaf child, whatever the level of his/her hearing loss, should have the right to grow up bilingual. By knowing and using both a sign language and an oral language (in its written and, when possible, in its spoken modality), the child will attain his/her full cognitive, linguistic and social capabilities.

François Grosjean (2001, p. 110, citat per Jordina, p.548)

La revisió bibliogràfica seleccionada per a fonamentar les hipòtesis del treball veuen principalment del paradigma humanista, és per això que *les relacions entre les persones i el desig*¹ tindran un pes important al llarg del marc teòric, no podia ser d'una altra manera quan del que estem parlant és del tipus de comunicació que establím amb les persones sordes.

Aquesta comunicació, i per mitjà del llenguatge —simbòlic—, és la que ens permet anar construint la nostra subjectivitat —identitat—, ens anem creant constantment segons el reconeixement, o la manca d'aquest, que els altres fan de nosaltres. És important destacar el caràcter *dialògic* de la subjectivitat, s'ha de prestar atenció a aquesta característica constituent del ésser humà perquè d'això dependrà que una persona es vegi, es senti o es digui persona amb discapacitat, persona sorda, totes dues a la vegada o cap d'aquestes.

Nos transformarnos en agentes humanos plenos, capaces de comprendernos a nosotros mismos y por tanto de definir nuestra identidad por medio de nuestra adquisición de enriquecedores lenguajes humanos para expresarnos [...] Pero aprendemos estos modos de expresión mediante nuestro intercambio con los demás. Las personas, por sí mismas, no adquieren los lenguajes necesarios para su autodefinición. Antes bien, entramos en contacto con ellos por la interacción con otros que son importantes para nosotros: lo que George Herbert Mead llamó los "otros significantes" (Taylor, Capítol I, paràgraf 23).

Per entendre el tipus de comunicació que s'estableix i la significació del llenguatge que utilitzem, haurem de tenir present —agafem prestades les paraules de Karsz (2007, citat per Solè, 2016, p. 22)—: *la relativitat històrica* que, tot i que a la secció

¹ El desig és la condició de la vida, el reconeixement de que el buit és important però no és malenconia sinó somiar en un projecte, en un llaç amb l'altre. De fer-nos càrrec de tot el que fem, de no cedir a la pulsíó de mort. Ens orienta amb el sofriment, no és individual, ens porta a treballar amb l'altre. (Ubieta, maig de 2017).

3.1.2. hi ha una revisió històrica, aquesta l'hem de llegir i tenir present al llarg de tot el treball pel que fa a com el sistema qüestiona unes humanitats i no d'altres; *la relativitat psíquica*, i aquesta és una part molt interessant i important al llarg de tot el text doncs fa referència a la subjectivitat —identitat—, a l'experiència encarnada, o bé com diu Jordi Planella (2017, p. 52) a *la corporeïtat*²; i *la relativitat social*, que seria allò contingent i on l'educació social té molt a dir en aquesta comunicació amb la persona sorda.

En quant a l'educació social, trobem imprescindible dos conceptes proposats per Paulo Freire: el concepte de *concientització*³, aquest, més que un concepte és un mètode que té per objectiu visibilitzar i prendre consciència de les relacions de poder estructurals, a la vegada que empoderar-nos per transformar els models de relació hegemònics —persones sordes com a grup oprimat i persones oïdores com a opressors, entre d'altres—; i *la curiositat profunda*⁴, imprescindible tenir-ho present perquè aquest treball de conscientització no es torni, una vegada més, un treball individualitzant. Amb aquests dos propòsits executem aquest TFG.

En fin, el ejercitar constante de la curiosidad, aunado con el acicate permanente del preguntar, van conduciendo a la configuración de una actividad pedagógica que estimula la reflexión crítica y un pensamiento fecundo que vaya más allá de la asimilación pasiva y de las “respuestas que esterilizan burocráticamente”. (Ibídem, p. 89).

Entenem un model d'educació des d'una *educació poiètica* on l'acte educatiu és *ethopoiètic* i *ethopolític*⁵, una educació entesa com el qüestionament i la transformació de l'educador, del subjecte i de les relacions amb el nostre entorn, però sobretot, una educació que emancipa —finalitat de l'educació social— Observem la potència del socioconstruccionisme que permet, per mitjà de la

² «[...]no se trata solo de un tema estrictamente carnal [...] sino de la vivencia del cuerpo, de la corporeidad [...] Es en este sentido que la pedagogía tiene que poder incluir la descolonización de los cuerpos [...]» (Planella, 2016, p. 52).

³ Chesney, L. (2008). La conscientización de Paulo Freire. *Rhec*, 11: 51-72. Descarregat a <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4015700.pdf>

⁴ “El diálogo es ese encuentro de los hombres, mediatizado por el mundo, para pronunciarlo no agotándose, por lo tanto, en una mera relación yo-tú”. Esa curiosidad que mantiene a los individuos en estado de incertidumbre para desarrollar habilidades investigativas y para crear, mantener y resolver conflictos conceptuales e interculturales; esa curiosidad, abre [...] un espacio de diálogo intercultural, en donde las valoraciones de los demás son elementos primordiales para su fomento. (Estupiñan i Agudelo, 2009, p. 89).

⁵ «La formación del sujeto [...] no ha de conducirnos únicamente a la libertad [...] sino al conocimiento de nosotros mismos [...] Sin embargo, tratar de hacer de la propia vida, de la propia existencia una obra de arte no es un afán meramente esteticista, ya que *ethopoiética* y *ethopolítica* son inseparables, porque la lucha con el poder, más valdría decir con Foucault, la modulación del poder [...] se juega tanto en el interior del individuo «sujetado», «sujetivizado», como en sus relaciones con los otros. (Fuentes, 2016, p. 32).

responsabilitat lingüística —i aquí *el decir* i *lo dicho* (Lévinas, 2008, p. 74), tots dos conceptes, tenen un paper fonamental—, construir-nos de manera diferent i subvertir les pedagogies, diríem, de la raó, universalistes, etc., en pro de pedagogies creatives.

Malgrat que ens interessa la idea platònica, cartesiana i kantiana del desaprendre en la qual es basa Foucault, no ens interessen aquests referents en quant al *model antropològic dualista* de persona que dibuixen i el coneixement que d'aquest es deriva; totalment contrari a la idea de generar coneixement humà.

Finalment, no podem obviar que *la globalització* i el *sistema econòmic capitalista* són la causa del sorgiment de totes les idees d'aquests pensadors que hem anat referenciant, que com a crítics, contestataris o dissidents intenten explicar i trobar solucions a un sistema estructurador de relacions de poder que utilitza les institucions per controlar a les persones, del qual som conseqüència i causa, i així l'anirem veiem al llarg del text que presentem.

3.1. Singularitat i diferència⁶

“El mundo moderno es el de los simulacros. Un mundo en el que el hombre no sobrevive a Dios, ni la identidad del sujeto sobrevive a la sustancia. Todas las identidades sólo son simuladas, producidas como un “efecto” óptico, por un juego más profundo que es el de la diferencia y de la repetición”

(Deleuze, 2002, p. 1 citat per Bárcena, 2015, p. 51)

Una de les hipòtesis principal del nostre treball és entendre de què parlem quan parlem de *persona Sorda*⁷, el perquè, el seu dèficit és un atribut principal en la seva subjectivitat en contraposició al que hem vist al llarg del grau d'Educació Social on el més respectuós seria dir *persona amb diversitat funcional auditiva*. Aquesta diferència vindrà donada per la identificació, o no, al col·lectiu, comunitat o cultura sorda com a minoria cultural i lingüística.

Tot i que la suposada cultura sorda sigui el tema central del treball, s'ha d'analitzar històricament el fenomen de la discapacitat per entendre la construcció d'aquesta comunitat sorda signant, com també, reflexionar sobre aquests conceptes amb les teories més actuals que hi ha sobre la diversitat funcional com de la *sordetat* — *Deafhood*—

Es per això que hem dividit aquest capítol en: i) un primer apartat que intentarà deconstruir la discapacitat i la diversitat funcional, tot i ser conscient de la gran diferència que hi ha entre aquests dos termes, els unifiquem segons el criteri de diversitat *funcional* i en contraposició del segon punt; ii) *persona Sorda* on el criteri és la diversitat *cultural*; iii) *Deafhood* que representa la nova mirada envers la *persona Sorda*.

⁶ Copio textualment el títol que proposa Fernando Bárcena per a un dels apartats del seu text “*La diferencia (de los idiotas)*”. (p. 51), perquè em sembla que exemplifica la idea d'aquest apartat: un grup de persones que tenen un tret en comú, la limitació auditiva, però que la seva particularitat rau en la no classificació —com molt agrada al paradigma mèdic— parlem de diversitat funcional o cultural, o de tots dos alhora, o de cap de les dues? Podríem dir que és una diversitat subversiva i que convoca a pensar-nos des de la singularitat de cadascú de nosaltres, des de la diferència. Era impossible trobar un títol millor que unifiqués el capítol sencer, justament per la seva diversitat.

⁷ La *persona Sorda* serà una de les seccions dintre d'aquest capítol. Totes les fonts específiques consultades, contempen com a punt de partida aquest concepte —*S* majúscula— que remet a una referència de Woodward (1972) recollides a l'European Union of the Deaf i al World Federation of the Deaf: proposa *Sordo* para les persones que utilitzen la llengua de signes en la seva comunicació primària i que s'identifiquen com a grup lingüístic (visió sociocultural), i reserva *persona sorda* per assenyalar biològicament i fisiològicament que l'oïda té una limitació. (Minguet, 2000; Rodríguez, 2016; Sack, 2017; Sánchez, 2015).

3.1.1 Discapacitat i diversitat funcional auditiva

Hem unificat en aquest apartat els termes discapacitat i diversitat funcional sota el criteri de la diversitat funcional i en contraposició de la diversitat cultural, però també, i no menys important, sota el criteri envers *la diferència*: positiu o negatiu.

El terme diversitat funcional és potentment significatiu quan mira a la diferència, a la fragilitat i a la vulnerabilitat de la persona de manera positiva —ho veurem en el darrer apartat d'aquest capítol 3—, però no podem obviar que una gran part de la societat utilitza aquest terme mirant la diferència de manera negativa: o bé s'utilitza com un concepte actualitzat de discapacitat i sense cap canvi de significat —model biomèdic—, o bé, s'utilitza com a concepte que intenta superar aquest paradigma i, des d'un model social, es reivindica eliminar el conjunt de barreres — comunicatives pel tema que ens ocupa— per poder accedir al món ordinari i normatiu, per tant, continua reproduint la societat heteronormativa i capacitista.

Aquestes dos mirades envers la diferència —la negativa (model biomèdic i model social) i la positiva (model de la diversitat, cultural o emancipador)— conviuen en l'actualitat.

S'ha d'anar molt en compte que quan utilitzem el concepte diversitat funcional no estiguem negant la discapacitat, és a dir, la discriminació per la seva diversitat, és per això, que utilitzarem de manera general el terme discapacitat: “[...] a nivel material se puede cubrir la discapacidad pero no a nivel simbólico [...] los recursos se han de hacer en funcionamiento de mirar la diversidad y no sobre criterios de igualdad, porque generan desigualdad [...]” (Toboso, juny de 2017).

Cal aclarir abans, que parlarem sempre de persones amb limitació auditiva bilateral perquè es considera que la limitació unilateral no té repercussions en la parla i en el llenguatge (tot i que sí pot condicionar a la participació social⁸, motiu el qual seria interessant estudiar), a més a més, aquestes poden presentar dificultats afegides, per exemple dificultat d'atenció, de concentració, etc., però, no contemplarem en aquest treball de recerca les persones sordes que també presentin altres discapacitats, per exemple intel·lectuals o malalties mentals.

⁸ Minguet (2000, p. 20).

Biològicament, de què parlem quan parlem de persona amb discapacitat auditiva? No és el propòsit d'aquest treball fer una recerca mèdica exhaustiva però, sí és important fer algunes anotacions perquè d'això dependran les pràctiques socioeducatives que analitzarem més endavant –secció 3.2.2.1–, malgrat que no hauria de ser així.

El *Bureau international d'audiophonologie* (BIAP)⁹ és una de les classificacions més utilitzades que ens indica quina és l'audició en el millor oïda. Segons un barem de freqüència i d'intensitat del so, aquest ens indica *la pèrdua* en dB i ens classifica com a *hipoacúsia* (< 90dB) o *sord* (>90dB):

- Audició normal: 0-20 dB
- Deficiència auditiva lleugera: 21-40 dB
- Deficiència auditiva mitjana: 41-70 dB
- Deficiència auditiva severa: 71-90 dB
- Deficiència auditiva profunda: 91-119 dB
- Deficiència auditiva total. Cofosis: 120 dB o més

La finalitat d'aquesta classificació és adaptar la teva limitació al millor suport o ajuda possible buscant sempre, i tal com diu Minguet (2000, p. 52), el màxim d'aprofitament de les restes d'audició, l'adaptació als audiòfons i l'aprenentatge de la llengua oral. Veiem doncs que el missatge és: la sordesa és *un dèficit que s'ha de rehabilitar*. Els que són classificats com hipoacúsics tenen més possibilitats d'arribar a una bona audició per mitjà d'aparells tecnològics que no els sords, sent per aquests la visió el seu principal canal d'aprenentatge.

“[...] discutir sobre las posibilidades de una mirada sensible [...] que se preocupe por esas otras dimensiones del sujeto que muy a menudo quedan ofuscadas por las técnicas de *parametrización* de la diferencia, por la *clasificación* [...] por la *cuantificación* [...] por la necesidad (injusta) de *tener controlado* a todo aquel que vive en los márgenes [...]” (Planella, 2017, p. 102).

Però per funcionar de manera més auditiva o visual no depèn exclusivament de la classificació proposada, no és una fórmula tant taxativa i senzilla, sinó que hi ha altres factors a tenir en compte:

⁹ *Ibidem*, p. 27-28.

- El lloc de la lesió: segons el lloc on es localitzi la lesió trobem tres tipus de sordesa (Planella, 2011, p. 12): sordesa de transmissió, que solen ser lesions transitòries que poden ser tractades, la sordesa de percepció, que es troba localitzada a l'orella interna i és la que afecta la quantitat de so que hi sentim, i la sordesa mixta, que afecta a la transmissió i a la percepció.
- I si la lesió és abans de l'aprenentatge de la llengua oral —parlem de *sordesa prelocutiva*— o després —*postlocutiva*¹⁰—, si és postlocutiva quan temps s'ha estat en contacte amb la llengua oral, l'edat de la persona, l'entorn familiar, l'adaptació a l'audiòfon, el context social, etc.

A les 22es Jornades de Formació de les Persones Sordes en Modalitat Oral de la Federació d'Associacions Catalanes de Pares i Persones Sordes —ACAPPS—, que pertany a la Confederació Espanyola de famílies de persones sordes, que van tenir lloc el passat dia 4 de novembre a l'Auditori Fort Pienc a Barcelona —a les quals vam assistir—, és particularment característic la total sintonia amb el model mèdic. Unes jornades que:

- Són inaugurades pel president de COCARMI —*Comitè Català de Representants de Persones amb Discapacitat*— i pel president d'ACAPPS que no és una persona sorda o amb discapacitat auditiva.
- Dos sessions, de les cinc que hi havien, van ocupar 2/3 parts del temps de les jornades: una titulada *#implantscoclears* a càrrec del Dr. César Orús, Otorinolaringòleg i director d'implants de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, i l'Elisenda Roig, Logopeda del mateix hospital. L'altre sessió titulada *#tecnologia* a càrrec de l'empresa comercial d'audiòfons Widex.
- La sessió sobre l'accessibilitat a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuais només feia referència a la subtitulació i l'audiodescripció; omissió a l'accessibilitat en llengua de signes.
- Tot i que en el seu programa hi havia una sessió sobre l'educació inclusiva, per parlar del nou decret del sistema educatiu inclusiu, no es realitza per motius justificats¹¹.
- La sessió que tractava la inserció laboral, un altre àmbit que ens interessa als

¹⁰ Ibídem, p. 28.

¹¹ La ponent, la subdirectora general d'Ordenació i Atenció a la Diversitat del Departament d'Ensenyament, no va assistir degut a la situació política del moment a Catalunya.

educadors social, va ser molt residual perquè era la darrera i la resta de sessions van aclaparar tota la jornada.

- Recopilem unes dades interessants a reflexionar:
 - La Seguretat Social és fa càrrec del cost del implant i de l'operació però no del manteniment; 700€ a l'any, per tant no tothom podrà accedir-hi.
 - Per ser candidat a implant has de complir uns criteris, entre aquests sorprèn els criteris socials, aquests es basen en un bon entorn educacional, estimulació familiar i que s'estigui motivat. Es poden fer moltes reflexions: la teva família et determina o no com a candidat, si utilitzes la llengua de signes podria ser un no bon entorn educacional, un no estar motivat?
 - Destacar que en unes jornades que se suposen educatives i informatives, els col·laboradors d'aquestes són un total de vuit empreses mercantils dedicades a aparells tecnològics, i la Fundació ONCE.
 - El terme principalment utilitzat és persona amb discapacitat, en alguna ocasió diversitat auditiva i en cap moment persona sorda. Es parla constantment de la importància de la inserció, en cap moment de la qualitat de vida. No hi interpretació de llengua de signes, ningú utilitza aquesta llengua per parlar. Es parla de rehabilitació i dels tractaments “per aconseguir ser una persona normal” (Roig, novembre de 2017). Lemes com “si que es pot” “voler es poder” i “una vida normal es pot”.

Veiem doncs com la tecnologia està al servei de la medicina, la medicina al de la tecnologia, la persona al servei de la culpabilització i tot al servei de la discapacitat auditiva.

Afegim la importància, que entendre la pèrdua auditiva com a dèficit, provoca en les persones que l'adquireixen en edats més avançades el seu rebuig i la negació, per exemple a l'adolescència o l'edat adulta: “[...] complica la escolaridad, la vida de relación [...] dificulta la inserción laboral o los progresos en el empleo [...] Les cuesta trabajo hacerse a la idea del uso del audífono, de la lengua de signos, y de todo aquello que los identifique como sordos.” (Minguet, 2000, p. 35).

Aquest fet anirà agreujant-se a mida que s'avanci en l'edat, doncs l'edat és un dels factors de la pèrdua d'audició de la qual no podem escapar, mirar-la de manera

tant negativa ajuda a desestabilitzar la situació de moltes persones que es troben en una moment vital en el qual s'han de reinventar¹².

Però d'on ve aquesta mirada biomèdica i social de la sordesa? En el següent apartat, i a mode d'explicar la diferència entre persona Sorda —com a persona que pertany a un col·lectiu sociocultural— i persona amb diversitat funcional, farem un repàs històric destacant les que considerem dades claus o més significatives, ja sigui per un gir epistemològic o un moment de separació entre aquestes dos maneres d'entendre la limitació auditiva.

“[...]¿por qué la Armada (*los Válidos*) se resiste con tanta fuerza a aceptar públicamente *gays* (*los No Válidos*) en sus filas? Hay una única respuesta coherente posible: no es porque la homosexualidad (*discapacidad*) sea una amenaza para la llamada economía "fálica y patriarcal" (*capacitista*) de la Armada (*los Válidos*), sino porque, por el contrario, la comunidad de la Armada (*los Válidos*) depende de la homosexualidad (*discapacidad*) frustrada/negada en tanto componente clave del vínculo masculino (*normativo*) entre los soldados (*las personas*)¹³. (Zizek, 1998, p. 146).

3.1.2 Persona Sorda

Leonardo de Vinci (1452-1519): “Habrán recibido buena enseñanza todos aquellos que sepan imitar los movimientos de los mudos, que hablan con las manos y los ojos, con las cejas y toda su persona, movidos por la voluntad de expresar todo lo que su alma concibe [...] Si os complacéis en estudiar los movimientos de las manos de los que hablan por señas [...] comprenderéis los detalles de los gestos de los mudos, que no saben dibujar y no buscan ayuda del dibujo.” (Minguet, 2000, p. 149).

Aquest text il·lustra com, al menys, en el segle XV-XVI existien signes amb el quals les persones sordes es comunicaven. També sabem que a finals del segle XVI seria l'inici del que avui dia es coneixeria com el mètode oral: les fonts consultades¹⁴ assenyalen a Espanya com el primer lloc on es comença a ensenyar

¹² A l'assignatura de *Violència: prevencions i acció socioeducativa* vam tractar la violència envers les persones grans, i, aquesta mirada envers la sordesa no podria representar un tipus de violència sistèmica i estructural?

¹³ Els conceptes entre parèntesi i en cursiva és adaptació pròpia, no hi és al text original.

¹⁴ Minguet, 2000; Rodríguez, 2016; Sack, 2017; Sánchez, 2015

a parlar als nens sords de famílies adinerades, parlar era requisit indispensable per poder heretar els títols i les fortunes. El Fra Ponce de León¹⁵ utilitzava signes com a recolzament per ensenyar a parlar:

“[...] Pedro Ponce de León fuera el primero en dedicarse a la enseñanza de los sordos [...] resumió la experiencia de toda la vida en el libro *Doctrina para los mudos sordos*, cuyo manuscrito no se ha encontrado y que probablemente se perdió o fue destruido en el siglo XIX [...]” (Sacks, 2017, p. 8).

Abans d'això, al llarg de l'Antiguitat, a les persones sordes no se'ls hi reconeixia aquesta capacitat. És difícil trobar escrits o fonamentació al respecte però en alguns llibres, com per exemple el de l'Amparo Minguet titulat *Rasgos sociológicos y culturales de las Personas Sordas*, al llarg de les pàgines 147 i 148 explica aquests fets; filòsofs tan reconeguts com Aristòtil, o la mateixa religió Cristiana, no reconeixien l'educació per a les persones amb aquesta limitació.

La Il·lustració representa un punt d'inflexió en l'educabilitat tant de la persona Sorda com de la persona amb discapacitat auditiva. Considerem important fer unes pinzellades generals entorn quins van ser els canvis polítics, socials, econòmics i culturals que van succeir en aquesta època, perquè d'aquí i en endavant derivaran els diferents pensaments, ideologies i pràctiques professionals:

- Es passa de l'absolutisme a la democràcia sobiranista, de drets només per la classe privilegiada a drets per a tothom, d'una funció de l'Estat proteccionista a una no intervenció de l'Estat —no en el cas d'Espanya—, s'aposta per l'educació de la societat i pel coneixement en contraposició a les doctrines i les religions, es passa de la caritat a la filantropia, el racionalisme és la ideologia del moment, la raó és la veritat i per tant l'evolució de la humanitat, al progrés només s'arriba des de la ciència i la tècnica —fugint de l'humanisme—, visió mecanicista, el liberalisme és el sistema econòmic, la propietat privada —igualtat i llibertat—, etc.

Sense treure-li importància a la reforma radical que va suposar *La Il·lustració* —tot i que a Espanya va tenir un caràcter molt moderat i va arribar tard—, aquesta època

¹⁵ “monjo benedictino espanyol nascuts abans del 1508 en la localitat lleonesa de Sahagún. Va morir el 29 d'agost de 1584.” https://es.wikipedia.org/wiki/Pedro_Ponce_de_Le%C3%B3n

és clau doncs és l'inici del paradigma positivista –model mèdic o rehabilitador– i conseqüència del paradigma hermenèutic i crític —model social— i emancipador —model cultural—

Ara, presentarem un recorregut cronològic i històric —de manera esquemàtica— amb les dates més importants que ens assenyalen el perquè de la separació entre persones Sordes i persones amb discapacitat auditiva, i quin significat hi ha darrera d'aquests conceptes, conscients que el que som es construït culturalment i no del destí natural.

En quant a la diversitat funcional hem fet servir el llibre de l'Asun Pié *Diversidad (eS)*, doncs fa un resum intens i general d'allò que trobaríem més detallat als manuals d'assignatures del grau com *Acció socioeducativa i diversitat funcional o Dependència i educació per a l'autonomia*, en canvi, la fonamentació en quant a la persona Sorda, i propòsit d'aquest apartat, és més àmplia i l'anirem referenciant al llarg del text:

Segle XVIII a Europa. Educació per a totes les persones amb discapacitat:

- L'Abad L'Epéé, París, fundador d'una educació col·lectiva del tots els sord per mitjà de signes —signes dels propis sords i altres de nous que crea—
- Primera Escola per a sords, més tard serà reconeguda com a Institució Nacional.
- Continuaran obrint-se escoles i perfeccionant la llengua.

Segle XIX. Inici de la classificació i detecció de les persones amb discapacitat per tal d'organitzar-les en espais:

- A principis de segle hi ha 162 escoles europees (Espanya inclosa) i 26 americanes, utilitzant la llengua de signes. El 41% dels professors eren sords. (Lane, Sacks i Marchesi, citat per Minguet, 2000, p. 153).
- L'any 1817 a EEUU. No hi ha escola per a nens sords, l'americà Gallaudet marxa a Anglaterra a aprendre el mètode que s'utilitza; el que més endavant es coneixeria com l'oralisme, i a París a aprendre el que seria la llengua de

signe —LS— Funda el que avui és coneix com la *Universitat Gallaudet*¹⁶ on la llengua de comunicació i d'aprenentatge és la ASL (llengua de signes americana): única universitat del món dissenyada perquè no hi hagin barreres per les persones sordes, punt neuràlgic activista i un lloc amb molt valor simbòlic pel col·lectiu Sord.

- *L'any 1820 qüestionament de l'ús de la LS en l'ensenyament: defensors que la LS no permetria la integració i la participació en el món oral vs. defensors que l'aprenentatge de la llengua oral, a la qual se l'havia de dedicar molts esforços i temps, resta temps a l'aprenentatge de coneixements.*¹⁷
- 1860 Primeres Escoles amb el mètode oralisme.
- 1880 Congrés Internacional de Mestres de Sordmuts a Milà amb el títol “*Para la mejoría de la suerte de los sordomudos*” i on el lema era “*El signe mata la paraula*”¹⁸ La resolució és la prohibició de la LS, els vots a favor eren de professors oïdors i en contra de sords, sent aquests minoria. Els Estats Units no van acatar la resolució. Espanya prohibeix la LS.¹⁹

Reflexionem:

- 1) Des del segle XIX i fins a la primera meitat del segle XX, veiem clarament com el model mèdic s'imposa envers la discapacitat. És l'inici de la divisió entre normal i anormal i les seves derivacions en deficient, inadaptat, discapacitat, etc. L'educació tindrà un paper rehabilitador i l'atenció social serà material i assistencial, és l'època de les institucions tancades²⁰.
- 2) La dada que més ens interessa és que a meitat del segle XIX es quan es bifurca el concepte de persona sorda segons: els defensors de la llengua de signes i els defensors de la llengua oral. Els primers defensen la idea que allò més interessant és l'educabilitat de la persona sorda, sent els signes el llenguatge natural d'aquestes (en aquesta època encara no es considerava

¹⁶ <http://www.gallaudet.edu/>

¹⁷ “[...] aunque la LS era la forma más idónea de comunicarse [...] se debería ir eliminando poco a poco a favor de la lengua oral [...]” (Minguet, 2000, p. 155).

¹⁸ *Ibidem*, p. 155

¹⁹ “[...] Se han intentado justificar estas decisiones dando razones de tipo psicosocial, políticos o religioso [...] morales (se criticó el “erotismo” del lenguaje de signos, en una época del silencio del cuerpo) [...] Darwin, que consideraba que la diferencia fundamental entre el animal y el hombre era el “lenguaje” [...] el nivel de desarrollo al que habían llegado la psicología y la lingüística pueden explicar el cambio [...] estas ciencias pudiesen hacer grandes aportaciones al tratamiento y la rehabilitación de los sordos, a la disciplina que se ha dado en llamar sordomudística.” (*Ibidem*, p. 157)

²⁰ Pié, 2014, p. 27-41

llengua) i més fàcil per aprendre i comunicar-se; els segons justifiquen que les persones sordes han de poder parlar i entendre el que li diuen la majoria oient per poder participar socialment i integrar-se.

- 3) D'aquesta mateixa idea d'integració i de normalització és on sorgirà a mitjans del segle XX als Estats Units i Anglaterra el model social de la discapacitat o *Disability Studies*²¹, a la vegada que, i conjuntament amb les reivindicacions dels drets civils de les minories discriminades, apareixeran els *Deaf Studies*²² amb una perspectiva sociocultural i defensors de la llengua de signes. Aquest és el moment on hem considerat que es produeix la separació entre el concepte diversitat funcional auditiva i persona Sorda com a minoria cultural i diferenciada de la persona oïdora —la pel·lícula *Hijos de un Dios Menor* de la directora Randa Haines de l'any 1986 representaria molt bé aquesta dualitat i realitat— La discussió està servida, i arriba fins a l'actualitat.

Una vegada separats els camins, continuem el recorregut cronològic de la persona Sorda que és el tema que ens ocupa en aquesta secció (motiu pel qual, no ens detindrem en els fets importants del model social en aquesta època i saltarem directament a observar, en la següent secció, com el Moviment de Vida Independent, impulsor del model social, conjuntament amb altres epistemològiques generen la idea emancipadora del concepte de diversitat funcional i teories tant interessants com la *Crip*). Continuem doncs amb la persona Sorda:

- L'any 1951. I Congrés Mundial de Sordmuts a Roma i es funda el World Federation Deaf (és la representació a nivell mundial de les diferents confederacions i federacions estatals de persones sordes signants).
- A la dècada dels '60 i '70 es trenca el concepte patològic; hi ha dos moviments importants, un pels interessos científics per la LS, i un altre de les pròpies persones sordes com a revolució cultural: *Deaf Studies*²³. La Societat Lingüística Internacional reconeix el valor lingüístic de la LS. Woodward fa la distinció entre persona Sorda i persona sorda i són recollides a l'European Union of the Deaf i al World Federation of the Deaf —WFD— (explicació a la

²¹ *Ibidem*, p. 43

²² Rodríguez, 2016, p. 91

²³ "En 1971 se marca el inicio y la utilización del termino Deaf Studies" (*Ibidem*, p. 91)

nota peu de pàgina núm. 7). Es parla per primera vegada del terme *audisme*²⁴. Ara ja es comença a parla del concepte *Comunitat Sorda*, tot i que anirà canviant al llarg dels anys²⁵.

Reflexionem: Què està passant a Espanya? Espanya va més tard en quant a l'actualització dels conceptes, les pràctiques i la producció de coneixement al respecte; encara hi ha internats per a sords, agrupament de persones sordes amb persones amb discapacitat intel·lectual, visual, etc.²⁶

- A la dècada dels '80: a Anglaterra es crea l'Associació Europea per a la investigació de la LS. Les primeres experiències en educació bilingüe a Suècia i Dinamarca que s'aniran estenent a altres països²⁷. Apareix el moviment social anomenat Deaf Power com a orgull de ser sord. Al X Congrés del WFD s'institucionalitza el concepte de *Cultura Sorda*²⁸. El Parlament Europeu reconeix oficialment la LS.

Reflexionem: Què està passant a Espanya? S'aprova la LISMI, la llei d'integració social del minusvàlid. Encara estem aquí! No serà fins l'any 1994 que veurem la primera experiència educativa bilingüe a Barcelona (ho veurem al punt 3.2.2.1)

- L'any 1990 es parla d'*Identitat Sorda*²⁹.
- Al 1998 apareix el concepte *hearization* com a crítica a la imposició de la llengua oral en els sistemes educatius tot i que representi un retard en el desenvolupament cognitiu i social del nen, i també com a crítica de la idea de

²⁴ “[...] no es hasta el XXI que otros/as autores/as toman y amplían su significado [...] lo percibe al nivel de otras ideologías como podrían ser el racismo, sexismo, eugenesia y lo ha relacionado con el colonialismo cultural [...]” (Ibídem, p. 99)

²⁵ “[...] diferenciar entre *Comunidad* y *Cultura* [...] una Comunidad Sorda, además de miembros sordos, puede tener también otros miembros oyentes o con deficiencia auditiva que no son culturalmente sordos, pero que interactúan diariamente con las personas Sordas en intereses comunes [...] la cultura de las personas Sordas es más cerrada que la Comunidad Sorda. (Díaz-Estébanez et al, 1996:9, citat per Rodríguez, 2016, p. 95)

²⁶ Ibídem, p. 81

²⁷ Ibídem, p. 81

²⁸ Ibídem, p. 97

²⁹ “[...] Kyle (1990) [...] introduce el concepto de Identidad Cultural cuando habla de la Comunidad Sorda, definiéndola como el exponente de los factores internos que hacen que una persona se considere “parte de” una comunidad, formando parte de ella, de sus costumbre y tradiciones”. (Díaz-Estébanez et al., 1996:8, citat per Rodríguez, 2016, p. 96)

superioritat de les persones oïdores en ser reconeguts els seus valors i la seva llengua com la realitat social i psicològica³⁰.

- I al 1998 Paddy Ladd introdueix per primera vegada el terme *Deafhood* com un concepte amb dimensió política i amb un enfocament de la sordesa des d'un model lingüístic-cultural. Desenvoluparà tota aquesta idea en el seu llibre publicat al 2003 amb el títol *Understanding Deaf Culture: In search of Deafhood* i del qual parlarem en la següent secció.
- Destacar com a dada molt important: l'any 2006 l'aprovació de la Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat de la ONU, què, al seu article 2 —definicions— reconeix la LS com un mitjà i llenguatge de comunicació. D'aquest article derivaran l'article 9 —accessibilitat— que fa menció als intèrprets de LS, l'article 21 —llibertat d'expressió, d'opinió i d'accés a la informació— on parla que s'ha de facilitar la LS com a comunicació, l'article 24 —educació— (que desplegarem amb més profunditat a la secció 3.2.2.), i l'article 30 —participació en la vida cultural, les activitats recreatives, l'esplai i l'esport—, a part de l'accessibilitat, menciona específicament que: “[...] han de tenir dret [...] al reconeixement i al suport de la seva identitat cultural i lingüística específica, inclosa la llengua de signes i la cultura dels sords” (Nacions Unides, p. 16).

Fins aquí hem justificat l'aparició i la justificació de la perspectiva sociocultural, però, perquè es pugui parlar de Comunitat Sorda considerem que es important observar quina xarxa, o amb quin suport, compta per consolidar-se com a tal. Per aquest propòsit, enfocarem la mirada al nostre territori i observarem: i) el moviment associatiu; ii) com es pronuncia la ciència al respecte; iii) i el reconeixement legislatiu. Aquests seran un bon ítems per valorar la solidesa del grup.

A nivell associatiu veiem que:

- A Catalunya la Federació d'Associacions de sords de Catalunya —FESOCA— està formada per 31 associacions distribuïdes per tot el territori, a la vegada aquesta està representada a nivell estatal per la Confederació Estatal de Persones Sordes —CNSE-, que aquesta forma part a nivell europeu de

³⁰ *Ibidem*, p. 96

l'European Union of Deaf —EUD— i aquesta de la World Federation Deaf —WFD— que com ja hem vist en la descripció cronològica es va fundar a la dècada dels '50.

- Tot i que les primeres associacions van ser creades per professors oïdors amb la finalitat de continuar la formació de les persones sordes després de l'escolarització (Gascón, 2004, citat per Rodríguez, 2016, p. 119), les associacions que es van crear amb posterioritat van ser gestionades pels propis Sords i es van convertir en llocs de trobada, de socialització entre les persones sordes, d'oci, generadors de cultura; teatre, cinema, poesia, etc., — per exemple el passat 3 de juny a Barcelona es va estrenar l'obra de teatre Diez negritos de Agatha Christie dirigida per l'Alicia Sort³¹, persona sorda signant, o el Festival d'arts escèniques Simbiòtic on la LS és una llengua escènica³², concerts³³, etc.—
- Les associacions també són generadors d'acció social i reivindicativa, són mitjans de comunicació, etc. Com a exemple de tot això veiem a la memòria 2016 de la FESOCA³⁴ que: ofereix un operador de televisió per internet en LS —WebvisualTV—, serveis laborals, d'atenció social, de formació de la LS i d'intèrprets.

Veiem doncs, que hi ha tota una estructura organitzada que intenta cobrir les necessitats de les persones sordes signants, tot i que no deixa de ser una estructura que va en paral·lel a la resta de la societat malgrat que hi hagin punts d'intersecció, com també passa amb altres col·lectius minoritaris.

A nivell científic:

- L'any 1990 es realitza la defensa de la primera tesi doctoral sobre la Llengua de Signes Espanyola³⁵, és a partir d'aquest moment, i sobretot a començaments dels segle XXI, quan veiem un interès científic important creant-se unitats d'investigació; per exemple a Catalunya, l'any 1999 es crea el Centre d'Estudis de Llengua de Signes Catalana —ILLESCAT— i el Laboratori

³¹ <http://bit.ly/2km8BhL>

³² <http://festivalsimbiotic.es/simbiotic-festival-2017/>

³³ http://guia.barcelona.cat/ca/detall/festa-major-de-sant-andreu-concert-amb-llengua-de-signes-beer-music_99400557731.html

³⁴ <http://www.fesoca.org/documentos/Memoria2016cat.pdf>

³⁵ Rodríguez, 2015, p. 114

de la Llengua de Signes Catalana —LSC Lab— Des de llavors no s'ha parat de fer conferències, jornades, publicació de literatura, es crea el Centre de Normalització Lingüística de la LSE —CNLSE— i a Catalunya el Consell Social de la Llengua de Signes Catalana que s'adscriu a la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura. L'Intèrpret de Signes s'ha professionalitzat, ha passat de CFGS a un grau Universitari —Universitat Pompeu Fabra³⁶— on algunes de les assignatures les imparteixen professors sords³⁷.

I a nivell legislatiu al nostre Estat:

- El reconeixement legislatiu espanyol vindrà de la mà de la Llei 27/2007, del 23 d'octubre, per la que es reconeix les llengües de signes espanyola i es regulen els mitjans d'ajut a la comunicació oral de les persones sordes, amb discapacitat auditiva i sordceguesa. A Catalunya es reconeix a l'article 50.6 de l'Estatut³⁸ d'Autonomia i mitjançant una llei específica: la Llei 17/2010, del 3 de juny, de la llengua de signes catalana (LSC).

“Es necesario comprender los movimientos de la comunidad para incluir o excluir [...] el problema no son las actuaciones llevadas a cabo, sino mas bien las intenciones [...] Ante la distancia entre el arsenal jurídico en materia de integración y la ausencia de concreción (aplicación), podemos preguntarnos hasta qué punto las leyes no son realmente fruto de una dinámica bienintencionada que esconde, finalmente, intenciones verdaderas de exclusión. El resultado final de esto es la desculpabilización general de un grupo social que asume mal una organización social fundada sobre la exclusión [...]” (Pié, 2014, p. 21)

Només cal fer una ullada a la *Plataforma Volem Signar i Escoltar* per demostrar la crítica «bienintencionada» al reconeixement legislatiu. Aquesta plataforma es crea l'any 2016 amb una clara intenció política en defensa dels drets, principalment educatius, de les persones Sordes, una mostra més de la força com a grup:

“[...] defensa de la llengua de signes catalana en l'àmbit educatiu i també en altres

³⁶ <https://www.upf.edu/web/traduccion/formacio-llengua-de-signes-catalana>

³⁷ Interessant les investigacions que s'estan portant a terme des de la Universitat.

³⁸ “els poders públics han de garantir l'ús de la llengua de signes catalana i les condicions que permetin d'assolir la igualtat de les persones amb sordesa que optin per aquesta llengua, que ha d'ésser objecte d'ensenyament, protecció i respecte”

àmbits [...] L'objectiu és garantir una educació bilingüe en modalitat oral i de llengua de signes, on els professionals que intervenen en tot el procés educatiu i els serveis d'atenció als nens sords coneguin, respectin i compleixin la legislació actual. Per tant, tots els nens com els joves tenen dret a rebre educació en condicions totalment accessibles”³⁹

Recapitulant, si ens fixem en les teories de l'etiquetatge, concretament amb la proposta d'Erving Goffman entorn *l'estigma*, podem entendre com, els estigmes que han hagut al llarg de la història envers les persones sordes han sigut creats culturalment per part dels oïdors en assignar a l'atribut sord un component negatiu, però el més interessant és, com en aquest procés de categorització dual normal / no normal, els *desacreditadors* han donat la volta a l'estigma i l'han convertit en motiu d'orgull. Han reformulat la seva *identitat de resistència* en una Comunitat Sorda signant —concepte de Castells (2003, p. 32 citat per Solé, 2016, p. 25) que ens ajuda a explicar com la identitat Sorda és una identitat defensiva creada envers la lògica de la dominació—

De la mateixa manera, és totalment lícit entendre com la persona sorda signant pot no haver fet aquest procés, negant parcialment la seva condició de Sord com a cultura o comunitat, o encara més interessant, qui pugui convertir aquesta identitat en una *identitat projecte*⁴⁰.

Independentment de qualsevol fórmula, arribem a la conclusió que tota persona sorda signant és *bilingüista*: “[...] porque si no hablas es muy difícil [...] poder leer y escribir, entonces siempre van a necesitar, independientemente de la lengua de signos, acceder a la lengua oral”. (CNSE a la compareixença per a les polítiques integrals de la discapacitat del diari de sessions del Congrés dels Diputats de 22 de febrer de 2017, p. 35), i *bicultural* doncs conviuen tant amb persones Sordes com amb la resta de la societat, tot i les barreres de comunicació:

“¿Cómo etiquetar a quienes hablan y también tienen una lengua de señas, y no se consideran a sí mismos como miembros exclusivos del “mundo sordo” ni del “mundo oyente”, o ni siquiera reconocen la existencia de tales “mundos”? Estamos no

³⁹ <http://volemsignariescoltar.blogspot.com.es/>

⁴⁰ “[...] construeixen una nova identitat que redefineix la posició que tenen en la societat i, en fer-ho, busquen la transformació de tota l'estructura social [...] el desig de donar un sentit holístic a l'experiència i la història personal pròpies a fi de projectar-se en un tipus de vida diferent, capaç de transformar la societat [...] (Castells, 2003, citat per Solé, 2016, p. 25)

solamente ante un problema de definición teórica, sino además en el caso de trazar categorías cerradas que conducen a la exclusión de personas reales que no caben en ellas o no quieren ser etiquetados con ellas [...]” (Oviedo, 2007:4, citat per Rodríguez, 2016, p. 93).

3.1.3 Deafhood

“Un sector amplio del campo de la educación aún no se ha dado cuenta de que el cuerpo es un objeto cultural; ese objeto cultural que presenta una gran variedad de estados y de ahí su posible mirada corpográfica, una mirada poliédrica que nos debe permitir traspasar lo cárnico para adentrarnos en lo corpóreo [...] El cuerpo tiene esa increíble capacidad de analizar el mundo a partir de los sentidos, de sentir-con-el-mundo. Estamos frente a un cuerpo natural (desnudo) y frente a un cuerpo simbólico (vestido).” (Planella, 2017, p. 87).

Deafhood o *Sordetat* és un terme utilitzat per primer cop per Paddy Ladd, com a resultat del seu estudi antropològic, que inicia l'any 1993 i finalitza l'any 2003 amb la publicació del llibre que hem utilitzat com a fonamentació teòrica per aquesta secció: *Comprendiendo la Cultura Sorda. En busca de la Sordedad*.

Si existeix la Cultura Sorda va ser la hipòtesi inicial d'aquest estudi que conclou amb:

[...] la comunidad socialmente compleja, con sus propias creencias, normas y valores, cuyas huellas se pueden seguir a través del tiempo histórico. Las pugnas internas dentro de la cultura también parecen formar patrones coherentes y dinámicas en continua evolución. Estos rasgos, junto con características culturales tales como la endogamia, más la indicación de que cualquier grupo con su propia lengua debe 'poseer' también su propia cultura, confirman que 'Cultura Sorda' es un concepto válido. (Ladd, 2011, p. 416).

La *Sordetat* remet a la part simbòlica del cos, a allò corpòreo i diferent a la carn i al cos natural. És per això que *Sordetat*⁴¹ és un concepte potent en quan remet a allò

⁴¹ “Reconocer la Cultura Sorda implica otros dos conceptos: el modelo patológico ‘sordera’, centrado en el individualismo, en cuyo interior cada persona Sorda es tratada como un ser atomizado; y el modelo ‘Sordedad’, que reconoce la colectividad de la auto percepción Sorda [...]” (Ibidem, p. 417)

contrari a la sordesa, sent la sordesa aquella limitació càrnica, patològica i mèdica utilitzada com a eina de les estratègies colonitzadores preceptores del Oralisme⁴². Però fins aquí, podríem pensar que Ladd utilitza el concepte Sordetat com a sinònim de la “S majúscula” que fins al moment s’havia usat per a diferenciar a la persona sorda signant de la persona sorda oralista. Res més lluny, la Sordetat és un terme que intenta *concientitzar*⁴³ de la complexitat a les que són exposades les persones Sordes pel fet de pertànyer a una minoria cultural, aquest concepte supera la idea tradicional de persona Sorda amb una identitat única i ens remet a l’experiència, la vivència del ésser Sord en tota la seva globalitat, ens remetria inclús a la dimensió espiritual⁴⁴.

Sordetat, encara que sí porta implícita la “S” en quant a col·lectiu cultural, es proposa refermar la solidesa com a cultura i passar a un estat més madur⁴⁵, per això, anima a la Comunitat Sorda a obrir el concepte d’identitat, i amb una mirada postmoderna defensa que la identitat no és una i immutable, sinó que la subjectivitat es construeix de manera dialògica amb les relacions, formada doncs de múltiples d’identitats.

[...] las identidades culturales no son inherentes, delimitadas o estáticas, sino que son dinámicas, fluidas y construidas situacionalmente en lugares y tiempos específicos [...] Esto es de suma relevancia para individuos de la comunidad Sorda que no fueron socializados dentro de la cultura Sorda, sino que tuvieron que crear sus propias identidades, avanzando desde ‘discapacitado-auditivo/sordo’ a ‘Sordo’. Asimismo, el limitado contacto diario entre las personas Sordas deja también mayor ‘espacio’ para la auto-construcción de uno mismo, ante la ausencia de apoyo social y cultural. De la misma manera, la coexistencia de dos identidades polarizadas, ‘Sordo’ y ‘Oyente’, que operan tanto al interior de las personas como en la vida colectiva, tiene numerosas ramificaciones culturales [...] (Ibidem, p. 224).

⁴² “[...] sistema educacional impuesto a la comunidad Sorda a nivel mundial durante los últimos 120 años [...] orientado a la Audición promoviendo sólo el uso del habla, la lectura de labios y los audífonos, y promoviendo que los niños Sordos y los adultos Sordos no confraternizaran, esperaban acabar con la ‘necesidad’ misma de que las comunidades Sordas existieran.” (Ibidem, p. Reconocimientos xv)

⁴³ Concepte de Paulo Freire que ja hem utilitzat i explicat a la introducció del Marc Teòric.

⁴⁴ Aquest concepte que Ladd fica sota el paraigua de la dimensió de la Sordedad, conjuntament amb la cultura, la història i l’art (p. 180) creiem oportú fer-li èmfasi perquè, com vam veure a l’assignatura de Diàleg Interreligiós i educació social, la dimensió espiritual remet a allò més íntim de les persones, a aquelles necessitats que ens caracteritzen com a humans i que sense una dimensió espiritual sana la resta queden coixes.

⁴⁵ “[...] no tengo la intención de proponer que la Sordedad sea un estado finito. Mas bien un proceso[...] las controversias acerca de lo que podría significar la Sordedad dentro de la comunidad [...] es un proceso cultural válido por sí mismo [...] será inevitable que alguno quieran comprender donde se ubica la Sordedad en relación a la cultura Sorda [...] Lo que la Sordedad ofrece es la oportunidad para que una comunidad descubra lo que podría llegar a ser una vez que se le quite el peso de la opresión [...]” (Ibidem, p. 425)

La Sordetat, pretén explicar la normalitat de la conflictivitat dins les minories culturals per així reforçar-la, a la vegada que, establir aliances amb la societat interessada en la cultura Sorda i que tenen afinitats en quant també experimenten l'opressió de les relacions de poder, com diria Paddy Ladd (Ibídem, p. 201), una aliança subalterna, això sí, aquest suport diríem extern, ha de tenir present la Sordocentralitat⁴⁶:

Este discurso 'intermedio', que ha surgido últimamente, también ha creado un espacio para las personas legas, sobre todo para quienes han empezado a prender BSL o Estudios Sordos [...] ofrece un espacio a otras profesiones nuevas como intérpretes y lingüistas de señas, y también a candidatos Nuevos y más progresistas en las tradicionales profesiones de la enseñanza y del Trabajo de bienestar [...] 'la tercera cultura'. (Ladd, 2013, p. 197).

Ladd defensa la dimensió cultural i lingüística de la persona Sorda sense obviar la històrica, la política, la medicina, la ciència i l'acadèmica, però conclou que qualsevol estudi acadèmic que es faci sense contemplar la dimensió cultural i lingüística no tindrà validesa, doncs no incloure-la és sinònim d'un discurs des de l'Oralisme, des de la heterorealitat.

[...] la construcción del 'modelo cultural lingüístico', ya que captura la conectividad cultural y el colectivismo que caracteriza a la experiencia Sorda y, además, lo hacen mucho más cercano a la experiencia de otras minorías lingüísticas y culturales oprimidas (Ibídem, p. 177).

Aquesta mirada cultural envers la sordesa que proposa Ladd, en la que no hi ha cabuda a l'anàlisi de la persona Sorda des de la diversitat funcional, podria semblar que la nega però, hem de tenir en compte que el concepte diversitat funcional apareixerà anys més tard al seu estudi, i doncs, el que realment rebutja és el terme discapacitat:

“La existencia de organizaciones de enanos (que, casualmente, rechazan la terminología de 'personas con crecimiento restringido'), quienes se socializan y se casan entre sí, también es un ejemplo sorprendente que da cuenta de cómo el modelo social ni siquiera cubre adecuadamente a sus propios miembros, mientas que

⁴⁶ Paddy Ladd utilitza el terme Sordo-centrado (Ibídem, 183) com a homònim del concepte etnocentrisme.

grupos de personas ‘discapacitadas mentales’ también han discrepado del ‘ideal’ dominante.” (Ladd, 2013, p. 177).

Arribats fins aquí, nosaltres proposem una nova aliança: amb la *Teoria Crip*, i arriscant-nos a anar contracorrent del treball de Ladd. Creiem necessari fer justícia a les epistemologies que positivitzen la diversitat funcional, sinó, amb aquest recorregut que hem proposat al llarg d’aquest capítol 3.1, semblaria que estariem recolzant la idea de diversitat funcional com a negativa.

Potser, mirar la sordesa des de la perspectiva Crip, tot i diferent a la Sordetat des dels Estudis Sords, podria ser la frontera de moltes identitats que es troben entremig de la sordesa i de la Sordetat, que com hem vist al final de la secció anterior, senten que no pertanyen ni a un món ni a un altre. Trobaríem aquí el punt en comú entre unes subjectivitats s/Sordes crítiques envers una societat heteronormativa, capacitista amb unes pràctiques rehabilitadores —en el cas de la diversitat funcional— i envers l’Oralisme i les estratègies colonitzadores —en el cas de la diversitat cultural— Un punt en comú en quant a grups que pateixen l’opressió d’unes pràctiques d’assimilació que tenen les seves arrels, tal com diu Planella (2017, p. 103), en pedagogies anestesiants⁴⁷.

“*Crip ofrece un modelo cultural de la discapacidad*” (McRuber, citat per Moscoso i Arnau, 2016, p. 138). La teoria Crip positivitza la diferència del cos, el mira com a objecte cultural i desnaturalitza la classificació. Denuncia la construcció de l’ideal funcional en quant les capacitats són creades per la manera de funcionar de la majoria, és a dir, si la manera majoritària de comunicar-se és l’audiooral, la capacitat serà la sensorial auditiva, i, tot i que et puguis comunicar utilitzant un llenguatge gestuovisual, seràs una persona amb discapacitat.

El terme Crip, que prové de *cripple* que significa *tullido*⁴⁸, té simbòlicament el potencial de transformar un adjectiu pejoratiu en un de positiu: orgull de la seva diferència, les reivindicacions no passen perquè l’entorn elimini les barreres amb l’objectiu de que les persones tullides deixin o semblin deixar de ser-ho, sinó

⁴⁷ Interpretem que Planella proposa aquest eufemisme per recollir el conjunt de pedagogies amb finalitat controladores i no educatives, jerarquizades, que entenen al subjecte de l’educació com una persona passiva, pedagogies que cataloguen i que cosifiquen.

⁴⁸ Moscoso i Arnau, 2016, p. 137-138

eliminar les barreres perquè les persones tullides hi puguin ser, aquest nou discurs és producte del cos físic, l'experiència encarnada i la militància. Veiem la similitud amb la comunitat Sorda en quant van redefinir l'estigma imposat per la majoria en un atribut positiu de la seva cultura, com també en la resistència envers l'assimilació a la que són exposats constantment per l'Oralisme.

La Teoria Crip, es la part més subversiva de la diversitat funcional i entén la interdependència com allò vital, en contraposició a l'ideal d'independència i d'autonomia que proposava el model social. Una altra similitud amb la Cultura Sorda: “[...] hay un reconocimiento de que [...] está impulsada por valores colectivos, y que por tanto se sitúa en contraste con los valores esencialmente individualistas de las culturas Occidentales. Para muchos, las señas ‘Nosotros’ y ‘Sordos’ son totalmente inseparables.” (Ladd, 2013, p. 175).

El model cultural, tant de la Sordetat com de la diversitat funcional, és dissident i crític amb les institucions amb grans serveis aptes pel consum de les persones Sordes, com poden ser totes les que intenten curar la sordesa —IC i l'oralisme— En aquestes no hi ha moviment reivindicatiu sinó econòmic i polític, i ens porta a entendre que el poder condiona les relacions culturals.

El terme Crip apareix a la dècada dels 90 als EEUU amb una mirada cultural envers la discapacitat, però no és fins el 2005 que el terme agafa força, moment en que apareix el terme diversitat funcional des de dins del propi col·lectiu del Foro de Vida Independent. Robert McRuber és la primera persona que genera una teoria entorn a allò Crip, que acaba amb la publicació del llibre *Crip Theory* l'any 2006.

Ens atrevim a dir que la teoria Crip, amb o sense coneixement, ha seguit els passos de la Cultura Sorda, recordem allò mencionat a la secció anterior 3.1.2: *és a la dècada dels 60 i 70 quan apareixen els Deaf Studies, la Societat Lingüística Internacional reconeix el valor lingüístic de la LS, Woodward fa la distinció entre persona Sorda i persona sorda que són recollides a l'EUD i la WFD, es parla per primera vegada del terme audisme, es comença a parla del concepte Comunitat Sorda, al 1987 de Cultura Sorda i l'any 1990 d'identitat Sorda, i Paddy Ladd comença l'any 1993 una investigació antropològica per demostrar l'existència de tal Cultura Sorda que finalitza amb la seva afirmació l'any 2003:*

[...] estamos en condiciones de reconocer que las comunidades Sordas tienen visiones de mundo que les son propias [...] El desprecio que manifestaron los modelos médico y de control social por estas visiones de mundo se formuló inicialmente en base a la negación de que las personas Sordas tuvieran efectivamente una lengua con la cual pudieran pensar. Una vez que se le concedió estatus lingüístico a la lengua de señas, la ideología de ambos modelos tuvo que reemplazarse por una negación de que esta visión de mundo fuera generada colectivamente, que tuviera coherencia o que fuera digna de respeto. (Ladd, 2011, p. 417).

Aquest fragment mostra com, a Anglaterra, l'etapa del reconeixement lingüístic ja està superada i reivindiquen ara el reconeixement cultural. En el nostre territori encara no estem aquí, com hem anat visibletzant al llarg del capítol 3.1. Espanya va una mica per enrere; estem a la primera etapa i així ho comprovarem al llarg del següent capítol.

3.2. La salut de la Llengua de Signes (catalana)

Planeta signante...utopía. Mi realidad...ruido. Mi ilusión...lengua de signos. Mi tristeza...las barreras de comunicación que todavía existen. ¡Venceremos! Mi alegría...mundo visual. Mi sonrisa...la presencia de la lengua de signos en todos los ámbitos o que la sociedad aprenda mi lengua. Mi regalo...un abrazo. (Pilar Lima, 2011, p. 110-111).

L'objectiu principal d'aquest capítol és explicar què és la llengua de signes, quin és la seva funció socioeducativa i quin significat simbòlic té. Ens veiem obligats a concretar perquè del que no es tracta, al menys en aquesta recerca, és fer un estudi transversal i transgeneracional. Parlarem de la llengua de signes i la importància d'aquesta en els dos primers anys de vida —moment vital inicial de construcció—, per més tard centrar-nos en el context escolar de primària —espai d'educació i socialització hegemònica conjuntament amb la família⁴⁹—: “[...] es relevante porque es justamente en la infancia (y en las Instituciones y dispositivos educativas) donde se construyen y generan las miradas negativas a la diferencia.” (Planella, 2017, p. 76).

Es per tant necessari, primer, parlar sobre *la comunicació* com a característica essencial en la construcció de la subjectivitat, doncs d'acord amb la teoria de l'acció social del sociòleg i psicòleg Herbart Mead, per mitjà de la interacció social és construeix el *jo* i el *mi*:

“[...] las actitudes de otros, organizadas e incorporadas a la persona de uno [...] constituyen el "mí". Si esto fuese todo lo que hay en la persona, la explicación sería extrema y unilateral, no dejaría lugar para la actividad creativa y reconstructiva; la persona no reflejaría la estructura social, sino que no sería otra cosa que reflejo. La persona completa, empero, es concebida por Mead como, al mismo tiempo, un "yo" y un "mí". El "yo" es el principio de la acción y el impulso; y, con su acción, cambia la estructura social. Como dice Mead de las opiniones de Dewey: "El individuo no es un esclavo de la sociedad. Constituye la sociedad tan legítimamente como la sociedad constituye al individuo". [...]” (Mead, 1973, p. 37-38)

⁴⁹ Hem vist al llarg del grau, que quan parlem de família no ens referim exclusivament a la biològica, sinó a qualsevol persona o conjunt de persones que agafin aquest rol.

L'individu, tot i que agent social no determinat per *l'altre generalitzat*⁵⁰, sí crea un vincle amb els patrons culturals per mitjà de la comunicació i del llenguatge —que no llengua— que el constitueix com un *jo conscient*, possibilitant comunicar-se amb sí mateix, i com un *mi social* que es comunica amb els altres —ajust psicosocial— Però que passa si no ens podem comunicar satisfactòriament amb l'altre generalitzat? —llegim aquí, per exemple família, professionals de l'educació, entre iguals, etc.— Hi ha unes interaccions no saludables; trencament de la comunicació amb els altres i amb mi mateix —autopercepció—, molta dificultat de seguir les normes de convivència, de ser creatius i poder influenciar en aquestes.

La comunicació simbòlica i, específicament el llenguatge gestual, apareixen en la primera etapa del cicle vital, i qualsevol problemàtica en aquest moment condicionarà la socialització secundària i en endavant.

“La Sociedad mínima debe estar compuesta de individuos biológicos que participan en el acto social y que emplean los unos las primeras etapas de las acciones de los otros como gestos, es decir como guías para la completación del acto [...] los gestos tienen significados, a saber, significan las etapas posteriores del acto que se efectúe [...] este tipo de comunicación no es lenguaje propiamente dicho [...] Para que estos resultados se den, los símbolos o gestos tienen que convertirse en símbolos o gestos significativos. El individuo tiene que saber qué está haciendo; él mismo, y no simplemente los que reaccionan a él [...] Gracias a su empleo, el individuo “adopta el papel del otro” para la regulación de su propia conducta.” (Mead, 1973, p. 33-34)

A l'assignatura de *Psicologia del desenvolupament*, vam tractar el desenvolupament de les diferents dimensions de la persona al llarg del cicle vital. A propòsit del tema que ens ocupa, i del enfocament i la concreció que hem triat per aquesta introducció de capítol, volem assenyalar alguns punts com a importants en el desenvolupament de la capacitat sensorial i perceptiva en els nens acabats de néixer i fins els 2 anys (González, 2011, p. 160-163):

- Els acabats de néixer escolten, veuen, oloren i tenen gust.
- El coneixement del món en aquest moment és de naturalesa sensorial. Els sentits són la única font d'informació que tenen.

⁵⁰ “[...] el otro generalizado es cualquiera y todos los otros que hacen la función de particulares, o que podrían hacerla, en comparación la actitud de adopción de papeles del proceso cooperativo que se desarrolla [...] es el otro generalizado es el acto de adopción de papeles en su universalidad.” (Mead, 1973, p. 41)

- La sensibilitat visual és, de tots els sentits, el menys desenvolupat, en canvi l'audició sembla estar present inclús abans del naixement, és per això que al poc de néixer poden distingir la veu de la mare d'altres persones.
- L'estimulació sensorial, i en aquest cas la visual donat el punt anterior, és bàsic per a un desenvolupament correcte del cervell: "Un niño sometido a un continuo aislamiento sensorial experimentará un retraso notable en su desarrollo. La falta de experiencias sensoriales hace imposible el desarrollo de las vías neuronales normales.(Ibídem, p. 161).

La percepció tindrà una funció adaptativa que dependrà exclusivament dels sentits, en aquest moment, l'estimulació visual per part de la família o de l'entorn més pròxim serà transcendent pel nen, aquest seleccionarà aquell estímuls visuals perquè són els funcionals per a ell —al menys en aquest període—, per tant, és imprescindible una comunicació visual amb el nen doncs de la percepció dependrà el pensament, la memòria, l'aprenentatge, etc.

Si el nen sord ha nascut en una família sorda signant no tindrà tants problemes⁵¹, però en la majoria dels casos les famílies son oïdors⁵², serà de vital importància prestar atenció a la comunicació que estableixen amb el seu nen sord, doncs tot i apostar per una modalitat en l'oralisme i pel conjunt de tècniques de reproducció i compensació, en aquests primers mesos de vida i fins que el nen entri en contacte amb la llengua oral i tregui profit d'aquestes tècniques, el nen estarà aïllat d'una comunicació completa i d'un temps preciós que tindrà repercussions en el seu desenvolupament lingüístic, emocional, social, dels seus interessos, de l'autoconcepte i de la personalitat.

⁵¹ "Fins i tot en el cas de nens sords amb pares signants, la sordesa comporta que el coneixement del món es vegi afectat, atès que "la major part del desenvolupament del vocabulari es dona de forma incidental, a través de la immersió massiva en el món del llenguatge i el coneixement" (Hirsch, 2003, p. 16). Es compti amb un entorn familiar signant o no, o s'opti per una o altra modalitat lingüística (signada/oral), les oportunitats d'una immersió com la descrita per Hirsch no és equiparable entre infants sords i oïdors, perquè la "immersió massiva" en el coneixement es dona en el context familiar, però també fora d'aquest. En aquest àmbit, cal que existeixi una voluntat política i social per brindar el màxim d'oportunitats a aquests infants en llengua de signes."(Sánchez, 2015, p. 16).

⁵² Minguet, 2000, p. 112. Paddy Ladd (2011, p. 184 citant a Kyle & Woll, 1985) aporta una dada al respecte: "solo un 5-6% de las niñas y los niños Sordos nacen de dos padres Sordos"

3.2.1 La llengua de signes (catalana) i altres suports per a la comunicació

De tot el comentat al llarg del capítol 3.1 i de la intencionalitat en la introducció d'aquest capítol 3.2, podríem sospitar que el millor títol per aquesta secció seria *LS vs ajudes tècniques*. Seria una sospita ben encertada, doncs al llarg de les fonts teòriques específiques consultades (Minguet, 2000; Rodríguez, 2016; Sack, 2017; Sánchez, 2015) és desprèn l'oposició entre uns i altres. Però, realment la LS pot substituir a les ajudes tècniques, aquestes a la LS, els defensors de la LS rebutjar les ajudes i els defensors de l'oralisme rebutjar la LS? Es poden inclús comparar? Quin significat simbòlic té cadascuna?

Per donar resposta a aquestes qüestions caldrà, per una banda, explicar que són les ajudes tècniques —audiòfon i implant coclear— i que és la llengua de signes, i per l'altre banda, observar que diuen els defensors de la llengua de signes —FESOCA i Plataforma Volem Signar i Escoltar— i els defensor de les ajudes tècniques i tecnològiques —ACAPPS i CREDA—

Ajudes tècniques

Ens centrarem en *l'audiòfon* per ser l'ajuda tècnica clàssica i l'hegemònica, i en *l'implant coclear* —IC— per l'impacte actual que té en la intervenció que es fa amb els nens sords. Al llibre de l'Amparo Minguet *Rasgos sociológicos y culturales de las Personas Sordas* trobem informació detallada que podem resumir en:

- L'audiòfon és un amplificador amb funció compensadora, la seva funcionalitat dependrà del tipus de sordesa; en aquelles moderades pot ajudar a captar llenguatge oral, en les més severes només com a detecció de presència de so i en les profundes és inviable.
- L'IC ho reben majoritàriament les persones amb sordesa profunda, aquest intenta substituir i reproduir el procés fisiològic però no restitueix l'audició, i la percepció no és la d'una persona oient. L'IC és tema de discussió entre els que estan a favor i en contra de la llengua de signes, dels que estan a favor d'una educació bilingüe —oral i LS— o únicament oral.

A les 22es Jornades de Formació d'ACAPPS —mencionades a l'apartat 3.1.1— el Dr. César Orús, Otorinolaringòleg i director d'implants de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, i l'Elisenda Roig, Logopeda del mateix hospital, van explicar l'evolució d'aquesta tècnica i la situació actual, resumim a continuació:

- Als infants amb sordesa severa i profunda, als 12 mesos ja se'ls pot implantar.
- Perquè es tingui èxit en la parla i l'audició és important que s'implanti abans dels 3 anys.
- En aquest dos casos d'intervenció primerenca, tot i així, s'ha de tenir en compte que es continuaran confontent paraules i lletres.
- En infants prelocutius el desenvolupament de la parla no serà del tot bo i s'han de recolzar amb el suport del mètode oral.
- *Es triga 2 o 3 anys en "treure-li profit".*
- Els adults amb sordesa severa i profunda prelocutiu, l'IC s'ha de contemplar com un suport més.
- Les persones gestionen entre 130 i 150 paraules per minut, amb l'IC es poden arribar a 70 paraules.
- Accepten que no sempre són exitosos els resultats i, que de manera excepcional, pot no ser millor que l'audiòfon.
- Es pot trencar, per exemple nens petits jugant o fent esport, resultat: s'ha de tornar a operar.

De la informació de les jornades és confirma l'afirmació de Minguet que l'IC no restitueix l'audició. Hi ha dos dades alarmants: tot i en els millors dels casos en que un nen amb 12 mesos sigui apte per a la intervenció, passaran uns 2 o 3 anys fins que el nen pugui treure tot el benefici a l'IC. Aquí hi ha un període crític on la comunicació, en el millor dels casos, no és completa, i hem vist en la introducció d'aquest capítol la importància d'aquesta.

No es pot deixar al nen sense accés a un llenguatge completament accessible durant aquest període, i més amb la possibilitat que, com diuen els experts en implants coclears de l'Hospital de Sant Pau, els resultats puguin no ser exitosos.

“És improbable que un sol factor pugui predir exitosament els resultats de la parla i el llenguatge en tots els pacients amb implant coclear, perquè la variància observada

reflecteix interaccions multiparamètriques complexes distribuïdes a través de moltes àrees. (...) Mentre que aquests predictors forts aporten un fonament inicial per a la predicció de resultats potencials per a la majoria d'usuaris d'implants coclears, una quantitat important de variància encara resta sense explicació." (Faulkner & Pisoni, 2013, p. 3 citat per Sánchez, p. 43).

La Llengua de Signes Catalana:

La Llengua de Signes Catalana és la llengua de signes que s'utilitza a tot el territori català de manera unànime⁵³, reconeguda per Llei 17/2010, de 3 de juny de la llengua de signes catalana⁵⁴. Dit això, la llengua de signes no és pot contemplar com un recurs més, com un recurs per si les ajudes tecnològiques o l'aprenentatge de la llengua oral no funcionen o no hi ha èxit⁵⁵. S'ha de contemplar con la llengua natural i accessible des del mateix moment del naixement per a l'infant sord, aquesta llengua ajudarà a reduir les conseqüències restrictives de la seva sordesa. I aquí podem llegir la immersió en aquesta llengua que hauria de fer el seu entorn més proper.

(...) La LSC es un instrumento para que los sordos accedan a la información, día a día, desde muy temprana edad, desde que se sabe que el hijo es sordo. En fin, se trata de conseguir que con la LSC los niños y niñas sordos construyan un lenguaje lo más sólido posible, porque el lenguaje nos permite que podamos decidir y nos da estabilidad. Porque el lenguaje es la casa del ser, el alma del cuerpo. Porque el lenguaje es el instrumento que permite acceder a cualquier otro aprendizaje, a otras lenguas. Sin un lenguaje accesible, los niños y las niñas no pueden obtener unos aprendizajes mínimos y permanecen dependientes de sus familiares o de los tutores

⁵³ “[...] lengua de signos y si esta es universal [...] Está muy claro que la lengua de signos varía en función de la cultura de la que estemos hablando [...] En las lenguas orales sucede lo mismo, que hay una evolución [...] y en nuestro país se han desarrollado dos lenguas: la lengua de signos española en todo el Estado y la lengua de signos catalana en el ámbito de Cataluña. En el año 2002, conjuntamente con nuestras federaciones autonómicas y con nuestras asociaciones, tratamos las políticas lingüísticas de la lengua de signos de nuestro país respetando la tradición histórica y la identidad de nuestra comunidad lingüística, en este caso de las personas sordas de Cataluña, y quisimos respetarla y contemplar las dos lenguas. (CNSE a la compareixença per a les polítiques integrals de la discapacitat del diari de sessions del Congrés dels Diputats de 22 de febrer de 2017, p. 11-12).

⁵⁴ Cal tenir en compte que no totes les persones sordes utilitzen la llengua de signes per a comunicar-se, sinó que majoritàriament empen suports a la comunicació oral. Així, parlem de *persones sordes signants*, o *comunitat sorda signant*, per a referir-nos a les persones o al col·lectiu de persones sordes que es comuniquen preferentment en llengua de signes, i parlem d'*oralistes* quan ens referim a les persones sordes que es comuniquen usant suports a la comunicació oral i llegint els llavis. (Llei N° 729/VIII, 2010).

⁵⁵ “Sens dubte, els nens sords es poden beneficiar d'una bona comprensió de la llengua oral de l'entorn. Tanmateix, és “una força bona comprensió de la llengua oral” suficient per al nen sord? Qui decideix què és suficient, i és suficient realment suficient? En altres paraules, el focus hauria d'estar en els nivells lingüístics aparentment suficients, o en canvi en l'entorn lingüístic i comunicatiu el màxim d'estimulant per als nens sords? Després de tot, la llengua de signes és l'única llengua que és plenament accessible per al nen sord (amb o sense implant). A més, és recomanable esperar els resultats insuficients en la competència en llengua oral abans de decidir que seria necessari proporcionar l'exposició a la llengua de signes?” (Ormel i Giezen (2014, p. 92-93 citat per Sánchez, 2015, p. 44)

que deciden qué hacer con sus vidas. (Cedillo, 2008, p. 120 i 187, citat per Sánchez, 2015, p. 247).

No cal llegir molt per observar que es tracta d'una llengua *silenciada*, doncs pràcticament és fa impossible veure dos persones signant pel carrer —o la poca interpretació o visibilitat de persones Sordes en els mitjans de comunicació—

És difícil trobar estadístiques precises respecte al número de persones que la utilitzen, i encara més, de la quantitat de persones Sordes o persones amb diversitat auditiva que la utilitzen en contraposició o conjuntament amb la llengua oral. Malgrat això, trobem dades interessants a la pàgina web de *l'Ethnologue Languages of the World*⁵⁶, en referència a la LSC diu:

- Es tracta d'una llengua minoritària amenaçada.
- L'any 2014 hi havia entre unes 9000-15000 persones sordes signants a Catalunya. Per reforçar aquesta dada molt inexacta, i degut a la dificultat en trobar dades al respecte, trobem a l'article *Comunidades sordas: ¿pacientes o ciudadanas?* (Muñoz, Ruiz, Álvarez, Ferreiro, Aroca, 2010, p. 74)⁵⁷ que, tot i que és un estudi a nivell de l'estat Espanyol, ens podem fer una aproximació a la situació en el nostre territori:

En España es difícil determinar la población de personas sordas usuarias de lengua de signos [...] varían entre 19.436 (en el estudio más completo realizado hasta el momento sobre la situación de las comunidades sordas y las lenguas de signos en la Unión Europea) y 92.787 según la última Encuesta de Discapacidades, Deficiencias y Estado de Salud elaborada en 1999 por el Instituto Nacional de Estadística. Según esta estimación, 60.509 personas serían sordas poslocutivas y 32.278 prelocutivas, y las comunidades autónomas de Andalucía, Cataluña, Comunidad de Madrid y Comunidad Valenciana son las que concentran un mayor número de ellas.

- Molts dels nens sord estan integrats en escoles ordinàries amb una clara metodologia de l'oralisme. Aquesta informació, tot i que la desenvoluparem més detalladament en la següent secció —3.2.2—, la podem justificar amb una mica més de solidesa amb el mateix article abans exposat: “El acceso a

⁵⁶ <https://www.ethnologue.com/language/csc>

⁵⁷ Forma part del projecte d'investigació “*Invirtiendo en salud: bases para un estudio benchmarking en la educación de niños/as sordos/as en España*” finançat pel Fons d'Investigació Sanitari del Ministeri de Sanitat i Consum.

una educación bilingüe [...] es todavía muy limitado en España, donde menos del 1% de las escuelas de educación primaria usan una lengua de signos como medio de comunicación con niños y niñas sordos [...]” (Muñoz, *et al.*, 2010, p. 74).

- Els joves que arriben per primera vegada a una associació de persones sordes no saben signar.

Es tracta d'una llengua amb modalitat gestuovisual enfront de la modalitat audiooral (Quer, 2003, p. 79 citat per Sánchez, 2015, p. 20) amb un reconeixement legislatiu dèbil i recent (mencionat al punt 3.1.2 Persona Sorda), amb molt poca representació.

“Eso (*no*)⁵⁸ es integración de igual a igual, no de inferior a superior. Yo aprendo lo tuyo (lengua oral) y tú lo mío (lengua de signos). Pero ni lo suyo es suyo, ni lo mío es mío, lo hacemos nuestro, lo compartimos. ¿Sabéis que las lenguas se han de cuidar para que mantengan su melodía y todas sus virtudes? La melodía de mi lengua no tiene sonido. El acento se halla en su forma, en las configuraciones de los signos. No es mímica, por eso no la entendéis, pero os animo a aprenderla.” (Lima, 2011, p. 111)

Però què diuen els defensors de la LSC?

La FESOCA que, com ja hem vist a l'apartat 3.1.2, és la federació que aglutina a totes les associacions de persones sordes signants de Catalunya, en el seu document *full de ruta per les famílies amb fills i filles sords*⁵⁹ manifesta la necessitat de que les ajudes tècniques siguin un complement que sumi conjuntament amb la llengua de signes. Aquesta mateixa idea és la que trobem en la pàgina web de la Plataforma Volem Signar i Escoltar (Secció Què demanem, paràgraf 1 i 2):

1. Els serveis d'acollida i orientació, que siguin dels CREDA o no, han d'oferir tota la informació a les famílies sempre, i ha de fer-ho de forma neutral, sobre les modalitats educatives (bilingüisme, oralisme o altres) i les ajudes tècniques (audiòfons, implants coclears, bucle magnètic FM i altres).
2. Els professionals de l'equip d'acollida i orientació, els psicopedagogs, els audioprotesistes, les logopedes, els coordinadors, els pedagogs, els mestres i els

⁵⁸ El (*no*) es un afegit nostre

⁵⁹ <http://www.fesoca.org/documentos/Hoja%20de%20Ruta%20Educacion.pdf>

educadors que treballen en l'àmbit educatiu amb els alumnes sords han de ser bons coneixedors de la llengua de signes per garantir la comunicació plena.

I els defensors de les ajudes tècniques?

Ha quedat constància al llarg d'aquest treball, que la Federació ACAPPS aposta per la modalitat de l'oralisme i per una idea de persona des de la discapacitat que cal rehabilitar. Destacar l'omisió envers la llengua de signes en el díptic de les 22es Jornades: Famílies i Persones Sordes que Parlem —«parlem» remarcat en negreta— i treballem per una educació inclusiva, accessibilitat a la comunicació i inserció laboral.

El CREDA són els serveis de suport als centres educatius per a deficients auditius⁶⁰. Després de la detecció i diagnòstic de la sordesa en els infants sords⁶¹, són els que s'encarreguen de la valoració i seguiment psicopedagògic i lingüística, i si s'escau de l'atenció logopèdia del nen, d'orientar i assessorar a les famílies, proporcionar suport i assessorament als centres i al professorat, posar a disposició de la comunitat educativa materials, recursos, assessorament i formació especialitzada. Per la valoració que ens proposem en aquest espai, ens és suficient amb les *Aproximacions Generals* —pàgina 442— que trobem a la tesi doctoral de la Jordina Sánchez *Llengua de signes i llengua escrita en la modalitat educativa bilingüe i en la intervenció amb l'infant sord*: deduïm que el CREDA és pròxim a la modalitat oralisme; les associacions preferents que promocionen per a pares de nens sords són ACAPPS i FIAPAS (aquesta darrera és la representació a nivell estatal d'ACAPPS).

Ho podem corroborar per mitjà del conte *Sords profunds però hi sentim i parlem!* Editat pel Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya en col·laboració amb el CREDA, on s'explica quin és el recorregut des de que es detecta la limitació sensorial, i anima a que un infant pot aconseguir la integració i participació per mitjà de la parla oral. Les escoles i associacions que ofereixen en aquest, són afins a la modalitat oral, i informa de que els professionals que treballen al CREDA són: “El CREDAC [...] els ajudem amb els audioprotetistes, els

⁶⁰ <http://xtec.gencat.cat/ca/serveis/see/creda/>

⁶¹ Des del 2010, existeix un *Protocol per a la detecció precoç, el diagnòstic, el tractament i el seguiment de la hipoacúsia neonatal* (Departament de Salut, 2010, citat per Sánchez, 2015, p. 419)

psicopedagogs i els logopedes [...] a l'hora d'escolaritzar un infant, la família pot triar entre la modalitat oral, *que fan la majoria dels nens*⁶², o bé la modalitat bilingüe amb la llengua de signes i oral." (Capdevila, 2011, p. 18).

Ara, reprenem les preguntes amb les que vam començar aquesta secció:

A la pregunta de si la LS es pot comparar a una ajuda tècnica? Concloem que no doncs són dos coses diferents amb una mateixa finalitat: la comunicació, però una és una llengua i l'altre és una ajuda.

Respecte si una pot substituir a l'altre? Les ajudes tècniques no poden substituir la LS i així ho hem justificat, ara, les ajudes amb l'aprenentatge de la llengua oral i la lectura labiofacial? Sí però, de quina manera? Quin concepte simbòlic hi ha darrera d'aquesta pregunta i d'aquesta resposta? No tornàriem a estar a l'inici d'aquest treball de recerca?

I perquè no una pregunta més interessant, no podria la LS ser una llengua accessible universal? Una llengua de frontera? Ser vista com una riquesa humana?

"[...] el tema que propongo discutir tiene implicaciones filosóficas para la ética, la política, el derecho y, por supuesto, la educación. No pretendo cubrir todos estos aspectos, así que me conformaré en inscribir mis reflexiones en una filosofía de la educación. Las implicaciones políticas, morales o jurídicas relativas a lo que suele denominarse el "respeto a las diferencias" o en tópicos tales como la "lucha contra la exclusión" suelen tener como su filtro central, o su campo fundamental de pruebas, el escenario educativo." (Bárcena, 2015, p, 58-59)

Per valorar el respecte a les diferències; el reconeixement i la representació de la LSC, trobem molt encertada la proposta de Bárcena d'observar què passa en l'àmbit educatiu, camp d'acció socioeducatiu de l'educador social.

⁶² Les cursives són utilitzades amb la intencionalitat de: destacar la manca de professions socioeducatives i fer èmfasi en l'expressió "que fan la majoria" on llegim implícitament la desresponsabilitat en la manca de sociabilització i adquisició de la cultura si tries la comunicació signada.

3.2.2 L'escola: una experiència socioeducativa amb LSC

“¿Y los niños y niñas sordos que aún están construyendo su lenguaje? ¿Cómo sentirán, por ejemplo, el miedo, la vergüenza o la tristeza, si aún no conocen ni sus nombres? ¿Cómo perciben un mundo sin palabras?[...] Les quiero dar la posibilidad de conocer diversos recursos del lenguaje que les permitan formular preguntas, tratar de averiguar, reflexionar, sentir... Intentaré que se sientan motivados, que se interesen por lo que les rodea, procuraré entenderles y escuchar lo que les sucede para poder después poner palabras a sus sentimientos de manera que puedan tener seguridad y tranquilidad.

(Cedillo, 2008, p. 120 i 187, citat per Sánchez, 2015, p. 247)

La llengua de signes com a llengua, com a vehicle de comunicació, d'educació per la qual es passa la cultura, com a tret identitari i com a generador de cultura està legalment reconeguda⁶³, però malgrat que la llei l'empara, l'Administració ho desenvolupa? Les accions dutes a terme per eradicar la vulnerabilitat a les que s'empeny a les persones Sordes són suficients?

Podem avançar que, llegint la compareixença per a les polítiques integrals de la discapacitat del diari de sessions del Congrés dels Diputats que es va celebrar al febrer de 2017, en els quals participava la CNSE⁶⁴, s'exposen situacions de vulneració de drets⁶⁵ vinculats a la LS —i situacions on les pràctiques de l'educador social tindria cabuda—: violència de gènere, assetjament escolar, dificultats d'inserció laboral, desenvolupament comunitari, etc. Es fan paleses les barreres de comunicació existents i la situació d'exclusió a la qual els empenyem en àmbits com la política, l'economia, la sanitat, l'àmbit social, educatiu i cultural.

En aquesta secció volem visibilitzar quina és la situació de l'educació envers les persones sordes signats, ens centrarem en l'educació a primària de l'únic centre ordinari amb modalitat d'agrupament bilingüe que hi ha a Catalunya: l'Escola Municipal Tres Pins. Amb aquest diagnòstic tant concret es pretén deixar entreveure com pot ser la situació en altres camps d'acció socioeducatius.

⁶³ Mencionat a l'apartat 2.1.2.

⁶⁴ Recordem que és la Confederació Estatal de Persones Sordes que recull el conjunt de federacions autonòmiques del col·lectiu sord signant.

⁶⁵ XII Legislatura N°143, 2017, p. 5,12

Hem escollit mostrar la situació de l'escola envers la llengua de signes per tres motius: i) un clarament polític, per reivindicar la necessitat de la figura de l'educador social dins el context escolar i el trencament del dualisme d'educació formal / no formal; ii) perquè el que passa a l'escola és un mirall de la societat i del concepte antropològic que hi envers la persona tant en el passat, present com en el futur, i que deriva en unes pedagogies concretes; iii) i tres per pur pragmatisme, doncs és del que hem trobat més informació i estudis més rigorosos (la manca, o la poca investigació en àmbits que no sigui el context escolar o l'accés al sistema sanitari, evidència que és una diversitat funcional i/o cultural poc regulada i atractiva).

Abans d'endinsar-nos en una explicació de quina és la situació a les escoles de Catalunya envers els infants Sords, defensem el model d'escola i d'educació que és proposa a les assignatures d'*Acció socioeducativa a l'escola i Models d'acció socioeducativa* que, a grans trets, es podria resumir amb la idea de l'educació filosòfica foucaltiana:

“[...] una educación poética [...] El acto educativo se convierte, en primera instancia, en un desaprender, paso previo a cualquier transformación del *éthos* que implica, al mismo tiempo, un gesto de resistencia que se enfrenta a las instituciones basadas en la transmisión de un saber heredado de forma acrítica y, a la vez, actúa sobre ellas transformándolas [...]” (Fuentes, 2016, p. 28-29).

L'acte educatiu té com a finalitat l'*ethopoietica* i l'*ethopolitica* tant del educador com del subjecte de l'educació; s'estableix un *vinclle educatiu* tal —una relació— que provoca la transformació de la persona amb si mateix i amb els altres, una educació emancipadora, una educació on l'educador té el poder epistemològic, poder amb els sabers però no amb els subjectes. Aquestes idees d'educació també ens recorda a la *pedagogia diferenciada* de Meirieu: “es necesario [...] aceptar la tarea por la cual un hombre introduce a otro en el mundo y le ayuda a construirse su diferencia” (1998, p. 71, citat per Pié, 2014, p. 26).

Una escola amb una funció socialitzadora i educativa evident i necessària, i no exclusivament com a instructora de continguts curriculars. Quan diem funció socialitzadora ens referim a que l'escola ha de promoure l'equitat social i aportar instruments als alumnes perquè puguin interpretar la realitat, i la funció educativa

fa referència a la transmissió del coneixement del món, aquella visió més integral i no reduïda al currículum.

Observem què diu la legislació en quant a l'educació i la llengua de signes:

- La Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat i protocol facultatiu del 2006, a l'article 24 diu:

[...] a) Desenvolupar plenament el potencial humà i el sentit de *la dignitat i l'autoestima*, i reforçar el respecte pels drets humans, les llibertats fonamentals i la diversitat humana. 2. [...] b) Les persones amb discapacitat puguin accedir a una educació primària i secundària inclusiva, de qualitat i gratuïta, en igualtat de condicions amb les altres, *en la comunitat en què visquin*. 3 [...] *la possibilitat d'aprendre habilitats per a la vida i el desenvolupament socials, a fi de propiciar la seva participació plena i en igualtat de condicions en l'educació i com a membres de la comunitat* [...] b) *Facilitar l'aprenentatge de la llengua de signes i la promoció de la identitat lingüística de les persones sordes*; c) Assegurar que l'educació de les persones, i en particular els nens i les nenes cecs, sords o sordcecs, s'imparteixi en els llenguatges i els mitjans de comunicació *més apropiats per a cada persona* i en entorns que permetin aconseguir el seu màxim desenvolupament acadèmic i social. 4. Per contribuir a fer efectiu aquest dret, els estats part han d'adoptar les mesures pertinents per contractar mestres, *inclosos mestres amb discapacitat*, que estiguin *qualificats en llengua de signes o Braille*, i per *formar professionals i personal* que treballin en tots els nivells educatius. Aquesta formació inclourà la presa de consciència de la discapacitat i l'ús de maneres, mitjans i formats de comunicació augmentatius i alternatius apropiats, i de tècniques i materials educatius per donar suport a les persones amb discapacitat [...]"

Hem modificat a cursiva les qüestions que ens interessa observar en el següent punt. Destacar que la Convenció, malgrat reconèixer la llengua de signes, ho fa de manera poc ferma doncs deixa oberta la porta a altres maneres de comunicació, metodologies i centres, això influirà en la legislació dels estats part.

A nivell estatal, la llei 27/2007, de 23 d'octubre, per la que es reconeixen les llengües de signes espanyoles i es regulen els mitjans de suport a la comunicació oral de les persones sordes, amb discapacitat auditiva i sordcecs, al seu article 1 reconeix la LSE i la LSC i a l'article 7 diu:

1. Las Administraciones educativas dispondrán de los recursos necesarios para facilitar *en aquellos centros que se determine* [...] el aprendizaje de las lenguas de signos españolas al alumnado sordo, con discapacidad auditiva y sordociego [...] 2. [...] ofertarán [...] *modelos educativos bilingües, que serán de libre elección* por el alumnado sordo, con discapacidad auditiva y sordociega o sus padres o representantes legales, en el caso de ser menores de edad o estar incapacitados. 3. Los planes de estudios podrán incluir, asimismo en los centros anteriormente citados, el aprendizaje de las *lenguas de signos españolas como asignatura optativa para el conjunto del alumnado, facilitando de esta manera la inclusión social del alumnado sordo*, con discapacidad auditiva y sordociego usuario de las lenguas de signos españolas y fomentando valores de igualdad y respeto a la diversidad lingüística y cultural. 4. Con el fin de disponer de *profesionales debidamente cualificados* para la enseñanza de las lenguas de signos españolas [...] la Administración educativa competente determinará las Titulaciones que, conforme a la normativa existente sobre requisitos para su ejercicio, considere oportunas y propiciará su formación inicial y permanente. 5. Las Administraciones educativas establecerán Planes y Programas de formación para el profesorado que atiende al alumnado sordo, con discapacidad auditiva y sordociego.

A Catalunya la Llei 17/2010, del 3 de juny, de la llengua de signes catalana, a l'article 5 sobre l'aprenentatge de la llengua de signes catalana estipula que:

1. Els serveis públics educatius *garanteixen la informació* a les mares, els pares o els tutors d'infants sords i sordcecs *sobre les modalitats educatives disponibles per a llur escolarització, perquè puguin escollir lliurement entre la modalitat educativa oral, en què la llengua oral és la llengua vehicular, o la modalitat educativa bilingüe, en què la llengua de signes catalana és la llengua vehicular* [...] 2. En l'àmbit escolar, *es garanteix l'aprenentatge de la llengua de signes catalana en la modalitat educativa bilingüe, en què és llengua vehicular d'ensenyament juntament amb el català* [...]

I a l'article 6 sobre la docència diu: 1. El departament competent en matèria d'educació [...] ha d'establir per reglament les matèries docents i la certificació corresponent per a *garantir que el personal docent que ha de desenvolupar la seva tasca amb persones sordes i sordcegues usuàries de la llengua de signes catalana tingui la formació i l'acreditació corresponents*.

Les lleis Estatal i Comunitària són tota una declaració d'intencions, analitzem-les més de prop.

3.2.2.1 L'escola bilingüe a Catalunya

A la secció 3.1.2 hem assenyalat que és a la dècada dels 80 quan apareixerien els primers currículums bilingües per a persones sordes a les escoles de Suècia i Dinamarca, i que més tard s'anirien estenent a altres països, arribant al nostre territori l'any 1994. Es tracta doncs d'una modalitat encara molt nova en el nostre país. Les modalitats educatives que hi ha a Catalunya per a un nen sord són⁶⁶:

- En centres d'educació especial —CEE—: modalitat en la que es poden escolaritzar persones sordes però la sordesa no és la dificultat sinó altres motius o discapacitats (seria interessant però, observar aquestes dificultats doncs algunes poden venir ocasionades per la manca de llenguatge i la incomunicació —no es objecte d'aquest treball—).
- La institució educativa inclusiva: l'escola ordinària és l'opció preferent per Decret 150/2017⁶⁷, pot ser d'agrupament de sords o no: “el 96% de l'alumnat es troba en centres ordinaris (en agrupament 18%, sectorització 78%) (Sánchez, 2015, p. 406). Els d'agrupament poden ser en modalitat oral o bilingües. L'escola sense agrupament, o de sectorització, tenen el seus propis suports per atendre a l'alumnat sord, encara que també poden rebre el suport logopèdic del CREDA, i els d'agrupament tenen el suport del CREDA de manera permanent.

La fonamentació teòrica especialitzada que hem triat per parlar sobre *l'agrupament, el bilingüisme, l'atenció educativa a Catalunya —els CREDA— i l'Escola Municipal Tres Pins* és la tesi doctoral de la Jordina Sánchez titulada *Llengua de signes i llengua escrita en la modalitat educativa bilingüe i en la intervenció amb l'infant sord*, publicada l'any 2015⁶⁸. A nota de peu indicarem les pàgines on es menciona, i on es pot anar a buscar, la informació que presentem, però advertir que no es reproduïx literalment doncs és producte de la reflexió.

⁶⁶ *Guia per a famílies d'infants amb sordesa o sordceguesa* de la Generalitat les modalitats es resumeixen en les quatre següents (Departament d'Educació i Universitats, 2006)

⁶⁷ “Article 3. 2. Tots i cadascun dels alumnes han de beneficiar-se, en un context ordinari, de les mesures i suports universals, a fi de desenvolupar-se personalment i socialment i avançar en les competències de cada etapa educativa.” (Decret 150/2017, 2017)

⁶⁸ Malgrat que hi ha hagut un canvi de decret a l'atenció a l'alumnat amb diversitat funcional —el 17 d'octubre de 2017 s'aprova el Decret 150/2017 de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu i a la tesi es treballa amb el decret anterior, Decret 299/1997, decrets que despleguen la Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació— no observem canvis que ens pugui afectar per a l'anàlisi dels punts que volem tractar. Tot i haver-hi canvis significatius, aquest nou decret continua tenint les mateixes mancances que l'anterior pel tema que ens ocupa, a més a més, és un decret acabat d'aprovar i del qual no podem fer cap valoració.

De què parlem quan parlem *d'agrupament* i de *bilingüisme*⁶⁹? Els centres d'agrupament són centres de referència per a l'escolarització de l'alumnat amb importants necessitats educatives derivades d'una sordesa, tot i que es pot donar el cas que només hi hagi un alumne sord a classe. Hi ha un descens progressiu d'alumnes escolaritzats en aquesta modalitat, fins al punt l'any 2015 hi havia un 78% a l'escola de sectorització —no agrupament—

Aquesta modalitat educativa és positiva per a l'alumne sord no només pels ajuts específics de logopèdia i d'accés al currículum, sinó per motius personals i socials (Agustí et al., 2001; Laborda & Valero, 2002). El fet d'estar amb altres companys sords contribueix positivament en el seu autoconcepte i el desenvolupament de l'autoimatge. També s'ha observat que comptar amb companys sords afavoreix la ToM en els infants sords, almenys en la modalitat bilingüe (Tomasuolo et al., 2013). A més, en un estudi comparatiu entre la modalitat d'agrupament oral i la de sector, l'alumnat d'agrupament mostrava major comprensió oral que el de sector (Silvestre & Ramspott, 2003). (Sánchez, 2015, p. 391).

Un projecte bilingüe consisteix en que hi ha dos o més llengües vehiculars a l'escola i són matèria d'ensenyament. A Catalunya, tot i que trobem algun projecte bilingüe, aquest s'ha de posar en dubte: en algunes ocasions hi ha centres escolar de sector que diuen tenir una modalitat de comunicació bilingüe, difícilment es pot parlar d'un projecte bilingüe quan l'alumne no té més companys sords i a més la LSC es redueix a la llengua entre el professional i l'alumne (el 30% de l'alumnat en modalitat bilingüe és en sectorització), a més a més, encara no hi ha un currículum de la LSC aprovat, com també destacar la pobre competència en LSC dels professionals que estan en contacte amb l'alumnat sord i en projectes bilingües. “[...] a Catalunya el curs 2014-2015 tan sols el 7% de l'alumnat estava escolaritzat en la modalitat bilingüe, mentre que cinc anys abans representaven el 12% de l'alumnat” (Ibídem, p. 396).

L'alumnat amb sordesa profunda i l'alumnat amb implant coclear són els principals destinataris dels centres escolars bilingües, però també hi ha infants amb sordesa severa i mitjana:

“[...] les comparacions entre les diverses modalitats existents per a l'alumnat sord són

⁶⁹ Sánchez, 2015 p.p 383-390, 395-404

complexes. Els factors que intervenen en el desenvolupament de l'infant sord i que hem detenir en compte són nombrosos, i tampoc es poden abarcar tots, per les dificultats que això implica i perquè alguns encara es desconeixen. A més, l'alumnat present en cada tipus de programa té perfils diversos: per una banda, perquè els mateixos programes educatius poden estar enfocats a poblacions diferents (Powers, 1999, p. 265) i, per altra banda, perquè les polítiques educatives poden influir en la tria dels pares cap a l'elecció d'un tipus o altre de modalitat educativa. (Ibídem, p.p 387-388)

S'observa que hi ha una tendència que a mida que s'avança en els nivells d'estudis hi ha un augment d'alumnes en l'escola bilingüe, perquè pot passar això? Observem quina és *l'atenció educativa a Catalunya –CREDA*⁷⁰— que reben els nens i nenes sordes i les seves famílies:

Hem comentat, a la introducció d'aquesta secció 3.2.2., que la Llei 17/2010, de la llengua de signes catalana, a l'article 5 deia: “[...] sobre les modalitats educatives [...] perquè puguin escollir lliurement entre la modalitat educativa oral, en què la llengua oral és la llengua vehicular, o la modalitat educativa bilingüe, en què la llengua de signes catalana és la llengua vehicular”. Per tant, l'opció lingüística que triïn els pares condicionarà la modalitat educativa, veiem una clara separació⁷¹ i en contraposició a:

[...] la possibilitat que sigui el mateix nen, amb la seva evolució, qui acabi mostrant quina és la modalitat educativa que més li pot escaure, com succeeix en altres contextos. Mahshie (1997, p. 8) posa sobre la taula la necessitat de proporcionar la llengua de signes i la llengua oral a la criatura i que, en un context bilingüe, sigui la criatura qui triï la llengua amb què comunicar-se preferentment. En el context que ens presenta l'autora (Dinamarca i Suècia), està completament reconegut el dret dels nens sords a adquirir una primera llengua de forma natural. En aquests contextos, als pares no se'ls presenten dues opcions que són mútuament excloents, sinó que se'ls mostra un model que conté totes les opcions. (Ibídem, p. 435)

Els CREDA són els serveis educatius que acullen, assessoren i atenen a l'alumnat sord —reconeguts a l'article 23 del Capítol V del nou Decret 150/2017 de l'atenció

⁷⁰ Ibídem, p.p 378, 381, 382, 386-404

⁷¹ Destacar que tant el Col·legi de Logopedes de Catalunya com la Federació ACAPPS al llarg de la compareixença del projecte de llei en la que van intervenir, van insistir que es mantingués aquesta separació entre modalitats, i una vegada aprovada la llei van celebrar que s'incorporés la seva idea. Molt al contrari de la defensa de Segimon i Ferrerons (2010, p. 5) —persona reconeguda en el món Sord— que va lamentar que finalment es tragués un dels articles que feia referència a l'aprenentatge de l'LSC fora de la modalitat bilingüe intermodal (Ibídem, p. 433-434)

educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu— Actuen en els centres ordinaris, tot i que en algun moment donat poden col·laborar amb algun CEE. Tot i que les famílies puguin escollir lliurement la modalitat, són els CREDA els que finalment, i conjuntament amb l'EAP, fan la valoració psicopedagògica i es proposa l'escolarització més adequada. Els CREDA tenen més pes que l'EAP perquè són els que, conjuntament amb l'equip mèdic, fan el seguiment de l'infant sord. Cada any augmenta el número d'alumnes atesos, arribant el curs 2014-2015 a 1847 estudiants.

Hi ha un total de 10 CREDES distribuïts per tota Catalunya però només 2 ofereixen el model bilingüe —Barcelona i Vallès Occidental—, i només el de Barcelona oferta totes les modalitats educatives existents. En cas que una família vulgui un projecte bilingüe i no visqui a Barcelona ni al Vallès Occidental, si no coincideix amb l'opció proposada pel CREDA, tindrà que assumir unes conseqüències econòmiques.

Els dos criteris principals per assessorar a les famílies envers una escola d'agrupament són:

- La pèrdua auditiva: només en les sordeses profundes o severes es quan es recomana la institució escolar d'agrupament, independentment de si és oral o bilingüe, justificant que el motiu és per poder atendre les necessitats educatives específiques que presenten l'alumnat sord en poder concentrar recursos, i que d'una altra manera no es podria fer. Llegim aquí com, el criteri de classificació en funció del dèficit i les necessitats provoca una concepció negativa de la modalitat d'agrupament. No es té en compte que, a part del grau de limitació, hi ha un conjunt de factors que provoquen que el nen/a adquireixi més o menys domini de la llengua oral.
- El desenvolupament lingüístic suficient, que només es pot arribar per mitjà de la modalitat oral. També llegim un concepte negatiu de la llengua de signes:

Sens dubte, els nens sords es poden beneficiar d'una bona comprensió de la llengua oral de l'entorn. Tanmateix, és "una força bona comprensió de la llengua oral" suficient per al nen sord? Qui decideix què és suficient, i és suficient realment suficient? (Ibídem, p. 44)

A la Guia per a les famílies d'infants amb sordesa o sordceguesa que acompanya

la informació i assessorament a les famílies, es troba a faltar una exposició rigorosa de la llengua de signes, una explicació de les conseqüències de la restricció lingüística en el desenvolupament del nen, i, que és i que implica el bilingüisme. En l'atenció primerenca només es fa servir la LS si la família és signant o si el nen, a l'edat de 3 anys, mostra dificultat per l'oral, per tant llegim aquí que la llengua de signes és un tractament.

La tria en la llengua de comunicació que la família hagi triat per el seu fill serà determinant perquè el CREDA et suggereixi la modalitat educativa, no es contempla que el nen primer s'escolaritzi en un entorn bilingüe i, a mida que es vegi el propi desenvolupament d'aquest, es triï el projecte més adequat. Veiem doncs com hi ha un dualisme, o llengua de signes o món oral, un exclou l'altre, i si ho relacionem amb els criteris abans esmentats, aquest plantejament porta una càrrega moral negativa envers la llengua de signes.

Els CREDA estan formats per: psicopedagogs especialitzats en audició, llenguatge i comunicació, per audioprotesistes i logopedes que és la figura principal — professions més mèdiques que educatives, més rehabilitadores que humanitzadores— En els plans d'estudis dels graus universitaris d'aquestes disciplines no es contempla l'aprenentatge sobre la llengua de signes⁷², i és encara més sorprenent en la disciplina de logopèdia, que sent una professió on les seves funcions estan centrades en l'àmbit de la llengua oral, és el professional que està en contacte directe dins l'escola amb nens signants i nens que han de començar a aprendre a signar, per no dir d'altres problemes conseqüències de la manca de comunicació. Focalitzem de més a prop aquesta idea.

*L'Escola Municipal Tres Pins*⁷³, situada a Barcelona, és l'única escola ordinària d'infància i primària a tota Catalunya en modalitat d'agrupament bilingüe⁷⁴. A cada

⁷² Contrasto aquesta informació: en el grau de Logopèdia que ofereix la UOC-UVic-UCC només hi ha una assignatura que és Introducció al suport signat (la comunicació en suport signat és un mètode de suport però no és una llengua com a tal, es pensa que va en detriment del corpus de la llengua de signes). Si vols aconseguir la menció educativa has de cursar Introducció al suport signat, Comunicació i llenguatge oral a l'escola inclusiva, Deficiència auditiva en l'àmbit escolar, Disseny i adaptació curricular i estimulació del llenguatge a l'aula i a la família. (<http://cv.uoc.edu/cgi-bin/uocapp?s=f7ae240de6625c8b8fc3dff78fe7192c6be57d39c1a107fcf32e730eb86e6e0075da811f6040f16dbdcd9f8e6c598859887665527135fdb65dff2eb3f9d26d01&ticket=ST-1079819-d69QadfrYpZWrMYOpFNC-cv.uoc.edu>)

⁷³ Sánchez, 2015, p.p 85-88, 96, 97, 268-275

⁷⁴ Destacar que no vol dir que en la resta de modalitats orals, ja sigui d'agrupament o de sectorització, no pugui haver experiències educatives amb modalitat signada —comunicació suport signat, modalitat bimodal o inclús pròpiament la llengua de signes—

nivell escolar intenten que hi hagi entre 3 i 5 alumnes sords perquè “consideren que afavoreix la interacció entre iguals i augmenta el desenvolupament de la identitat personal i l’autoimatge positiva” (Escola Municipal Tres Pins, 2000 citat per Sánchez, p. 85). Comparteixen currículum l’alumnat oïdor i l’alumnat sord principalment dins del grup-classe, excepte algunes classes en que els alumnes sords s’agrupen en una classe per a l’ensenyament-aprenentatge de les llengües (Escola Municipal Tres Pins, n.d., Capítol Projecte Bilingüe).

L’equip formatiu està format per mestres, logopedes, personal auxiliar i monitors. Els logopedes pertanyen al CREDA Pere Barnils, les funcions que desenvolupa són properes a la dels docents: “[...] l’atenció dels alumnes sords a dins la classe, interpretant en LSC i adaptant els continguts, i en el treball específic de les llengües en grup petit o individual. Actuen com a referents i cotutors dels alumnes sords [...]” (Ibídem, Capítol Curs, secció Equip Docent). També participen en els òrgans de coordinació i tasques pròpies de la docència. I, no podrien ser moltes d’aquestes funcions pròpies de l’educador social?

Hi ha una mestra sorda de LSC i un educadora de suport sorda per a tots els cursos. Al grup-classe sempre hi ha la presència del mestre i el logopeda, tots dos oïdors, només serà a l’assignatura de LSC on hi haurà la docent sorda o l’educadora sorda, molt diferent a l’experiència que proposa Yiu i Tang (2014, p. 349 citat per Sánchez, 2015, p. 268):

“[...] on al voltant del 80% de les assignatures principals estan compartides per un mestre oïdor i un de sord. El fet que hi hagi un mestre sord i un mestre oïdor treballant conjuntament esdevé un model adult de la relació entre ambdós, tot mostrant actituds d’acceptació mútua i fomentant la interacció social i actituds col·laboratives entre alumnes sords i oïdors. A més, aquest mateix estudi mostra que la presència del docent sord a l’aula junt amb el docent oïdor eleva de forma indirecta l’estatus de la llengua de signes, cosa que fa que els companys oïdors vegin la llengua de signes de forma positiva.”

Tanmateix, el referent adult sord només es contempla, de tots els centres escolars ordinaris on pot haver-hi una alumne sord, en l’Escola Tres Pins⁷⁵.

⁷⁵ També hi ha la figura de la persona sorda adulta als CEE.

Tot i ser un projecte bilingüe, la llengua de signes no té el mateix ús ni la mateixa representació que la llengua oral. A l'estudi fet per la Jordina Sánchez hi ha unes xifres preocupants: la proporció en la comunicació amb LS entre l'alumne sord i els seus companys oients és del 10%, amb la mestra oient és del 20%, amb les logopedes el 32% en llengua de signes i un 32% en català signat⁷⁶, i una proporció superior al 50% entre els propis companys sords i amb la mestra i educadora sorda. Si això és així en un, l'únic, projecte d'agrupament bilingüe, imaginem com deu ser en els de sectorització que també diuen tenir projecte bilingüe? I a la resta?

Tornem amb la qüestió que ens ha portat a observar quina era l'atenció educativa a Catalunya, *s'observava que hi ha una tendència que a mida que s'avança en els nivells d'estudis hi ha un augment d'alumnes en l'escola bilingüe*, la podem contestar amb un text de Paddy Ladd (2011, p. 181) que diu:

[...] otro factor [...] es la evidencia irrefutable de que existe un contínuum de pérdida auditiva. Hay niños parcialmente s/Sordos que llegan a adultos y que pueden funcionar dentro de la Sociedad mayoritaria, o más bien que su habla parece aproximarse a la norma social, y de quienes se asume que están en condiciones de funcionar 'normalmente'. No se pone atención en que muchos de estos pudieran estar aparentando, que parecieran deslizarse suavemente como un cisne que debajo de la línea de flotación patatea frenéticamente [...] (Una diferencia es que los cisnes no se hundirán ni se ahogarán en la mitad de su vida como efecto del esfuerzo por patatear). Pero nadie, literalmente nadie está investigando desde esa perspectiva las realidades de la salud mental de una existencia parcialmente sorda [...]

Recapitem i valorem què es compleix del que hem referenciat sobre la Convenció a la introducció d'aquesta secció?

- Una educació que promogüés el potencial humà des de *la dignitat i l'autoestima*, llegim aquí una educació humanitzadora que s'allunya doncs del potencial humà des de la productivitat: no es compleix.

⁷⁶ “[...] *català o castellà amb suport signat* aquell discurs en llengua oral coarticulat amb signes produïts per ajudar a la comprensió de la llengua oral [...] no hi ha cap sistematització en l'expressió del contingut morfèmic. En canvi, parlem de *sistema bimodal* quan els signes reflecteixen tota la informació morfèmica de l'enunciat en llengua oral. Malgrat aquesta distinció, atès el contínuum de formes combinades entre una llengua oral i una de signes, a la pràctica és difícil diferenciar-les.” (Sánchez, 2015, p. 275)

- Que es pogués accedir a una escola inclusiva en la comunitat on visquessim, es compleix, però, afegim que aquesta ha de ser de qualitat i això ho possem en dubte, doncs si de qualitat contemplem com a escola la bilingüe, no es compleix.
- Assenyalava la funció socialitzadora de l'escola, nosaltres afegim que per aquesta funció s'hauria de cridar a l'educador social però, a més a més, l'educador social podria ser cridat des del CREDA i des de l'escola amb funció educativa —recollit a la Llei 12/2009 de 10 de juliol, d'educació, al títol VIII, capítol I, article 108⁷⁷— Algunes de les funcions de l'educador social, a part de transmissió de coneixement són: afavorir relacions positives dels alumnes amb l'entorn, promoure habilitats d'autonomia personal i social, planificació i desenvolupament d'activitat d'integració social, entre d'altres. (Castillo, 2016, minut 16:32-17:00): no es compleix.
- Que es facilités l'aprenentatge de la LS i es donés importància a la identitat derivada d'aquesta: no es compleix;
- Insistència de docents i professionals amb diversitat funcional, com també que qualsevol professional que es relacionés amb un infant signant hagués de saber la LS: no hi ha representació de persones sordes adultes i les que hi ha són insuficients, molt baixa formació dels professionals.

La Llei estatal i comunitària, a més a més, també deien:

- La Llei 27/2007 que, en els plans educatius dels projectes bilingües hi hauria l'aprenentatge de la LS com a opcional pels alumnes oïdors amb la finalitat d'afavorir la inclusió de l'alumnat sord: això només hem pogut comprovar que sí es compleix en el centre d'agrupament bilingüe analitzat, però no sabem si en els de sectorització que diuen tenir un projecte bilingüe es compleix.
- La Llei 17/2010 també afegia que s'havia de garantir tota la informació disponible sobre els models educatius existents perquè els pares poguessin escollir lliurement: no es compleix.

⁷⁷ 1. Els centres educatius poden disposar de professionals d'atenció educativa, que han de tenir la titulació, la qualificació i el perfil professionals adequats, per a complementar l'atenció educativa als alumnes, en funció de les necessitats de cada centre, i donar suport al desenvolupament del projecte educatiu del centre, coordinadament amb els docents.

- I també la Llei 17/2010 garantia la llengua de signes com a llengua vehicular en els projectes bilingües: ho hem de posar en dubte perquè encara no hi ha un currículum aprovat, com també, per la baixa utilització d'aquesta llengua en la comunicació.

El marc teòric que detectem darrera la gestió de l'educació a Catalunya envers els infants sords —àmbit on trobem més compromís polític que en d'altres—, és el d'una *perspectiva funcionalista*⁷⁸ amb unes *pedagogies perennes*⁷⁹ o *performatives*⁸⁰: la intervenció que hem analitzat prioritza una educació de reproducció enlloc d'una educació transformadora, una educació sobre el subjecte i universalista enlloc d'una educació centrada en la cultura i que respecti la diferència, l'adquisició de la llengua oral per sobre de l'adquisició del llenguatge (amb les implicacions que té l'accés restringit al llenguatge en els primers anys de vida i que ja hem mencionat a la introducció del punt 3.2), l'adquisició de l'habilitat de la parla i competències per sobre l'adquisició de coneixements, la productivitat per sobre l'educació de l'alumnat.

⁷⁸ [...] estudia la funció que exerceix cada part o sector de la societat en el manteniment de l'homeòstasi o equilibri dels sistema social [...] mecanismes de socialització i control social. (Balasch i Montenegro, 2012, p. 7).

⁷⁹ “[...] retorn a uns valors [...] una sola autoritat [...] en contraposició a les proclames politeistes [...] descreença en les possibilitats autèntiques de l'individu.” (Prats, 2010, p. 11-12).

⁸⁰ “[...] s'orienta decididament envers els productes o resultats dels educands [...] els actes o accions del subjecte per sobre de l'individu mateix [...] amb arrels positivistes” (Ibidem, p.13-14)

3.3. On està la persona Sorda al nostre grau? Un recorregut per les assignatures

“Per diagnosticar una persona ha de tenir una llengua [...] si hi ha problemes de comunicació no podrem fer un diagnòstic [...] Si hi trobem professionals Sords o CODAs que saben llengua de signes és molt positiu, en canvi, des de la comunitat sorda tendeixen a evitar aquests professionals ja que es una comunitat molt petita on tothom es coneix [...] Van a professionals oïdors, però quan arriben allà es troben amb problemes de comunicació [...] El professional oïdor en general associa aquesta depressió a una manca d'acceptació de la sordesa [...] Hi ha una manca de coneixement molt evident de la sordesa. Si coneixes la comunitat sorda pots fer una teràpia adequada, el problema és que molts professionals no la coneixen [...]” (Sort, febrer de 2017, min 58:42)

Encetem aquesta secció amb aquesta declaració que va ser l'espurna del nostre treball de recerca; el febrer del 2017 vam assistir a la conferència *Psicologia de les persones sordes* —cicle de conferències sobre la llengua de signes i la comunitat sorda que es feia a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona—, allà vam acabar de confirmar que l'educador social havia de tenir competències en llengua de signes, i uns mínims de coneixement sobre la comunitat sorda, si volíem respectar la *posició ètica d'una relació persona a persona*. No comunicar-nos directament amb el subjecte de l'educació, fa difícil respectar la relació ètica que la persona és una persona abans que un diagnòstic.

A més a més, l'educador social que és una professió “[...] de caràcter pedagògic, generadora de contextos educatius [...]” (ASEDES (2011, p. 11), aporta una visió pedagògica, fugint de la mirada educativa especialitzada i rehabilitadora, i com a tal hauria d'estar present tant, dins l'escola desenvolupant *accions formadores i mediadores* envers el nen Sord, com també, en el CREDA amb *l'acompanyament* a les famílies, i així ho hem mencionat en la secció anterior (conscients que aquesta hipòtesis seria motiu d'una altre recerca).

Però no només això, al llarg del treball, també observem la necessitat de l'educador social en una clara *funció de mediació i resolució de conflictes* entre institucions que defensen la modalitat oralisme i les que defensen la signant,

aquesta situació de conflicte, els deixa en una posició encara de més debilitada davant la societat.

Alhora, també una *funció d'animació sociocultural* de la cultura Sorda envers la societat. La missió de l'educació social és que el subjecte —persona o grup— assolixi l'autodeterminació, i això només és possible si possibilitem: “[...] el desenvolupament de la sociabilitat i la circulació social i la promoció cultural i social [...] que ampliïn les perspectives educatives, laborals, d'oci i participació social.” (Ibídem, p. 11)

Però, en el pla d'estudis del Grau d'Educació Social de la UOC, es contempla formació al respecte?

Del conjunt de les 35 assignatures del grau, ens fixarem amb les relacionades directament amb la diversitat funcional i la diversitat cultural per ser l'objecte del nostre estudi, conscients que deixem moltes fora i que d'una manera o d'una altre podrien mencionar a la persona sorda:

- De les assignatures bàsiques i obligatòries sobre la *diversitat funcional*: trobem una, *Acció socioeducativa i diversitat funcional*, només el títol ja ens remet al marc teòric que hi ha al darrera, perquè com diu Planella en l'entrevista feta pel col·lectiu periodístic SomAtemp: “només hi ha dos universitats que incorporen el concepte de diversitat funcional [...] això és important de cara a l'alumne perquè els incorpores la lluita política”. Una assignatura amb un *paradigma posthandicap* com s'anuncia a la introducció. Al primer capítol s'explica què és la sordesa des d'una classificació mèdica, més endavant no es fa referència ni a la persona sorda ni a la llengua de signes com a mostra de diversitat funcional.

De les assignatures optatives del perfil de dependència i acompanyament, amb el risc de que només podem comentar les cursades:

La d'Atenció i suport social, les capacitats preservades de la persona tenen protagonisme i no les afectades, defensen un acompanyament des de la planificació centrada en la persona i no centrada en el serveis, per tant molt respectuosa amb la dignitat i l'autodeterminació.

Dependència i educació per a l'autonomia, d'entrada observem que els autors del manual docent són les pròpies persones amb diversitat funcional, per tant un protagonisme al saber de l'experiència, una assignatura focalitzada en l'autonomia i en la vida independent, però alhora també centrada en la diversitat funcional física i intel·lectual.

En cap de les dos assignatures optatives comentades es fa referència a la persona sorda ni a la llengua de signes com un suport respectuós a la dignitat de la persona i d'autodeterminació.

- De les assignatures bàsiques i obligatòries sobre la *diversitat cultural*: l'assignatura *d'Antropologia pedagògica* ens convoca a entendre el pes de la cultura en contraposició a les categories i les classificació, com també, com, darrera qualsevol pràctica hi ha una mirada antropològica del professional que s'ha de qüestionar, una assignatura que tracta moltes de les qüestions que hem tractat en aquesta recerca sobre les minories culturals, l'assimilació, les controvèrsies, els debats d'universalisme enfront del particularisme, etc., una assignatura amb una forta mentalitat progressista incorporant la teoria queer⁸¹. Al llarg dels manuals no es fa referència a la cultura sorda com a minoria cultural.

L'assignatura *Educació intercultural* ens endinsa de ple en la controvèrsia de l'etnocentrisme i el relativisme, en què i com es configura la identitat, en la importància de la relació i l'educació intercultural i l'educador com a mediador, en la diversitat intracultural; a la pàgina 26-27 del mòdul "El nou valor a la diferència" explica com, l'ètnia, la nació i la llengua són constituents de l'heterogeneïtat interior de cada cultura, i desenvolupa quines són aquestes: i) les comunitats culturals històricament diferenciades pel fet de tenir una identitat lingüística i nacional —Catalunya, Euskadi i Galícia— i, ii) el col·lectiu gitano. Per tant, no es contempla el col·lectiu i la minoria lingüística històrica com la Sorda.

⁸¹ "L'epistemologia *queer* desestabilitza les identitats sexuals i deixa de banda l'homosociabilitat i l'homosexualitat [...] Des de la pedagogia *queer* es treballa per trencar amb els cànons universalistes, dualistes i heteronormatives." (Planella, 2010, p. 33)

Animació sociocultural podria incloure informació sobre el sords com a grup receptor de programes de desenvolupament social i cultural. Aquesta assignatura es planteja des d'una mirada crítica a accions d'animació que no busquen l'empoderament de les persones i grups. Tampoc es menciona la comunitat sorda com a grup receptor d'accions de potenciació.

De les assignatures optatives, la de *Sociologia de l'exclusió*, tot i que no es contempla al col·lectiu objecte del nostre treball, observem clarament al llarg dels mòduls la idea de que l'exclusió social i educativa es genera des dels processos estructurals, i aquesta es pot adaptar a la pròpia història del col·lectiu Sord.

Tot i que l'educació social és una professió de caràcter pedagògic, abans és un dret a la ciutadania reconegut a l'article 26 de la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948⁸² i a l'article 27 de la Constitució Espanyola de 1978. El compromís ètic de l'educador social envers els subjectes de l'educació, ens convoca a que l'educador tingui uns coneixements i competències suficient per a que el ciutadà pugui accedir a aquet dret, és per això que al codi deontològic de l'educador social es contempla el principi de professionalitat “[...] avalades per un títol universitari específic o la seva habilitació atorgada per un col·legi professional d'educadors socials” (ASEDES, 2007, p. 22-23).

El principi de professionalitat continua dient que l'educador: “[...] està en disposició de formar-se permanentment com un procés continu d'aprenentatge que permet el desenvolupament de recursos personals que afavoreixen l'activitat professional.” (Ibídem, p. 23). Sí, com hem vist, la formació universitària no contempla la transmissió de coneixement sobre la cultura sorda i la llengua de signes (competències bàsiques per establir la comunicació, generar la relació educativa necessària procurant “[...] sempre una aproximació directa cap a les persones amb què treballa, afavorint-hi aquells processos educatius que els permetin un creixement personal positiu i una integració crítica en la comunitat a la qual pertanyen”. —principi de l'acció educativa— (Ibídem, p. 23)), l'educador social

⁸² “[...] Cal que l'ensenyament tècnic i professional sigui generalitzat, i que s'obri a tothom l'accés als estudis superiors amb plena igualtat per a tots amb atenció al mèrit de cadascú. 2. L'educació ha de tendir al ple desenvolupament de la personalitat humana i al reforçament del respecte dels Drets Humans i de les llibertats fonamentals [...]” (ASEDES, 2007, p. 12)

tindrà la responsabilitat de l'aprenentatge sobre la Comunitat Sorda. Però, en trobem formació oficial, reglada i que sigui un complement de la nostra professió?

Les possibilitats amb les quals l'educador social es troba són:

- La possibilitat d'accedir a un minor des del propi grau d'educació social, però no hi ha ningú que en faci referència⁸³.
- Realitzar estudis post universitaris possibilitant-nos l'especialització, ens trobem amb la sorpresa que a Catalunya no hi ha res; únicament trobem un títol propi que s'imparteix a la Universitat de Barcelona —Comunitat Sorda, Educació i Llengua de Signes—
- Graus com el de Traducció i Interpretació o Llengües Aplicades però que tenen un enfocament lingüístic i no educatiu⁸⁴.
- O bé, realitzar un Cicle Formatiu de Grau Superior de Mediació Comunicativa, aprovat per real decret a finals del 2014⁸⁵, que, observant el pla d'estudis, l'educador social ja té adquirides les competències que se li reclamen al mediador comunicatiu, amb l'única excepció que ells sí tenen formació en llengua de signes i coneixements sobre la persona sorda.

Resumint, trobem imprescindible i ètic que l'educador social es comuniqui directament amb el subjecte de l'educació amb el qual ha d'establir, o intentar establir, un vincle educatiu. Si l'educador no disposa d'uns coneixement bàsics sobre la cultura sorda i sobre la llengua de signes, trobem difícil que es pugui crear una relació de confiança possibilitadora d'aquest vincle. L'Intèrpret i el Logopeda no són professions educatives⁸⁶, i el Mediador Comunicatiu, tot i que té competències pròximes a la nostra professió, aquest no pot desenvolupar les funcions pròpies de l'educador social⁸⁷.

A la vegada, deixem palès les reduïdes possibilitats perquè l'educador pugui

⁸³ L'únic que hi ha és el de llenguatge i cognició del Grau de Llengua i Literatura Catalana però no contempla res sobre el nostre objecte de recerca
<http://cv.uoc.edu/cgi-bin/uocapp?s=37ef54cb66865cd6cf50bf184fa0590dbbc05d6201259709c35923db18660e0dd5f39138002c11fdcd7b2f8e6c7ab836d847054301beedbe2dbb3e0eb9a02d2e&ticket=ST-376233-enZcHwWj4u00aiE1j7vs-cv.uoc.edu>

⁸⁴ <https://www.upf.edu/es/web/graus/traduccion-ciencias-llenguatge>

⁸⁵ <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2014-10871>

⁸⁶ Seria motiu d'una altre recerca comprendre les funcions que aquests dos professionals fan en nom de l'educació i, si haurien de ser altres professions, com l'educació social, les més adequades per dur-les a terme.

⁸⁷ Veiem situacions similars en altres àmbits, per exemple als centres escolars ens trobem amb Tècnics d'Integració Social realitzant funcions pròpies de l'Educador Social.

adquirir coneixements necessaris per acompanyar al subjecte Sord, coneixements que creiem podrien formar part del mateix grau d'Educació Social perquè fan referència a la capacitats comunicatives que ha de tenir l'educador social, i així es contempla en el Catàleg de funcions i competències de l'educador i educadora social (Ibidem, p. 41): "Capacitat per expressar-se de forma satisfactòria i per comprendre diferents codis referents als diferents contextos socioeducatius i professionals".

4. METODOLOGIA

4.1 Objectius del treball de camp

El recorregut teòric ens ha generat un conjunt de preguntes les quals són el motiu del treball de camp que ens proposem. Aquestes es tradueixen en uns objectius operatius amb la intenció de comprendre el pensament i posicionament de les persones protagonistes del nostre marc teòric, i són:

- Aproximar-nos a entendre el discurs de les persones que defensen la llengua de signes i els que defensen l'oralisme.
- Comparar els trets identitaris essencials entre oralistes i signants, i explorar si hi ha diferenciació en el seu posicionament degut a les seves edats (joves majors de 18 anys i edat adulta).
- Comprendre quina és la justificació que té la Federació ACAPPS per a la separació entre modalitats educatives, enlloc de l'opció que proposen els partidaris de la llengua de signes, on totes les persones sordes, oralistes o signants, estiguin juntes en un escola inclusiva.
- Recollir què pensen les persones signants, ja siguin persones sordes o professionals, sobre la nostra hipòtesi envers que l'educador social hauria de relacionar-se directament amb la persona Sorda, enlloc de que hi hagi un intèrpret de llengua de signes entre ells.
- Descobrir si l'educador social és present en les federacions de persones sordes, ja sigui FESOCA o ACAPPS, i si és una professió coneguda en l'àmbit. Això ens pot portar a entendre la no presència de l'educador en àmbits socioeducatius com l'escola, o en un servei educatiu com és el CREDA. o en altres accions per la convivència i la resolució de conflictes.
- Descobrir perquè no s'ha contemplat la llengua de signes i/o la cultura sorda en el grau d'Educació Social.

D'aquests objectius surten els *temes a investigar* que es centraran en saber perquè la persona sorda tria la llengua de signes o la llengua oral, què pensa cadascuna respecte l'altre, també en confirmar sí les persones sorda signants senten que tenen una identitat pròpia i diferent a la de les persones oïdores. Un

altre tema serà saber amb quin concepte, persona sorda o persona amb diversitat auditiva, se senten més còmode la persona sorda signant com també l'oraliste, i per últim la relació entre l'educador social i la persona Sorda; intuir si l'educador podria fer les funcions educatives del logopeda dins l'escola, si la presència de l'intèrpret de llengua no ajuda en la relació entre l'educador i el subjecte de l'educació, i el perquè no es contempla la cultura sorda en el grau d'educació social.

4.2 Perspectiva metodològica

Per realitzar el treball de camp hem fet servir una *investigació qualitativa* (Arnal, 2010, p. 27-28) perquè s'ha volgut comptar amb el saber encarnat de les persones com a principal mitjà de recollida d'informació.

La recerca, tot i que pretén transformar o canviar mirades envers les persones sordes signants, sap que abans cal fer visible la cultura sorda, per això es necessari un treball de camp que *compregui i conegui* (Del Rincón, 2010, p. 6) a persones sordes signants, les seves interaccions i comportaments, esdeveniments, costums, reivindicacions, com també què en pensen altres sobre ells.

Per a aquesta investigació etnogràfica *interpretativa* que ens hem proposat, hem utilitzat *l'entrevista*, com a tècniques hegemònica de recollida d'informació, i *l'anàlisi de documents*. Considerem important destacar que amb la finalitat de, tal com diu Arnal (2010, p. 62), descobrir la comunitat sorda en profunditat i en el seu àmbit natural, i des del punt de vista d'aquells que estan implicats, vam iniciar un voluntariat amb l'entitat APANSCE (Associació de pares de nens sords de Catalunya), com també, en el curs de llengua de signes en el qual ja participàvem, hem focalitzat la mirada en situacions d'interès relacionades amb el treball de camp, però no té valor formal etnogràfic perquè no hi ha hagut una recollida acadèmica i no es va proposar com a observació participant.

Una metodologia *humanística interpretativa* (Arnal, 2010, p. 32) tant, per la finalitat en la comprensió abans comentada i el protagonisme del saber encarnat, com, pel procés *holisticinductiu-idogràfic* (Ibídem, 32); hem intentat crear un clima adequat en el qual els informants han tingut la confiança per transferir les seves experiències, inclús, en aquelles entrevistes les quals no estaven d'acord amb la proposta i la finalitat del treball de recerca. Hem tingut una mirada ecològica per entendre els fets dels seus posicionament.

És per això, que hem volgut sentir la veu de les postures més distants als objectius del nostre projecte —cultura sorda, llengua de signes, reclamar a l'educador com a professional de suport relacionant-se directament amb el subjecte sord—, hem

entrevistat a persones relacionades amb l'oralisme, inclús persones que no estan d'acord amb la llengua de signes com a sistema de comunicació, i professionals de la interpretació i traducció.

Igualment, encara aquesta finalitat comprensiva del nostre estudi, no podem obviar, també, una certa perspectiva *crítica*:

“[...] té l'afegit d'un component ideològic la finalitat del qual és transformar la realitat [...] Pretén desmitificar les institucions i pràctiques educatives davant una consciència col·lectiva més lúcida [...] no accepta la idea d'una investigació social i educativa neutra i intenta forçar la vinculació entre teoria i pràctica, entre coneixement, acció i valors, en el context del moment historicoideològic que vivim” (Ibídem, p. 16).

Amb arrels filosòfiques des de la *fenomenologia*⁸⁸, ens hem proposat l'enteniment més subjectiu de la realitat del col·lectiu sord signant, per això, ens hem apropat i participat tant com hem pogut, intentant entendre en profunditat situacions concretes però lluny de cercar la representativitat (Ibídem, 2010, p. 28). Hem contrastat tot el coneixement generat al llarg del marc teòric amb els informants, amb persones relacionades amb la diversitat auditiva i amb altres investigadors, com també, hem aportat dades i coneixement que potser es desconeixien. Tot això, amb la intenció de millorar el coneixement i generar nous interrogants i noves línies de recerca. La recerca doncs, no ha tingut la intenció de trobar solucions ni respostes.

⁸⁸ Arnal, 2010, p. 80

4.3 Fonts i instruments

Per als temes que ens proposem abordar —apartat 3.1— hem estudiat quines eren les fonts informants més representatives, confeccionant un quadre que queda recollit a l' [annex A1](#).

Per seleccionar la mostra ens ha interessat tant fonts directes com indirectes:

Com a *Fonts informants directes* ens interessava les entitats més representatives tant de l'oralisme com de la comunitat sorda signant, i així conèixer la seves ideologies de primera mà. La plataforma d'acció social envers els drets a l'educació de la persona Sorda, que ens mostraria la situació als centres escolars de primària. Educadors/es socials que estiguessin vinculats al col·lectiu sord signant per aproximar-nos a la realitat de la nostre professió en el món Sord. Hem anat a buscar docents del CFGS de Mediació Comunicativa i un col·laborador de la UOC per contrastar la formació rebuda envers la comunitat sorda. També ens hem apropiat a la professió de l'intèrpret per entendre quina és la seva funció i entendre millor la relació que estableixen amb la persona Sorda, i a diferència de la que pot establir l'educador. Persones joves amb diversitat auditiva per saber les seves experiències en relació als temes que hem treballat en el marc teòric.

En un principi s'havia contemplat com a mostra a un CREDA, amb motiu d'entendre el perquè de la no presència de l'educador social dins el servei, com també, quines són les tasques educatives que fa el logopeda dins l'escola i així comparar-ho amb les funcions de la nostra professió, però finalment, per manca de temps i perquè no és l'objectiu principal del nostre projecte, ho hem desestimat.

I com a *fonts indirectes*, hem anat a buscar a una de les doctores que hem tingut com a referent, amb intenció de poder conèixer i avançar en coneixement que nosaltres, pel límit de temps, ens hauria sigut impossible d'arribar.

La mostra doncs ha quedat de la següent manera:

- Educadora social de FESOCA: ens interessa tant, perquè parlem de la Federació de les associacions en modalitat signant, com perquè és educadora social. (VL)
- Logopeda d'ACAPPS: ens interessa perquè representa a la Federació d'associacions en modalitat oral. (MG).
- Intèrpret de LS, docent del Cicle Formatiu del Grau Superior de Mediació Comunicativa i CODA (Child of Deaf Adult): ens interessa perquè s'aproxima a la comunitat sorda des diferents àmbits, i per la relació entre el cicle i el grau d'educació social. (KG)
- Educadora social, docent del Cicle Formatiu del Grau Superior de Mediació Comunicativa i persona Sorda: ens interessa per la relació entre el cicle i el grau, perquè és educadora social i com a persona sorda. (VB)
- Professor i exdirector del Grau d'Educació Social de la UOC (JP).
- Autora de la tesi doctoral ¿Discapacitado? No, ¡Sordo!: ens interessa pel seu coneixement generat en la tesi i a mode informatiu. (DR)
- Portaveu Plataforma Volem Signar i Escoltar: ens interessa a mode informatiu de la situació educativa al centres escolars. (M)
- Altres persones joves amb diversitat auditiva, ens interessa per observar temes d'identitat i de l'educació que reben. (G, D, AI, A, M)

El propòsit doncs, és acostar-nos a la realitat educativa de les persones sordes signants amb una metodologia qualitativa humanístic interpretatiu, però no sense deixar de tenir en compte les limitacions que ens trobem, i que passen principalment per la manca de temps; la complexitat del tema que ens ocupa fa necessari un estudi de camp més en profunditat. Com també, perquè pot haver dificultat de comprensió tant dels entrevistats com del entrevistador; s'ha utilitzat la llengua de signes i el nivell de l'entrevistador és mitjà, o pot haver dificultat per part de les persones sordes, ja siguin signants o oralistes, en la lectoescriptura dels qüestionaris entrevista, i correm el risc de perdre informació.

A aquesta realitat ens hem aproximat, d'una banda, per mitjà de l'anàlisi de revisió bibliogràfica: "*L'anàlisi de documents* aporta informació retrospectiva sobre un fenomen [...] a vegades és l'única font per accedir a una determinada informació [...]" (Ibídem, p. 55).

Hem consultat *autobiografies* de persones sordes signants que van rebre una educació a finals dels anys 60, 70 i 80, amb la intenció d'entendre el discurs actual de les persones de mitjana edat, potser és un discurs més tradicional que el de la persona sorda signant jove. Aquestes persones sordes de mitjana edat, són els promotors del ressorgiment de la cultura i la llengua de signes actualment. Les autobiografies són: *La nena que no deia hola*, *Sordo ¡y qué!* i *El grito de la gaviota*.

I per altre banda, sent aquesta la tècnica hegemònica, ens hem aproximat a la realitat per mitjà de 12 *entrevistes* que han permet captar allò que no és directament observable (Ibídem, p. 43), per exemples sentiments, pensament, actituds, etc.

Amb aquest propòsit les entrevistes s'han personalitzat; intentant concretar cada participant al context que representa i al tema a investigar que més ens interessava aprofundir, degut a la seva experiència. Raó per la qual, podem trobar, per exemple, guions d'entrevistes iguals per a les docents del CFGS de Mediació Comunicativa ([annex A7](#)), i entrevistes tant distants entre elles com la de la VL, educadora social i treballadora a FESOCA ([annex A5](#)), i la del JP, professor del Grau d'Educació Social ([annex A8](#)).

Tot i que la modalitat d'entrevista ha estat condicionada als objectius del treball de camp i al tipus d'informació que volíem obtenir (Ibídem, p. 43), totes han sigut individuals però diferents en quant al grau d'estructuració, de directivitat com del número de qüestions, arribant a ser una d'elles una única pregunta —[l'annex A8](#)—

En el total de les 12 s'ha optat per un *mostratge d'opinió* (Ibídem, p. 49), malgrat que en 5 d'elles havia la intenció que fossin aleatoris, buscant recollir informació de persones sordes signants i oralistes amb i sense implant coclear, amb i sense interès per la llengua de signes, procurant que: “[...] siguin com més representatius millor de l'univers de subjectes relacionats amb el tema d'anàlisi”, però, tot i aquesta idea, no podem dir que s'hagin triat a l'atzar perquè hem cercat intencionadament aquesta pluralitat de veus, com també, que fossin persones joves i en contraposició de la documentació d'autobiografies de persones sordes signants de mitjana edat de la qual disposàvem.

Aquestes 5 entrevistes ([qüestionaris annex A9](#)) tenen la particularitat de ser *dirigides i estructurades*. Són unes enquestes d'actitud o d'opinió (Comas, Pujades i Roca, 2004a, p. 22) amb unes preguntes tancades i estandarditzades, realitzades per mitjà d'internet. A cada informant se li presenten tres qüestionaris dels quals han de triar un, segons si són oralistes sense interès per la llengua de signes, oralistes amb interès per la llengua de signes, o signants. Les respostes són limitades tot i que alguna dóna peu a la reflexió. La informació que s'ha volgut obtenir és, comparar i captar si l'aprenentatge de la llengua de signes i la identitat sorda està associada al tipus de sordesa i a l'edat, quin és el grau de satisfacció amb la tecnologia utilitzada i amb el suport del professor de reforç i/o intèrpret.

Hi ha hagut 2 de les 12 entrevistes amb un *objectiu extern*, d'orientació i informació per a l'entrevistador ([annex A3](#) i [A4](#)). Cronològicament, han sigut les primeres en realitzar-se amb la finalitat d'introduir-nos en el coneixement del món sord signant —persones de referència, conflictes i controvèrsies, bibliografia recomanada, etc.— Motiu pel qual, aquestes han sigut *no estructurades i no dirigides*; ha consistit en exposar el motiu del treball de recerca i unes preguntes bàsiques de caràcter obert.

De les 5 entrevistes restants, ([annex A5](#), [A6](#), [A7](#) (2) i [A8](#)) aquestes són *semiestructurades i semidirigides*, han sigut més una conversa entre iguals on, tot i que l'entrevistador tenia un guia amb les preguntes, aquestes eren obertes i no seqüencials, sent l'informant el que anava construint el relat, conscient de: “Se'n poden ometre aspectes rellevants. La flexibilitat de l'entrevistador en seqüenciar les qüestions i en formular-les provoca diferències substancials en els entrevistats i, en conseqüència, les respostes són menys comparables.” (Ibídem, p. 54). Però, ens interessava aprofundir en els seus relats més subjectius i entendre els seus discursos, no volíem passar per sobre, i per això havíem de crear un clima de confiança lluny de la intromissió.

D'aquestes 5, 4 són *entrevistes en profunditat* i 1 ([annex A8](#)) té la particularitat de ser focalitzada amb una única pregunta: “Perquè no es contempla la llengua de signes o la cultura sorda en el grau d'Educació Social?”. Aquesta darrera es presenta de manera flexible i oberta, utilitzant una App per a la comunicació.

Excepte aquesta entrevista curta i les 5 estructurades realitzades per internet, les 6 restants han tingut una durada llarga en la seva execució, conscient del perill que podia comportar —cansament en l'entrevistat—, però creiem que ha vingut ocasionat perquè, els entrevistats en ser escoltats, generaven molta informació, com també per l'interès real de l'entrevistador.

La generositat dels informants per una banda; la predisposició perquè l'entrevista es pogués realitzar, la facilitat i la rapidesa en els primers contactes i en les posteriors consultes que s'han pogut tornar a fer, l'interès pel treball universitari de l'entrevistador, etc., i per l'altre banda, l'entrevistador que ha mostrat un total respecte a qualsevol pensament, sense emetre judicis de valor, traslladant-se als escenaris triats pels entrevistats, intentant sempre generar un clima de confiança i d'escolta empàtica, ha donat lloc a unes entrevistes molt riques en contingut.

L'enregistrament s'ha fet utilitzant: en 1 d'elles una càmera de vídeo, en realitzar-se en llengua de signes (transcripció annex [A10.6](#)), 5 en Word i enviades per correu electrònic (transcripció annex [A10.8](#)), 3 amb la gravadora del mòbil ([A10.3](#), [A10.4](#), [A10.5](#)), 1 amb l'aplicació del WhatsApp ([A10.7](#)), i les 2 entrevistes informals es van recollir a una llibreta ([A10.1](#), [A10.2](#)). Aquestes dos i per l'eina de recollida poc fiable, una vegada transcrites es van passar a les informants perquè fessin les comprovacions i modificacions oportunes.

L'entrevistes han començat amb la presentació d'un document de consentiment a la participació i de protecció de dades ([Annex A2](#)), també, l'explicació del propòsit de la recerca i de l'entrevista. Seguidament, s'ha explicat l'interès del entrevistador envers l'entrevistat, verificant dades descriptives del tipus: la professió, entitat, coneixements adquirits amb el marc teòric, etc. Amb aquest procediment, s'ha intentat que l'entrevistat comprovés la serietat i la confidencialitat de la recerca.

Les preguntes han seguit una seqüència de més generals i menys controvertides, afavorint un clima amistós, a més particulars i delicades, les respostes de les quals venien condicionades per la relació i confiança generada entre entrevistador i entrevistat.

A més a més, com a fonts primàries, a part de les persones triades per la seva representativitat en el temes a investigar, destaquem el conjunt de conferències, jornades i xerrades a les quals hem assistit i que tenim present en el nostre treball de camp:

- 4 novembre de 2017: *22es Jornades de Formació de les Persones Sordes en Modalitat Oral*, Barcelona⁸⁹.
- 11 de novembre de 2017: *Xerrada aliances Queer*, Badalona⁹⁰.
- 21 de novembre de 2017: *Xerrada llengua de signes catalana*, Sabadell⁹¹.

Altres jornades i conferències, que cronològicament es situen abans del treball de camp:

- 27 de setembre de 2017: *Xerrada sobre el Dia internacional de les persones Sordes*, Badalona.
- 17 de febrer de 2017: *Conferència Psicosociologia de les persones sordes a la UPF*, Barcelona⁹².

Per últim, *la recollida de la informació de l'anàlisi documental* es fa utilitzant els ítems dels qüestionaris entrevista, doncs la intenció d'aquestes autobiografies de persones sordes és comparar-les, com ja hem comentat, amb els qüestionaris de persones sordes joves que hem fet, així identificar més ràpidament possibles diferències identitàries, educatives, etc. ([annex 10.9](#))

⁸⁹ <http://acapps.org/web/noticia/1042/gracies-per-la-vostra-participacio-i-col-laboracio-a-les-jornades-de-la-federacio-acapps->

⁹⁰ <http://cridalgbti.cat/2017/10/30/castanyada-borda-2017/>

⁹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=4d4Z5GrYh4c&t=97s> https://www.youtube.com/watch?v=mDsqPuq_Jc4&t=27s

⁹² <https://www.upf.edu/web/traduccion/cicle-conferencias-LSC>

4.4 Disseny i procés de recerca

El procés d'investigació es desenvolupa en tres fases clarament diferenciades. Aquestes tres fases no les podem acotar a l'inici del semestre —20 de setembre de 2017— Ens hem de remuntar just un any abans, el motiu és que vam decidir fer el TFG d'un tema i un camp d'acció educatiu, molt atractiu, però que ens era desconegut, de manera que havíem d'entrar en contacte ràpidament.

La 1era. Fase doncs:

- L'encetem al setembre de 2016, assistint a la defensa de la tesi doctoral de la Dolors Rodríguez⁹³ que porta com a títol *¿Discapacitados? No, ¡Sordos!*, que es va realitzar a la Universitat Autònoma de Barcelona, allà vam agafar les primeres anotacions.
- Un mes més tard, anem a una xerrada que va presentar la Jordina Sánchez amb el títol *La llengua de signes catalana en una societat multilingüe*⁹⁴, d'on també agafarem anotacions importants.
- Uns mesos més tard, i just abans de començar el seminari del TFG al maig del 2017, assistim a la conferència a càrrec de l'Alicia Sort a la UPF, titulada *Psicologia de les Persones Sordes*, és en aquest moment on veiem clarament quina serà la intencionalitat, o la direcció del nostre treball.

Tres referents que hem tingut molt present al llarg del TFG i que es veuen clarament referenciades al capítol 3.1, 3.2. i 3.3, respectivament.

La 2ona. Fase és la realització del seminari: realment va ser intens i difícil d'executar, però, amb la guia i l'ajuda de la coordinadora el finalitzem de manera satisfactòria. Una vegada superat el seminari, ens posem en contacte amb les que seran les dos primeres entrevistes informals que ens serviran de guia i orientació, motiu pel qual les hem contemplat en la metodologia.

La primera entrevista, amb la DR, autora d'una de les tesis es realitza a un espai públic de la UAB, espai triat per la informant, aquesta serà determinant per endinsar-nos en la comunitat Sorda, ens proporcionarà informació de lectures i

⁹³ http://www.uab.cat/PDF/PDF_1345710319332_es.pdf

⁹⁴ <http://canetdemar.cat/document.php?id=15153>

persones de referència, una de les quals és la M portaveu de la Plataforma Volem Signar i Escoltar, que serà la segona de les entrevistes informals que es realitzarà per telèfon, proposta de l'entrevistada, aquesta ens oferirà molta informació sobre el món educatiu⁹⁵. En aquesta fase llegim algunes fonts primàries i secundàries.

La 3era. Fase és l'inici del TFG, es diferencien quatre moments important:

1er. Moment és a l'inici del semestre: fer la revisió del tema i la planificació del treball, per això utilitzem el llibres proposats per la UOC —Jordi Sancho (2016), Daniel Cassany (2016) i la guia del Treball de Fi de Grau de la UOC (2016-17). Tot i que sembla que portem el treball bastant encarat, aquest se'ns endarrereix bastant degut a que es farà difícil acabar de definir el tema i els objectius, això provoca un bloqueig en quant a la revisió bibliogràfica, no la podem acabar de concretar en el temps previst, com també, a entendre què i quan es poden fer el marc conceptual i el metodològic. Aquesta part havia d'estar enllestida a mitjans del mes d'octubre, però no és fins l'últim dia del mes que l'acabem de situar. Durant aquest temps assistim a la xerrada que s'organitza a Badalona motiu del Dia internacional de les persones Sordes.

2on. Moment: la selecció definitiva de les fonts documentals, la construcció i redacció del marc teòric que s'endarrereix, tant pel retard abans comentat, com per la dificultat d'aconseguir un dels llibres referents.

Les fonts documentals les hem aconseguit, o bé per mitjà de material cursat al grau, per cercadors acadèmics i professionals com Dialnet, Redalyc, Tesis Doctorals en Xarxa, per mitjà de la Biblioteca de Catalunya, o bé en el cas del llibre de Paddy Ladd i la *Sorditut* que l'hem comprat perquè era impossible trobar-ho en préstec o en serveis digitals⁹⁶, aquests se'ns presentava com a fonamental perquè

⁹⁵ Quan iniciem el marc metodològic, confeccionem un document de consentiment de participació i protecció de dades que enviem tant a la DR com a la M juntament amb la transcripció de les entrevistes informals que ja havíem realitzat per tal que donin el vist i plau i les puguem incloure en el treball de recerca.

⁹⁶ Vam tenir dificultats per trobar la versió en castellà: ens assabentem d'aquest llibre per casualitat i tard, comencem la recerca el dia 22 d'octubre i no es fins l'1 de desembre que no el rebem des de Chile. Un llibre que només està disponible a la Facultat de Ciències Socials de la Universitat de Chile, a la Biblioteca Nacional de Chile i a l'Institut Nacional de Drets Humans, amb l'inconvenient que no tenen el servei de préstec interbibliotecari internacional. També en préstec sense servei interbibliotecari al Centre de Normalització Lingüística de la Llengua de Signes Espanyola, però ens havíem de desplaçar a Madrid i només podíem disposar d'ell dos setmanes. Finalment el comprem a una Centre Cultural de Chile, però des de l'enviament fins que el rebem passa pràcticament un mes.

era la darrera investigació coneguda sobre la Cultura Sorda, i, sense aquest, el treball s'hauria quedat desfasat i sense aportar res de nou sobre aquest tema.

El marc teòric va d'allò més general a allò més concret. Comença explicant històricament la construcció de la comunitat i cultura Sorda, els conflictes amb les persones sordes oralistes i amb el conjunt de la societat, per després passar a concretar i exemplificar aquest conflicte en un dels àmbits d'acció socioeducativa dels educadors socials: l'escola i l'atenció que reben a Catalunya. D'aquest estudi, surt la necessitat que l'educador social estigui present en l'acompanyament a l'infant i a la família, això ens farà concretar una mica més, i observar la formació rebuda al grau d'Educació Social i assenyalar algunes mancances.

Malgrat que es presenta part del marc teòric en la data establerta, no és fins el 10 de desembre quan es té enllestida.

Durant aquest temps assistim a les 22es Jornades de Formació de les Persones Sordes en Modalitat Oral, a la Xerrada aliances Queer, a la Xerrada llengua de signes catalana. Avançant el marc teòric comencem un voluntariat amb APANSCE, associació de pares i mares de nens sords —haviem d'endinsar-nos en la comunitat sorda—, també és al llarg d'aquest període on establím contacte amb 4 de les persones representatives pel nostre treball camp i a les quals entrevistarem.

Ens avancem amb el marc metodològic i realitzem la primera entrevista semiestructurada a la KG. Tot i que la finalitat de l'entrevista —informativa i orientativa— és similar a les ja realitzades a la DG i la M, aquesta ja es presenta semiestructurada i entregant el document de consentiment i protecció de dades. Es realitza al centre escolar on l'entrevistada treballa, lloc triat per ella.

3er. Moment. és el de dissenyar, planificar i descriure la metodologia a emprar: la iniciem en la data establerta —quarta setmana de novembre— motiu pel qual al llarg de les tres setmanes següents anem treballant en paral·lel la metodologia (el posicionament, quadre de temes i font, dissenyar les entrevistes, la redacció de la metodologia, lectura d'autobiografies, etc.) i la finalització del marc teòric. Aquest fet ens endarrerirà una mica; comencem el contacte amb joves amb diversitat

auditiva per tal d'observar qüestions que van sorgint a mida que finalitzàvem el marc teòric.

Les entrevistes semiestructurades es realitzen: el 24 de novembre a la VB a un espai públic, 5 de desembre a la VL a l'entitat de FESOCA, 13 de desembre a la MG a l'entitat d'ACAPPS i entre el 6 i l'11 de desembre al JP, tots llocs triats per ells/es. Les entrevistes estructurades i dirigides estan fetes entre el 6 i el 15 de desembre i són al G, D, AI, A i M, cap d'aquestes ha sigut presencial. S'inicia la transcripció de les entrevistes.

La quarta setmana de desembre, i després de la revisió del tutor, fem les modificacions oportunes i acabem la metodologia.

4rt. Moment: coincideix amb la última setmana de desembre: acabem de fer les transcripcions i comencem l'anàlisi final de les dades que hem obtingut.

5è. Moment: la primera setmana de gener de 2018 acabem l'anàlisi, redactem les conclusions i la introducció, també fem la revisió del contingut i els aspectes formals del treball.

Per a la citació de la bibliografia i de les referències dins el text, hem seguit el model proposat per Jordi Sancho en el seu llibre *Com escriure i presentar el millor treball acadèmic*, que segueix la normativa APA, 2010. En cas de dubte ens hem adreçat a la normativa APA en línia.

4.5 Aspectes ètics de la recerca

En el primer contacte amb les persones entrevistades se'ls ha explicat que es tractava d'un treball de recerca final de grau del Grau d'Educació Social de la Universitat Oberta de Catalunya, se'ls ha fet una primera descripció explicant que la finalitat era fer visible la Comunitat Sorda a la Universitat, en el cas de la Federació ACAPPS, i coneixedors del no acord tant amb els conceptes comunitat, col·lectiu, cultura com de la llengua de signes, se'ls ha explicat que era important recollir el conjunt de veus per poder refutar les hipòtesis del treball.

Una vegada aconseguida l'entrevista i abans de començar, i com que “[...] l'ètica és un factor fonamental [...] El que és fonamental és com acullo i quina responsabilitat tinc respecte a l'altre” (Canimas, 2009, p. 87), se'ls ha proporcionat *el document del consentiment de participació i protecció de dades* ([annex A2](#)) on, a part d'indicar els objectius i les accions del treball —adjuntat la fitxa del treball per a una major informació—, explica que no hi ha *ni riscos ni beneficis*, s'assegura *l'anonimat* dels informants, que els *enregistraments no s'usarien sense el seu consentiment* i es mantindrien en un lloc segur al qual només hi tindrien accés les persones responsables del projecte, que *el tractament de les dades* que ens proporcionés s'ajustarien al que estableix la Llei Orgànica 15/99, de 13 de desembre, de protecció de dades personals, se'l adjuntava un número de telèfon i una direcció de mail de l'entrevistador.

De la mateixa manera, es comenta la *voluntarietat* de l'entrevista i que es pot interrompre en qualsevol moment si ho desitgen. S'ha respectat *la llibertat* d'expressió i de posicionament, sense emetre cap tipus de judici de valor. S'ha evitat qualsevol situació incòmode.

S'ha informat que, tot i que el treball de camp pretén oferir *una descripció de la realitat* tal com la perceben els informants, aquesta estaria *influenciada pel marc teòric propi de l'entrevistador*, perquè: “La nostra contribució [...] ha de servir per a descriure fets i denunciar els abusos. Hem de fer de notaris del que observem i, al mateix temps, hem de prendre partits.” (Comas, Pujades i Roca, 2004b, p. 32)

S'ha assumit el *compromís*, i “El primer compromís de qualsevol etnògraf és

respectar els compromisos adquirits amb els informant” (Ibídem, p. 29), d’entregar una còpia del treball als entrevistats una vegada finalitzat, a mode d’agraïment pel temps i els esforços fets per ajudar-nos, pel compromís polític i pedagògic que han demostrat envers la diversitat funcional i la diversitat cultural, i per fer de la nostra professió una professió més rica en quant a coneixement, descobridora de nous reptes i actualitzada.

Amb les informats DR i M, les entrevistes de les quals van ser informals i enregistrades en una llibreta, a mode de notes, i amb el perill que en les transcripcions hi hagués una gran influència del entrevistador, dades mal anotades o mal enteses, aquestes transcripcions s’han retornat a les informants pel seu vist i plau, *complint així la nostra part de la relació* (Ibídem, p. 30).

Tots han signat el consentiment a la participació i a la utilització de les dades proporcionades, com també, han donat el seu consentiment per fer servir els seus noms, tot i així, utilitzarem les inicials del nom, o nom i cognom, per respectar la *privacitat i la intimitat* dels informants, doncs són persones conegudes dins del món sord.

5. ANÀLISI DE LA INFORMACIÓ

Me preocupa mucho cometer el error, e induciros a vosotros a cometerlo también, de emplear el discurso tipo «los sordos somos..., los sordos necesitamos..., los sordos queremos...». Las generalizaciones a veces son útiles pero siempre y cuando no se olviden las matizaciones que necesariamente engloban. Puede que algunas personas sordas piensen, digan o hagan cosas parecidas, pero lo que yo quiero compartir, el balance de este otoño que os muestro, es cómo una circunstancia concreta [...] me ha permitido recorrer senderos que, de otro modo, no hubiera podido conocer.
(Gómez, 2011, p. 187)

Abans d'entrar a fer l'anàlisi de la informació, volem analitzar com ha anat la investigació.

Primer de tot, considerem encertat haver fet les entrevistes de la DR, M i KG, molt abans de començar a treballar la metodologia, aquestes, ens han orientat i han fet possible el plantejament del nostre treball de camp.

La primera limitació, i més important, que ens hem trobat:

“La comunitat sorda es complexa Noemí: si pares sord o no, si l'has perdut abans d'adquirir llenguatge o no, grau de pèrdua, severa o lleugera, si hi ha restes auditives, si hi ha discapacitats associades, si vas créixer a la ciutat o a un poble petit que no tenies un entorn de relació. És heterogènia perquè forma part de la relació social, no afecta a l'oïda, afecta a la comunicació amb l'altre [...] No hi ha cap persona sorda igual, hi ha característiques comunes relacionades amb la llengua, (VL, entrevista personal, 5 de desembre de 2017).

Les paraules de la VL de FESOCA recullen el nostre sentiment. Havíem de recollir dades d'una diversitat suficient com per observar una cosa tant heterogènia com és la identitat, d'un col·lectiu tant heterogeni com és el col·lectiu sord. Aquesta heterogeneïtat ens convocava a recollir una gran diversitat de veus, però, amb la limitació del temps que teníem, hem hagut de fer ús de la tècnica d'anàlisi documental d'autobiografies que, tot i que ens ha donat la possibilitat de recollir

una gran quantitat de veus, ha fet molt difícil comparar aquestes dades amb les de la persona sorda entrevistada i la dels qüestionaris.

Els qüestionaris entrevista, a la vegada, hem de reconèixer que han sigut un instrument molt potent en quant a recollir dades concretes i contrastar-les, però, reconeixem que hem recollit pocs, ara en faríem més. Aquests qüestionaris, en un principi, no estaven contemplats, va ser quan treballàvem amb el punt 3.1.3 sobre la Sordetat (en el que vam anar molt endarrerits), quan ens vam adonar de la necessitat de recollir dades de persones joves, que no teníem de les entrevistes ni de les autobiografies.

De persones sordes signants, només tenim dos que respongui a la pregunta de «si prefereixen que l'educador social es comuniqui directament amb ella, en llengua de signes, o si no tenen cap problema en fer ús del servei de l'intendent», tema que analitzarem. Les veus de les altres persones sordes signants són, o bé dels qüestionaris per a persones sordes oralistes amb interès en la llengua de signes, i aquests, en plantejar-se amb una altre finalitat no vam incloure aquesta pregunta, o bé les autobiografies que no tenen aquesta dada.

Les entrevistes, ara les plantejaríem una mica més estructurades i una mica més dirigides, el fet que hagin sigut tant obertes, ens ha enriquit perquè ens ha aportat molta profunditat i molts coneixement, però a la vegada, també ha fet difícil comparar dades.

L'entrevista del JP, professor del grau, trobem que és una entrevista, que si l'haguéssim plantejat d'una altre manera, presencial, hauria sigut, a part de més interessant, més respectuosa amb ell; l'hauríem donat l'oportunitat de poder explicar més coses, i l'anàlisi que hem fet de les seves paraules, potser, hauria variat.

Una vegada explicada la nostra experiència com a investigadors, passem a explicar l'estructura que proposem per a l'anàlisi de la informació.

Aquesta està formada per dos grans temes, que són els que, en gran part, han agrupat el marc teòric, i són: *el col·lectiu sord i la llengua de signes*, i, *l'educació social i la llengua de signes*. Dins de cada gran tema, el criteri que triem són

derivats dels objectius operatius i temes a investigar de la metodologia —unitats de registre⁹⁷— i aquests són:

- La llengua de signes en funció del tipus de sordesa, d'edat i de si la família és sorda signant o no.
- Si utilitzes ajuda tècnica i estàs content amb ella
- Subjectivitat o identitat
- El discurs del grau envers la persona sorda signant
- La presència de l'educador social en la persona sorda
- Si pot l'educador social relacionar-se amb la persona sorda signant sense la llengua de signes

Dins d'aquests temes, aportarem les dades recollides de les entrevistes i de l'anàlisi d'autobiografies, les analitzarem amb el marc teòric, aportant per a això la nostra reflexió.

⁹⁷ Del Rincón, 2010, p. 62.

5.1 El col·lectiu sord i la llengua de signes

Per mitjà de la veu dels protagonistes triats per l'estudi de camp, passem a analitzar el discurs que hi ha darrera els que defensen la llengua de signes i els que defensen l'oralisme, doncs, al llarg del capítol 3.1 i 3.2 hem explicat teòricament, com es configura la persona sorda signant i la situació de vulnerabilitat que pateix la comunitat sorda en quant no es respecta la seva identitat, cultura i llengua. Com a justificació d'això, hem mostrat la situació dels infants a l'escola de primària a Catalunya. En el marc conceptual, a més a més, parlàvem de com la nova perspectiva, la mirada cultural lingüística, vol donar-li sentit a l'experiència del cos sord com a cultura, distanciant-se del model mèdic i del social, sent aquests els hegemònics en les polítiques i en les pràctiques educatives.

- *La llengua de signes en funció del tipus de sordesa, de l'edat i de si la família és sorda signant o no*

Seleccionem, entre tota la mostra, a les persones entrevistades amb diversitat auditiva: la VB, els 5 dels qüestionaris entrevistes, i les autores de les autobiografies, un total de 13 autobiografies. Organitzem els resultats cronològicament:

- A, 18 anys amb sordesa severa (es dedueix que prelocutiva), pares oïdors però sí hi ha família sorda “Per part de la cosina del meu pare i els seus descendents” (A, qüestionari entrevista, 13 de desembre de 2017). És oralista però fa un any que ha començat a estudiar LS, quan se li pregunta el motiu de l'interès, diu que és per la família i per tema professional.
- M, 19 anys amb sordesa lleugera/mitjana (es dedueix prelocutiva), pares oïdors i utilitza la llengua oral. “Més que res jo seguia amb la llengua oral ja que la meva sordesa me la van detectar quan jo tenia 6 anys, aleshores jo abans ja m'havia comunicat amb ells a través de via oral. Per això no van pensar amb el llenguatge de signes”. Tot i que contesta al qüestionari del «no interessada en la llengua de signes» diu: “Sí, que m'agradaria conèixer la llengua de signes” (M, qüestionari entrevista, 13 de desembre de 2017).

- AI, 26 anys, sordesa profunda postlocutiva (18 anys), pares oïdors. Oralista i va començar fa 1 any i mig a aprendre llengua de signes: “Al principi no n’estava interessada, però de mica en mica m’està agradant i a més així puc conèixer a més gent en la meva situació” (AI, qüestionari entrevista, 15 de desembre de 2017).
- G, 28 anys amb sordesa profunda prelocutiva, pares oïdors i tota l’escolarització en oralisme, als 21 anys decideix deixar-la de banda i estudiar LS, ara el seu entorn i els seus amics són signants.
- JMG, 34 anys, sordesa profunda prelocutiva, mare sorda signant i la LS és la llengua natural.
- R, 36 anys amb sordesa profunda en un oïda i severa amb l’altre, prelocutiu, pares oïdors i no sap LS.
- BL, 37 anys, sordesa profunda prelocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la de signes.
- PL, 39 anys, sordesa profunda i prelocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la de signes.
- La VB, 39 anys i sordesa profunda prelocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la de signes.
- D, 39 anys, sordesa profunda perlocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la de signes.
- JS, 40 anys, sordesa profunda prelocutiva, pares oïdors i totes dos llengües, la LS i la llengua oral.
- N, 41 anys, sordesa profunda i prelocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la LS.
- CM, 43 anys, sordesa profunda postlocutiva (8anys), totes dos llengües, la LS i la llengua oral.
- EL, 44 anys, sordesa profunda prelocutiva, pares oïdors i la LS és la llengua natural “Perquè és amb la única que em puc comunicar al 100%, és amb la única que puc aprendre i que m’ajuda a incorporar l’oral” (EL, anàlisi autobiografia, 2015)
- MGP, 47 anys, sordesa profunda prelocutiva, pares sords signants, la LS és llengua natural.

- SH, 49 anys, cofosis en un oïda i hipoacúsia en l'altre, als 22 anys sordesa profunda. La llengua de signes és la llengua natural. “De petit sí, feia vida oïdora pràcticament normal, però quan vaig quedar sord profund, tot i tenir 22 anys em va ser impossible comunicar-me, era esgotador”. (SH, anàlisi autobiografia, 2011). Pares oïdors.
- JM, 51 anys, sordesa profunda i prelocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la LS.
- IC, entre els 54-58 anys, sordesa profunda prelocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la LS.
- LG, 56 anys, sordesa profunda postlocutiva (4anys), pares oïdors i la LS és la natural: “la llengua oral, només em serveix per descobrir el món però no per participar, no captes tot el que es diu, no pots comunicar-te plenament. Utilitzes la llengua de signes? Si, plenitud, la vaig aprendre d'adolescent i gràcies a ella em vaig descobrir, vaig saber qui era, vaig començar a participar del món.” (LG, anàlisi autobiografia, 2011)
- AR, 57 anys, sordesa profunda prelocutiva, pares oïdors i la seva llengua natural és la LS.
- MA, 69 anys, sordesa profunda postlocutiva (3anys), pares oïdors i la seva llengua natural és la LS.

Per interpretar aquestes dades, ens va ver recuperar la informació del apartat 3.1.2 respecte que l'educació en LS va estar prohibida fins la segona meitat del segle XX, que als anys 60 i 70 a Espanya encara hi ha havia internats on podien haver persones sordes amb persones amb diversitat intel·lectual, no va ser fins l'any 82 que la LISMI comença a qüestionar els centres especials i a apostar pels centres ordinaris, i no és fins l'any 1994 que trobem el primer projecte bilingüe a Catalunya.

Dels informats recollits, trobem educacions de la dècada 60-70 caracteritzada per les institucions per a sords en oralisme, 80-90 on hi ha escoles ordinàries orals o escoles especials per a sords amb LS, i finals del segle 90 i principis del segle XXI que es caracteritza pels avenços de l'implant coclear —punt 3.2.1—, cada vegada més nens atesos pel CREDA, més escoles en modalitat sectorització, i dubtosos programes bilingües —punt 3.2.2—

Malgrat això, veiem que triar la llengua de signes com la llengua principal de comunicació, amb molta prudència de generalitzar ni de trobar solucions o respostes, podem interpretar que sembla no tenir a veure amb l'edat, i per tant amb la generació educativa; hi ha joves i grans. Tampoc té a veure amb si els pares són oïdors o sords; la majoria són de pares oïdors, el que sí trobem, és que els 3 entrevistats que tenen, o bé els dos pares, o bé la mare, o bé família sorda signant, indistintament de l'edat i del grau de sordesa, tenen la llengua de signes com a principal, o bé l'estan estudiant tot i desenvolupar-se bé amb l'oral.

Detectem que, totes les persones amb sordesa profunda, ja sigui prelocutiva com postlocutiva, són signants, tot i haver tingut una educació en l'oralisme (amb dades tant rellevants com perdre l'audició als 8 anys, com és el cas de la CM, o als 22 anys el SH, tot i que abans ja havia sigut diagnosticat d'hipoacúsia i cofosis).

No podem obviar la situació de l'AI de 26 anys, amb sordesa profunda i la seva llengua és l'oral; "Pèrdua de l'oïda als 18 anys, pel que era capaç de parlar correctament. Com que va ser un canvi gradual però ràpid, de manera natural, vaig aprendre a llegir els llibres, pel que no em feia falta la llengua de signes" (AI, qüestionari entrevista, 15 de desembre de 2017). Veiem que és una situació diferent a la del SH, però que tot i així, diu que cada vegada està més motivada per aprendre LS.

La majoria de les persones amb sordesa profunda opinen com la VB quan diu: "[...] jo defenso el bilingüisme perquè quan necessito parlar parlo, sóc oralista per a la societat però després soc signant amb els meus amics, amb el meu entorn". (VB, entrevista personal, 24 de novembre de 2017).

També trobem que: la R, de 36 amb sordesa profunda en un oïda i en l'altre severa, no coneix la llengua de signes; en canvi la L'A amb sordesa severa l'està aprenent, potser el fet que tingui família sorda signant tingui alguna cosa a veure; i per últim, la M amb sordesa lleugera i mitjana que diu que un futur l'agradaria aprendre-la.

En aquests tres darreres situacions, no es detecta una necessitat de comunicació diferent a l'oral, però en les persones amb sordesa profunda sí, es així que veiem

que la llengua de signes hauria de ser la llengua vehicular en l'educació, per tant escoles amb modalitat bilingüe.

Al punt 3.2.2.1 vam veure que un dels criteris del CREDA per assignar a un nen sord es: “La pèrdua auditiva: només en les sordeses profundes o severes es quan es recomana la institució escolar d'agrupament, independentment de si és oral o bilingüe”. El criteri doncs, no és la llengua vehicular, no és la llengua sinó el grau de discapacitat. A més a més, hem explicat que Catalunya compte només amb una escola de primària en modalitat d'agrupament bilingüe, i que hi havia un descens progressiu d'alumnes escolaritzats en agrupament, fins al punt que a l'any 2015 hi havia un 78% a l'escola de sectorització.

Aquestes dades ens porten a: o bé pensar que cada vegada hi ha menys persones amb sordesa profunda, o bé, que no és té en compte la llengua que el nen necessita per la seva educació, per la seva *ethopoiética* i *ethopolítica*, com tampoc que necessita dels iguals per la seva autopercepció i la construcció de la seva subjectivitat.

- *Si utilitzes ajuda tècnica i estàs content amb ella*

Aquí analitzarem, per una banda, les dades directes de les pròpies persones amb diversitat auditiva i/o persones Sordes —les mateixes que el tema anterior—, i per altre banda, les dades indirectes, entrevistes a persones oïdores: professionals o bé de FESOCA, federació en modalitat signant, o bé d'ACAPPS, federació en modalitat oral, o la Plataforma Volem Signar i Escoltar.

Per a les dades directes, és a dir, dels subjectes que poden portar o bé audiòfon o bé implant coclear, analitzarem les dades pel tipus de sordesa, però abans hem de recordar allò que vam explicar al punt 3.2.1 (p. 34):

- L'audiòfon és un amplificador amb funció compensadora, la seva funcionalitat dependrà del tipus de sordesa; en aquelles moderades pot ajudar a captar llenguatge oral i en les més severes només com a detecció de presència de so, en les profundes és inviable.
- L'IC ho reben majoritàriament les persones amb sordesa profunda, aquest intenta substituir i reproduir el procés fisiològic però no restitueix l'audició, i la

percepció no és la d'una persona oient. L'IC és tema de discussió entre els que estan a favor i en contra de la llengua de signes, dels que estan a favor d'una educació bilingüe —oral i LS— o únicament oral.

Sordesa profunda prelocutiva

G, 28 anys, oralista de nen i adolescent, ara signant. Implant coclear però no l'utilitza, quan se li pregunta si està satisfet amb l'ajuda de l'audiòfon i/o implant coclear diu que: “Es relativo, me ayudó en el aprendizaje, però en la vida cotidiana no ayuda”, si fa lectura labial amb facilitat diu: “Complementando con el implante coclear y la lectura labial se me hace más facil la comprensión”, i a la pregunta si considera que amb el reforç professional dins l'escola, l'ajuda tècnica i la lectura labial té suficient, contesta que “no” (G, entrevista personal, 13 de desembre de 2017).

JMG, 34 anys, la LS és la llengua natural. No utilitza i diu: “No, hi l'IC només produeix frustracions, és perillós” (JMG, anàlisi autobiografia, 2011).

BL, 37 anys, la seva llengua natural és la de signes. No ho indica ni fa crítica.

PL, 39 anys, la seva llengua natural és la de signes. De petita a utilitzat audiòfon, critica molt l'IC.

VB, 39 anys, la seva llengua natural és la de signes. No utilitza, no fa crítica.

D, 39 anys, la seva llengua natural és la de signes. No utilitza, no fa crítica.

JS, 40 anys, la LS i la llengua oral. No ho indica ni fa crítica.

N, 41 anys, la seva llengua natural és la LS. No ho indica ni fa crítica.

EL, 44 anys, la LS és la llengua natural, no utilitza ni audiòfon ni implant coclear:

“als 6 anys un audiòfon. Un ortofonista feia reeducació i rehabilitació que no va servir de res. Va prohibir als meus la llengua de signes i res de contacte amb persones signants. Critico l'IC, és una operació innecessària perquè amb la utilització de les dos llengües pots desenvolupar-te sense problema, només cal voluntat per part de la

societat. El progrés científic i mèdic és el poder hegemònic dels oïdors envers els sords, sense pietat eliminen una cultura, no defensem un gueto ni res semblant, defensem una llengua i una cultura que no es pot esborrar del mapa perquè sí". (EL, anàlisi documental, 2015)

MGP, 47 anys, la LS és llengua natural. No utilitza ajuda tècnica i no fa crítica.

JM, 51 anys, la seva llengua natural és la LS. Audiòfon de petit i als 22 anys un IC "Vaig a rehabilitació per aprendre del IC però la LS és la meua llengua" (SH, anàlisi documental, 2011).

IC, entre els 54-58 anys, la seva llengua natural és la LS. No indica si utilitza ajuda tècnica i no fa crítica.

AR, 57 anys, la seva llengua natural és la LS. No ho indica ni fa crítica.

Encara que hi ha moltes de les autobiografies, que no expliciten si utilitzen alguna ajuda tècnica, implícitament pel conjunt del text, sembla que no. Tot i així, el que sí que detectem és que no hi ha ningú que explícitament utilitzi audiòfon, dos l'han utilitzat de petites però no de gran (PL i EL). El JM és l'únic que utilitza implant coclear, tot i que el G també el té però no l'utilitza.

La gran majoria no fan crítiques a l'implant coclear, i de les tres que sí les fan són crítiques negatives i, curiosament, són tant de persones joves com adultes que bé, o l'han utilitzant i no li troben la funcionalitat, com és el cas del G, o que no han tingut però sí audiòfon sense bon resultats, seria el cas de la PL i la EL, i el JMG que en fa però no ha utilitzat ni audiòfon.

Destacar la situació contradictòria del JM, que li posen als 22 anys. No diu si li funciona o no, però hem vist en el tema anterior que la LS és la seva llengua principal. Això no es d'estranyar, doncs els metges especialistes a les 22es Jornades de Formació d'ACAPPS, van observar que: "Els adults amb sordesa severa i profunda prelocutiu, l'IC s'ha de contemplar com un suport més" (apartat 3.2.1).

Una vegada més, d'aquestes dades podem entendre que la comunicació àudio oral o la gestual visual no té res a veure amb la qüestió de l'edat, de generació educativa, de família i d'entorn, en canvi sí està relacionada amb la sordesa.

Sordesa profunda postlocutiva

AI, 26 anys, postlocutiva (18 anys). Oralista i va començar fa 1 any i mig a aprendre llengua de signes. Implant però no coclear, sinó de tronc, i no està satisfeta.

CM, 43 anys, postlocutiva (8anys), totes dos llengües, la LS i la llengua oral. No indica si utilitza ajuda tècnica i no fa crítica.

SH, 49 anys, cofosis en un oïda i hipoacúsia en l'altre, als 22 anys sordesa profunda. La llengua de signes és la llengua natural. Audiòfon de petit però de gran no. No fa crítica a l'IC.

LG, 56 anys, postlocutiva (4anys), pares oïdors i la LS és la natural. Audiòfon "i no sabia viure sense ell. Ara els IC arriben a quasi l'audició normal" (LG, anàlisi documental, 2011).

MA, 69 anys, postlocutiva (3anys), la seva llengua natural és la LS. No indica si utilitza ajuda tècnica i no fa crítica.

Un dels cinc utilitza audiòfon, un altre el va utilitzar de petit quan la seva sordesa no era total, però ara, amb sordesa profunda, ja no l'utilitza. Dos no se sap perquè no ho indiquen en la seva autobiografia. Només una té un implant, però aquest no és coclear, i tot i així no està satisfeta.

Observem que la LS és la llengua principal i necessària per a la comunicació, tot i haver tingut contacte amb la llengua oral abans de la pèrdua l'audició, l'únic cas que contraresta aquesta dada observable es l'AI, que va perdre l'audició als 18 anys, amb la particularitat que ha tingut molt anys de contacte amb la llengua oral, però, hem d'anar amb precaució perquè ara té 26, i si el comparem amb la situació del SH, es pot donar, que a mida que passi més temps sense contacte amb la

llengua oral, es pugui anar debilitat la habilitat de parla i lectura labio facial, i per tant necessitat del suport amb la LS.

Només dos fan crítica a l'IC: la LG de 56 anys que fa una crítica positiva, i l'AI de 26 que és l'única que ha tingut l'experiència de portar un, i fa una crítica negativa. Curiosament la crítica positiva prové de la dona de mitjana edat, i per tant contrari a allò que es podia pensar que la gent més gran és la que pot defensar la llengua, la identitat i la cultura sorda, rebutjant la tecnologia i tot el que tingués a veure amb l'oralisme.

Sordesa profunda d'un oïda i severa de l'altre, prelocutiva

R, 36 anys, oralista, no sap LS. Utilitza audiòfon en un oïda però comenta que no és un reforç suficient, que quan estudiava depenia dels estudiants, li costava seguir el ritme de la classe, que no hi ha accessibilitat i que té problemes de comunicació.

Sordesa severa

A, 18 anys, oralista, fa un any que ha començat a estudiar LS. Té audiòfon a les dues orelles i està molt satisfeta.

Sordesa lleugera o mitjana

M, 19 anys, oralista. Audiòfon i està molt satisfeta.

Amb aquestes tres situacions de sordesa, diferents a la profunda, confirmem la dada de l'inici d'aquest tema, que l'audiòfon és la tècnica compensadora i funcional per a les sordeses no profundes. Observem, que la R està just en aquest límit i que té problemes de comunicació. L'A, tot i estar satisfeta amb l'audiòfon ha començat a estudiar LS, però hem de recordar que tenia família sorda signant.

L'audiòfon, junt amb la lectura labio facial, en les persones amb sordesa lleugera, moderada i severa, facilita que la persona es comuniqui utilitzant la llengua oral i sense necessitat de la llengua de signes. En el cas de la sordesa profunda, ja sigui pre o postlocutiva, la llengua de signes és la única que possibilita la comunicació, i

l'IC, que és l'ajuda tècnica apropiada, no té acceptació entre els informants, i els que han portat un, no han tingut una bona experiència.

Podem refutar l'afirmació que feien els metges especialistes a les 22è Jornades d'ACAPPS, quan deien: "Accepten que no sempre són exitosos els resultats i, que de manera excepcional, pot no ser millor que l'audiòfon" (p. 34). Amb el nostre treball de camp, aquesta afirmació no és una excepcionalitat sinó que és la majoria. Igualment, hem d'anar amb cura perquè, els nostres informants són més grans de 18 anys, llavors, la valoració que poden fer no és dels implants més actuals.

Constatem la dada del punt 3.2.2.1, quan explicàvem que: "L'alumnat amb sordesa profunda i amb implant coclear són els principals destinataris dels centres escolars bilingües" (p. 46-47). Segurament sí perquè, en aquestes situacions es necessita la LS però, de la nostra mostra i sabent que el model bilingüe va començar l'any 94, observem a quina escola de primària han anat els més joves?

- L'informant G, amb sordesa profunda prelocutiva, amb IC des de petit, va anar a una escola oral sense bons resultats:
"Consideres que amb el reforç que tenies, mes les ajudes tècniques i la lectura labial en tenies suficient? NO. Tenies dificultats per seguir el ritme de la classe? SI. Has tingut dificultats per fer amics a classe? Muchas. Si has tingut dificultat per fer una colla d'amics, ha sigut per la falta de comunicació? Si." (G, qüestionari entrevista, 13 de desembre de 2017).
- El JMG, Escola especial fins els 7 anys, després a escola ordinària poc temps perquè el reforç era "un logopeda que la seva obsessió era que parlés, no aprenia res, tant que quan vaig passar a l'escola per a Sords vaig repetir. A l'escola de sords estava genial, tot el meu entorn era com jo, ens comunicaven i estudiàvem moltíssim". (JMG, anàlisi documental, 2011)“.
- L'Al, no la podem contemplar perquè no tenia sordesa durant la infància i adolescència.

No podem atrevir-nos a dir que, majoritàriament s'intenta escolaritzar al nen en una escola no bilingüe, perquè la nostra mostra és molt petita, i una vegada més, correspon a persones adultes. Malgrat això, en el tema anterior, hem deixat palès

que el CREDA prioritza, per a les persones sordes profundes, el model d'agrupament sense tenir en compte si hi ha model bilingüe o no, com també que hi ha un augment en les escoles de sectorització.

La R, 36 anys amb sordesa severa en un oïda i profunda en l'altre, ha estudiat en modalitat oral i diu: “quan estudiava depenia dels estudiants, em costava seguir el ritme de la classe, que no hi ha accessibilitat i que té problemes de comunicació”. (R, anàlisi autobiografia, 2011). Potser, tot i no tenir sordesa profunda en tots dos oïdes, l'hauria anat molt bé estudiar amb un programa bilingüe. Els programes no haurien d'estar destinats a una població concreta sinó a una necessitat de comunicació i comprensió total.

Ara que ja hem analitzat les dades directes, passem a veure les indirectes:

VL de FESOCA (entrevista personal, 5 de desembre de 2017)

“V: [...] clar que sí, i si a més tenen un implant i demés doncs millor. N: Sí, totes les ajudes tecnològiques? V: Totes les opcions: implants i de tot és bo! Tot és benvingut.”

“V: No, perquè saps que passa? en pla de conya jo dic, sí aneu amb els oralistes quan tingueu 18 ja vindreu i saps perquè? Perquè hi ha la part emocional que és la que val, llavors tard o d'hora molta gent que han sigut oralistes fins els 16, 18 i al final acaben aprenent la llengua de signes.”

“V: [...] si la persona sorda té a més capacitat de dir quatre paraules i entendre doncs es traurà molts mals de caps, és tota la teva vida i el món no el podem canviar i llavors has de canviar tu i has de tenir totes les habilitats per poder-te comunicar, i si li dones les eines, però l'has de donar totes les eines: llengua de signes, comunicació oral...”

M de la Plataforma (entrevista personal informal, 18 de setembre de 2017)

“Modalitat oral que ella defensa, igual que les ajudes tècniques, defensa que totes els suports que es puguin posar a l'abast de la persona sorda són imprescindibles, i que ha de ser la persona sorda la que utilitzi aquells en funció de les seves necessitats. Tot el que pugui arribar a sentir perfecte i tots els recursos que siguin possibles, i la llengua de signes com a llengua vehicular”

“[...] la llengua de signes no dóna diners, més bé, com ella em diu, es veuen com despeses per la Generalitat, en canvi la resta d'ajudes mèdiques i tecnologies sí, i que creu que hi ha molts interessos econòmics al darrera de la modalitat oral.

Totes dos entrevistes quadren amb la informació que d'aquests dispositius vam recollir, dels seus documents o pàgines webs, i que vam utilitzar per al punt 3.2.1 del marc teòric (p. 38)

MG d'ACAPPS (entrevista personal, 13 de desembre de 2017)

D'ACAPPS al llarg del punt 3.1.1 (p. 13 i 14), i del punt 3.2.1 (p. 35 i 38) del marc conceptual, vam deixar constància de la defensa de l'implant coclear i de l'oralisme, informació que vam recollir en primera persona, doncs vam assistir a unes Jornades formatives que feien. En aquestes va haver-hi omissió d'interpret i no es va mencionar la llengua de signes, ni com a llengua ni com suport.

A la recollida de dades veiem, que la MG contempla la llengua de signes únicament per quan hi ha altres dificultats afegides i diferents a la sordesa: "MG: Realment qualsevol nen sord, sinó hi ha cap dificultat afegida, pot aprendre a parlar, N: encara que sigui sordesa profunda? MG: sí [...] la llengua de signes és per quan hi ha més problemes."

En el nostre anàlisi fins al moment, hem vist que això no es correspon, però també hem assenyalat que hem de ser prudents perquè els nostres informants, aptes per l'IC, els més joves tenen 26 i 28 anys.

ACAPPS aposta fidelment pels implants coclears i la llengua oral: "MG: [...] El món de l'implant es tot, la tecnologia va molt ràpid, les operacions son molt més ràpides"

I de les persones sordes signant diu:

"MG: als països nòrdics estan totalment marginant, els hi paguen tot. Això es el que necessitem? No, necessitem que la societat s'adoni que poden fer de tot, mira a on ha arribat l'ONCE, perquè parlen, perquè la defensa surt per la boca no surt per un signe, i ells diuen doncs que la societat aprengui llengua de signes, no, la societat sap angles, francès i no li demanis més, si o no?"

Recordem que els països nòrdics, Suècia i Dinamarca són els pioners del model bilingüe. Als anys 60 i 70 a Europa i Amèrica hi ha la revolució de la comunitat sorda i la llengua de signes, comencen els reconeixements i els Deaf Studies, als

anys 80 comencen aquests primers projectes escolar i s'estenen arreu (punt 3.1.2 p. 20). Vint anys més tard, sembla que aquest model continua funcionant, i així ho vam mostrar al punt 3.2.2.1, a la pàgina 20. En el paísos nòrdics al nen sord se li posa en contacte amb les dos llengua, no és doncs un servei, ni els pares, el que seleccionen la llengua principal, sinó el propi desenvolupament del nen.

“MG: el llenguatge de signes és molt limitat, no tenen totes les paraules, problemes de compressió, no hi ha lectura labial, guau, en un món tecnològic, tot corre. N: però és una llengua, no un llenguatge. MG: fa molta calor.”

Hi ha desconeixement de la llengua de signes: per una banda, la MG encara utilitza el terme llenguatge, i per l'altre, al llarg de totes les entrevistes i de l'anàlisi de documents, comprovem que sí hi ha lectura labial, però que aquesta no és suficient i és esgotadora. La LG, la única dona que defensa l'IC (tot i no portar un), postlocutiva, diu: “Fas lectura labial amb facilitat? Si, tinc molta facilitat perquè vaig conèixer la llengua oral, però tot i així només em serveix per descobrir el món però no per participar, no captes tot el que es diu, no pots comunicar-te plenament” (LG, anàlisi autobiografia, 2011). El G, oralista en la seva infància amb implant i ara signant, diu: “Complementando con el implante coclear y la lectura labial se me hace más facil la comprensión” (G, qüestionari entrevista, 2013)

La modalitat oral no és molt utilitzada per les persones sordes profundes, destinataris de l'IC, en canvi sí per les persones amb altres tipus de sordesa, deduïm doncs, que els participants d'ACAPPS, els participants sords profunds haurien de ser un minoria, però no ho podem confirmar:

“N: els participants, tipus de sordesa, la mitjana quina és? MG: No n'hi ha, no ho tenim contemplat, qualsevol persona sorda l'atenem perquè som d'utilitat pública”.

“MG: [...] i aquí tenim la gran sort de comptar amb uns CREDA que els nens estan súper ben atesos, súper be treballats logopèdicament, les famílies aniran a logopèdies privades i entraran molt ràpid al mon oral.”

“MG: “Tenim un grup de pares sords signants i amb nens sords i estan apostant per l'oralisme, implant, perquè? En aquest món qui no es comunica, qui no parla i parla bé té un problema.”

Hem vist al llarg del punt 3.2.1 (p. 39), i al llarg del punt 3.2.2.1, que el CREDA és

el servei educatiu que atén al nen sord i la seva família, que promoció associacions com ACAPPS en modalitat oral, aposten pel model d'escola en sector abans que d'agrupament, i del model bilingüe: “[...] En l'atenció primerenca només es fa servir la LS si la família és signant o si el nen, a l'edat de 3 anys, mostra dificultat per l'oral, per tant llegim aquí que la llengua de signes és un tractament.”

“N: però ells si estan d'acord amb el bilingüisme i amb l'IC, ho volen tot? MG: sí clar, perquè volen un IC, per portar-los? No, no, ho adquireixes una llengua o adquireixes una altre, les dos no es poden, no hi ha esforç amb la llengua de signes, què es més fàcil, vocalitzar és més difícil, mira, si ho barregem tot no tindrem ni oralisme ni signes [...] Què diuen a una escola? Una llengua una llengua, a l'escola hi ha el català, el castellà perquè el tenim en comunitat i s'aprèn perquè s'aprèn, però no s'ensenyen les dos perquè es solapen.

“MG: la majoria d'aquests nanos se'ls hi va posar un implant i la majoria estan a casa, [...]i perquè porten implant? Per sentir l'ambulància? Per estar connectat a un món de sorolls i no un món de paraules? Soroll, bueno ens preveu dels accidents però l'hem tallat aquí, i el ric món oral? De la comprensió? Per això s'han de gastar 30 o 40 mil euros la Seguretat Social, de fet s'ha de valorar on posem l'IC, bueno ja s'està fent, s'està valorant molt.”

Observem clarament que, igual que FESOCA i la Plataforma Volem Signar i Escoltar sí defensen les ajudes tècniques, ACAPPS no defensa la llengua de signes. La missió dels primers és la comunicació respectant la diferència, i la dels segons és la comunicació des de l'assimilació: “MG: [...] i això no és just, perquè si es veies que no funcionés l'IC doncs sí llengua de signes, [...] però el que estem veient es que no, que sí funciona i aconseguixen no tenir amics sord, practiquen esport, viatges a l'estranger...”

Continuem veient la mateixa discussió exposada a l'apartat 3.1.2 (p. 17)

- L'any 1820 qüestionament de l'ús de la LS en l'ensenyament: defensors que la LS no permetria la integració i la participació en el món oral vs. defensors que l'aprenentatge de la llengua oral, a la qual se l'havia de dedicar molts esforços i temps, resta temps a l'aprenentatge de coneixements.
- 1880 Congrés Internacional de Mestres de Sordmuts a Milà amb el títol “Para la mejoría de la suerte de los sordomudos” i on el lema era “El signe mata la paraula”

○ *Subjectivitat o identitat*

Dins d'aquest tema volem analitzar, d'una banda, els trets identitaris principals amb els quals s'identifica la persona sorda oralista i la persona sorda signant. De l'altre banda, si entre les persones sordes signant hi ha el sentiment de pertànyer a una cultura Sorda.

Seleccionem la mateixa mostra que en el tema anterior, com no podia ser d'una altre manera, totes les persones amb diversitat auditiva i/o persones Sordes, i indirectament, a VL de FESCOCA i la MG de ACAPPS, que tot i que no poden parlar des de el saber encarnat, sí ho poden fer des de l'experiència professional diària —VL porta treballant 10 anys a FESCOCA i la MG 20 anys amb persones amb diversitat auditiva—

Sense intenció de reduccionismes, recolzem la perspectiva postmoderna en la que es fonamenta Paddy Ladd per parlar de la Sordetat (punt 3.1.3); la identitat és múltiple i en construcció constant, i per tant, a les persones entrevistades no les poden reduir a una sola identitat.

Recordem, fins al moment: les dades ens mostren que totes les persones amb la llengua de signes com a llengua principal són les persones amb sordesa profunda, i totes les persones sordes amb sordesa profunda utilitzen la llengua de signes i no utilitzen IC (exceptuant l'Al que té la particularitat que va perdre l'audició als 18 anys, ara té 26, no l'ha funcionant l'IC i té moltes esperances en la LS).

Sordesa profunda prelocutiva

G, 28 anys, oralista de nen i ara la LS, pares oïdors. S'identifica com a persona amb diversitat funcional auditiva, amb una identitat i cultura sorda i oient, totes dos, igualment: “no m'agrada que em cataloguin” (G, qüestionari entrevista, 13 de desembre de 2017).

JMG, 34 anys, la LS, mare signant. Discapacitat auditiva i identitat i cultura Sorda.

BL, 37 anys, LS, pares oïdors. Persona sorda.

PL, 39 anys, LS, pares oïdors. “Persona diferent però no inferior, persona sorda signant, món sord diferent al mon oient.” (PL, anàlisi autobiografia, 2011).

VB, 39 anys, LS, pares oïdors:

“VB: es difícil explicar-ho ,eh? Persona sorda és una característica de la persona, les persones som, i una doncs és una persona treballadora, una intel·ligent, jo sorda, etc. discapacitat és més, doncs de la discapacitat quina tens tu, a quina classificació hi ets, però és una cosa de la societat. O sigui jo em sento una persona sorda tinc una identitat pròpia, si la societat necessita agrupar-me en un grup segons la meua discapacitat...vale. Però bueno no té res a veure, són conceptes diferents.

“N: però igual que creiem que amb els implants i l’oralisme s’intenta funcionar de la manera normalitzada i per tant neguen la diferències, no creus que també passa amb les persones sordes signants? Que darrera la cultura pròpia també hi ha un negar la discapacitat?”

VB: No, a veure la discapacitat a nivell de la societat hi és, o sigui es necessari per poder cobrar, és el reconeixement, vas al metge i et fa la valoració, és per a la societat, si està bé o està mal? bueno...així està estipulat però jo em sento una persona normal sorda, una persona amb una identitat i una cultura pròpia, però nosaltres no fem res amb això de la discapacitat, bueno sí, l’utilitzem pels descomptes pel teatre per exemple però ja, prou per res mes.” (24 de novembre de 2017).

D, 39 anys, LS, pares oïdors. S’identifica com a persona amb una identitat i cultura Sorda i Oient, totes dos.

JS, 40 anys, la LS i la llengua oral, pares oïdors. “Persona amb discapacitat, comunitat sorda i també comunitat oient, m’agrada participar dels dos mons, crec que es importar trencar les barreres”. (JS, anàlisi autobiografia, 2011).

N, 41 anys, LS, pares oïdors. Discapacitat auditiva i identitat i cultura Sorda.

EL, 44 anys, LS, pares oïdors: “[...] identitat Sorda i cultura pròpia. En la meua època les persones sordes érem invisibles, se’ns deia sordmuts i anormals, ens veien com persones amb discapacitat i no.” (EL, anàlisi autobiografia, 2015)

MGP, 47 anys, LS, pares signants. Persona sorda.

JM, 51 anys, LS, pares oïdors. Discapacitat auditiva i persona sorda signant.

IC, entre els 54-58 anys, LS, pares oïdors. S'identifica com a persona amb discapacitat i persona sorda amb identitat i cultura Sorda.

AR, 57 anys, LS, pares oïdors. Persona sorda amb identitat i cultura Sorda.

Sordesa profunda postlocutiva

AI, 26 anys, postlocutiva (18 anys). Oralista i va començar fa 1 any i mig a aprendre llengua de signes. Implant però no coclear, sinó de tronc, i no està satisfeta. S'identifica com a persona amb diversitat i discapacitat auditiva, no amb identitat i cultura Sorda però, quan se li fa la pregunta "Identitat i cultura Sorda i Oient, és a dir totes dos", respon que "Sí" (A, qüestionari entrevista, 15 de desembre de 2017).

CM, 43 anys, la LS i la llengua oral, pares oïdors. Discapacitat auditiva i persona sorda.

SH, 49 anys, LS, pares oïdors. Discapacitat auditiva i identitat i cultura Sorda.

LG, 56 anys, postlocutiva (4anys), LS, pares oïdors. "Abans de la llengua de signes jo era una persona amb discapacitat amb moltes habilitats, quan vaig conèixer la llengua de signes i la comunitat sorda vaig poder dir que era una persona sorda" (LG, anàlisi autobiografia, 2011).

MA, 69 anys, postlocutiva (3anys), LS, pares oïdors. Discapacitat auditiva i identitat i cultura Sorda.

Sordesa profunda d'un oïda i severa de l'altre prelocutiva

R, 36 anys, oralista amb problemes de comunicació, pares oïdors. "Persona amb discapacitat i persona sorda, no ho nego." (R, anàlisi autobiografia, 2011).

Sordesa severa

A, 18 anys, oralista, fa un any que ha començat a estudiar LS, pares oïdors però família sorda signant. S'identifica amb discapacitat auditiva i persona amb identitat i cultura sorda.

Sordesa lleugera o mitjana

M, 19 anys, oralista, pares oïdors. S'identifica com a persona amb diversitat i discapacitat auditiva, no amb identitat i cultura Sorda però, quan se li fa la pregunta "Identitat i cultura Sorda i Oient, és a dir totes dos", respon que "Sí" (M, qüestionari entrevista, 13 de desembre de 2017).

Hi ha un discurs majoritari del model mèdic i el social, en quant tenen molt incorporat com a tret identitari, el concepte «discapacitat». De les 21 persones entrevistades, o analitzades en base a les seves autobiografies, 12 s'identifiquen amb aquest concepte, i 9 amb conceptes propis del model cultural —persona sorda— o model emancipador —diversitat funcional—

Les informants sense sordesa profunda i oralistes, les tres, utilitzen el concepte «discapacitat», en canvi, en la sordesa profunda i signants, hi ha més heterogeneïtat. No podem treure cap deducció, d'aquesta dada, perquè parlem de 18 persones sordes profundes enfront de 3, i per tant és més fàcil trobar heterogeneïtat dins la mostra, malgrat això, trobem que el 50% fan servir aquest concepte i l'altre 50% es veuen com a persona sorda (d'aquests, un afegeix el terme diversitat funcional).

Podem deduir, igualment, que del total de les 21 ningú nega la diferencia, ja sigui en base a la discapacitat, persona sorda o persona amb diversitat funcional.

De les persones que s'identifiquen amb discapacitat, també s'identifiquen com a persona sorda, inclús en les persones amb sordesa no profunda, diuen tenir identitat i cultura Sorda i oient. Amb aquesta dada hem d'anar amb molta precaució, són informants oralistes sense coneixement de la llengua de signes, només l'A està aprenent llengua de signes (recordem que per temes familiars), i l'A i la M, a les quals se'ls hi va preguntar pel seu entorns d'amics, van respondre que tots eren oients (la R és una autobiografia i no hi ha aquesta dada). És molt difícil definir una identitat, o saber quines característiques té una cultura determinada.

De les persones amb sordesa profunda, dels 18: 10 diuen literalment tenir una identitat i cultura Sorda, 4 tenir identitat, cultura Sorda i oient, i de les 4 restant només diuen «persona sorda» o «persona sorda signant», aquestes darreres

corresponen a les autobiografies, i pel conjunt del text, podríem deduir que sí s'identifiquen amb la cultura Sorda, inclús una d'elles els seus pares són sords signant, però tot i així, no podem afirmar res.

I una vegada més hem de dir que, en aquesta mostra, es veu que ni l'edat, ni la generació educativa, ni si els pares són sords, són condicions per sentir-se pertànyer a una comunitat amb una cultura Sorda pròpia, doncs, hi ha des dels més joves als més grans tant en el grup de 10, com en els dos de 4.

Però, tot i que hi ha informants de 26 i de 28 anys, la mitjana surt de 43, i per tant han pogut viure més l'associacionisme, el sentiment de comunitat, les escoles especials on hi havien més persones sordes i a diferència de les escoles de sectorització, i inclús d'agrupament que “[...] es pot donar el cas que només hi hagi un alumne sord a classe” (punt 3.2.2.1, p. 46).

Podem dubtar, que els infants i adolescent d'ara tinguin aquesta experiència de comunitat en sentit positiu, doncs, tant els models escolars proposats, com les noves tecnologies, afavoreixen l'individualisme.

VL de FESOCA (entrevista personal, 5 de desembre de 2017)

“V: és molt important la paraula però al final ha d'haver un canvi de paradigma, és igual ser sord, cec o el que sigui, les teves capacitats o les meves no són millor o pitjor...sinó que és tenir obertura de ment.”

“V: [...] Hi ha una majoria que no tenen aquesta diversitat i una minoria que sí, si així és com està construïda la discapacitat, doncs sí clar, són persones amb discapacitat. Però, a diferència de les altres discapacitat la persona és social i la comunitat sorda te la particularitat que els afecta en la comunicativa, en la seva capacitat relacional. Si no tens capacitat de parlar el que fas es que t'agrupes, perquè necessites reunir-te amb els teus, en aquest sentit és el cultural, necessites comunicar-te sense esforç perquè tota la teva vida vius en un mon estranger, en aquest micro món és on es crea la cultura, micro cultura; teatre, conferència, reivindicacions etc., cultura micro ètnica.”

Al segle XIX s'intenta fer desaparèixer la llengua de signes amb la intenció que la persona s'integri en la societat majoritària oralista (punt 3.1.1 i 3.1.2). Aquesta situació d'opressió i d'estigma que va patir la llengua i la persona sorda signant, va promoure una *identitat de resistència* en les persones usuàries (punt. 3.1.2, p. 24).

L'estigma que se li atribueix a aquesta llengua i a aquesta manera de funcionar, que més endavant serà nomenada com a Cultura Sorda, és motiu d'orgull (teoria de l'etiquetatge d'Erving Goffman, punt 3.1.2, p.24). La Teoria Crip també ens serviria per explicar aquesta construcció d'un col·lectiu des d'allò cultural i no des de la discapacitat (punt 3.1.3).

“V: El centre de CAD, el centre d'atenció a la discapacitat [...] no tenen a ningú que sàpiga llengua de signes, i perquè no? Perquè veus la discapacitat [...] posem rampes i posem intèrprets [...] Trenquem aquestes barreres de comunicació i comencem per l'escola q és la principal.”

“V: Perquè aquesta cultura comença per la manca d'accés, per la manca d'informació a la cultura i acabes produint la teva pròpia cultura, tele, perquè t'ha d'arribar la informació, no tenen una altra manera d'accedir. Si tu afavoreixen que la persona pugui accedir acabaràs fent que aquesta minoria no sigui tan minoria perquè estaria més integrada, la gent jove ja no té aquesta cosa que tenia la gent gran de l'associació de sord...ara ja es relacionen, surten van a la uni... encara falta molt...però si els hi dones accessibilitat a la cultura i la formació, ja no tenen la necessitat de fer pinya perquè estaran més integrats, ja els estàs incloent i donant l'oportunitat.”

Es d'esperar doncs, que a la dècada dels 70 i hagi una revolució i una defensa, no només per la llengua, sinó per les costums, els valors, l'educació, etc., una visió diferencialista per tal de defensar la cultura en perill d'extinció.

Però, per evitar que aquesta visió diferencialista pugui ser radical, i, en total sintonia amb les paraules de la VL, hem de promoure relacions pròpies del paradigma intercultural; amb la convivència real en les escoles amb infants amb oral i llengua de signes —i no només una escola bilingüe, i a més sense un currículum en llengua de signes aprovat—, el reconeixement de la cultura Sorda per part de societat oïdora —i no només un reconeixement dèbil de la llengua—, la seva representativitat en espais culturals i polítics, etc., i, unes relacions on també tingui cabuda el conflicte, qualsevol cultura és interdiversa i intradiversa i això porta al conflicte.

Això ens porta al concepte de Sordetat (punt 3.1.3), que fa referència a que la cultura Sorda no és una donada i determinada. Fa uns anys, la cultura Sorda, en ser amenaçada, semblava homogènia però era perquè calia defensar-la. Ara, tot i

que continuï amenaçada, hi ha una mica més de visibilitat: una Convenció que s'ha de complir i un estat democràtic, i tot i que, com hem vist al punt 3.2, el nostre Estat no compleix amb les normatives derivades d'aquestes dos premisses, sí que hi ha uns mínims garantits (encara que s'hauria d'observar sí en aquest mínims, per exemple, el d'acceptar la llengua de signes com a llengua, amb un desplegament per part de l'Administració tant pobre, no s'estigui negant la cultura Sorda, integrant al nen sord en escoles de sectorització i per tant aïllant-lo del seu col·lectiu sord signant).

“V: hi ha quelcom que els fa ser una cultura, és la llengua, que va per altres canals, que el cervell va d'una altra manera, tot i que es vulgui fugir, sí hi ha algo que és ètnic, no he llegit ni he fet cap investigació, és la meva experiència i veig que hi ha algo que és ètnic.”

La interacció social és la que provoca que una persona es construeixi, a l'apartat 3.2 vam veure amb Herbart Mead, que *l'altre generalitzat*, la comunitat sorda signant, influeix en el *mi*, però que en el *jo* la persona esdevé agent, per tant una vegada més, veiem com la identitat no només prové de la pròpia comunitat Sorda, sinó que hi ha una part subjectiva formada per molts altres trets que provoquen que la persona sorda influeixi, a la vegada, en la seva comunitat. Aquí podríem enllaçar-ho amb la idea de Castells de *la identitat projecte* (punt 3.1.2, p. 24) i amb la de Sordetat com a identitat en procés, justificant que el *jo* de la persona jove sorda signant és diferent al de la persona sorda signant adult, per tant, els canvis i transformacions que proposin a la comunitat Sorda també seran diferents.

La construcció de la identitat és de caràcter dialògic, la llengua i el llenguatge simbòlic condiciona la manera de representar-nos el món, d'explicar-nos-el (p. 7), és el que ens ve a dir la VL, si hi ha una llengua de signes ens endinsarem amb un món Sord, i aquí podem llegir allò cultural. Si no hi ha la llengua de signes i la persona la necessita, com és el cas de les persones sordes profundes que hem vist fins al moment, les interaccions són no saludables afectant al *mi* i al *jo*, afectant al pensament, la memòria, l'aprenentatge, etc., (pàgina 33 vam explicar el desenvolupament de la capacitat sensorial i perceptiva).

En les persones sordes profundes de la nostra mostra, podem observar que, tot i que la seva família no sigui oïdora, el nen necessita del col·lectiu i de la comunitat sorda signant. Necessita uns iguals i uns referents adults, i una vegada més, hem vist a l'apartat 3.2.2.1, que això només es dona en l'Escola Tres Pins, l'única escola d'agrupament que sí compta amb una professora Sorda.

MG d'ACAPPS (entrevista personal, 13 de desembre de 2017)

“MG: persona sorda, aquí sempre s'utilitza això. N: però a les jornades s'utilitzava DA o DFA? MG: però allà sí, però aquí no.”

MG: mira et dono butlletins i entra a FIAPAS, hi ha una pila de vídeos de nens parlant, pares parlant, el conte que sempre tenim a Sant Joan de Deu, mira aquí es parla de discapacitat auditiva però no ens agrada, és persona sorda.

Vam assistir a les Jornades que mencionen la MG, on ella era una de les que organitzaven i presentaven alguns espais, i vam recollir les dades que: “El terme principalment utilitzat és persona amb discapacitat, en alguna ocasió diversitat auditiva i en cap moment persona sorda.” (p. 14). Contrari a la versió en l'entrevista, també observem que FIAPAS, que és la federació estatal d'ACAPPS, també utilitza, al menys en la publicitat, el concepte «discapacitat».

De les persones sordes oralistes de la nostra mostra, hem observat que totes tres utilitzen el concepte «discapacitat» per definir-se, també el de persona sorda, i hem dit que no podíem arribar a cap interpretació per la particularitat de la mostra general utilitzada.

“MG: no estic gaire d'acord amb l'enfocament d'aquest treball, nosaltres no parlem de comunitat sorda.”

“MG: Anem al CFGS Mediació comunicativa i sempre és la mateixa pregunta, any rere anys, aquesta gent forma part de la comunitat sorda? I la meua resposta és, tu a quina comunitat pertany? No, No, vull saber, un a un, a quina comunitat pertanyeu?”

Tant la MG com la VL, com tot el conjunt de persones entrevistades, reconeixen que hi ha un «altre» diferent a un nosaltres. En aquest cas, ens queda clar que quan parlem de comunitat o cultura sorda no cal afegir «signant» ni sorda amb la «S», la modalitat oral sembla no reconèixer el terme comunitat sorda.

“N: he llegit que dins la comunitat sorda signant pot haver qui no s’identifiqui amb la cultura sorda o amb una identitat sorda. MG: és una xerrameca per part de certes persones i que a sobre no són sordes, les que s’haurien de defensar són les sordes, sempre són representants o pares, no les persones sordes. Aquí quan es fa reivindicacions sempre van persones sordes i no volen intèrpret, volen accessibilitat però no llenguatge de signes.”

De la recollida de dades, i tal com hem analitzat més amunt, són les mateixes persones sordes les que sí s’identifiquen amb la cultura sorda. També, que no mirar les relacions des del paradigma intercultural, provoca la poca convivència, el poc reconeixement i la poca representació de la comunitat sorda, i això és tradueix en poc coneixement per part de la societat i per tant de poca accessibilitat, la no accessibilitat pot ser la conseqüència de la poca participació i visibilitat de les persones sordes signants.

“N: exacte vaig estar llegint que va participar de la realització de la proposta llei en el Parlament i que va defensar la separació de modalitats, en canvi, per part de la comunitat sorda van dir d’ajuntar-ho, de no separar les escoles bilingües i que poguessin anar gent sorda oral i signant, i vosaltres us va negar. MG: correcte, és que fer signes és molt fàcil [...] i llavors els nens no s’esforçarien amb l’oral.”

Per una banda, observem unes relacions més pròximes al paradigma d’homogeneïtzació en que totes les persones han de ser oïdores; si hi ha contacte entre la comunitat sorda i la comunitat oïdora, com aquesta és la majoritària i té el poder, la comunitat sorda s’ha d’assimilar. Aquesta mateixa reflexió estaria en sintonia amb la crítica que fa la Teoria Crip, quan qüestiona l’heteronormativitat, la societat capacitista i les seves pràctiques rehabilitadores, i la Sordetat, quan critica l’Oralisme i les pràctiques colonitzadores (punt 3.1.3, p. 28).

5.2 L'educació social i la llengua de signes

Pretenem analitzar quin és el coneixement que hi ha de la comunitat sorda en el Grau d'Educació Social de la UOC, com també al revés, quin és el coneixement o la presència de l'educació social en la comunitat sorda.

Aquest darrer tema (coneixement de l'educació en la comunitat social) no és objecte del nostre projecte, però, pensem interessant analitzar-ho breument perquè, al llarg del marc teòric, hem detectat, per una banda, que la figura de l'educador social podria estar present en l'entorn de la persona sorda —ens hem centrat en la infància—, i per altre banda, perquè és interessant els punts en comú que hem anat trobant entre la cultura sorda i l'educació social, per exemple:

- Cultura i disciplina amb poca presència, i que han de lluitar per la seva professionalització o representació.
- Reconeixement fa pràcticament poc, i un reconeixement dèbil en comparació d'altres disciplines o altres col·lectiu. L'educació social és reconeguda l'any 1991 amb l'entrada a la universitat, i la cultura sorda l'any 1992 amb les Jornades sobre la Identitat (tot i que a Europa i a Amèrica ja feia dècades que això s'havia produït, al nostre territori, per la particularitat històrica, no va ser fins aquest any que s'incorpora l'epistemologia sorda, punt 3.1.2, p. 20-21).
- Que tot i que sembla una disciplina i una cultura nova, tenen unes arrels històriques importants; en el cas de l'educació social, tota la saviesa i l'experiència de l'animació sociocultural, l'educació especialitzada i l'educació dels adults, en el cas de la cultura sorda l'hem pogut datar al segle XV-XVI amb Fra Ponce de Leon, a Espanya, i al segle XVIII amb l'Abad l'Epée a França (punt 3.1.2, p. 16-17).

Després d'aquesta reflexió, analitzarem doncs, quin tipus de comunicació s'estableix entre la persona sorda i l'educador social.

- *El discurs del grau envers la persona sorda signant*

La recollida de dades que utilitzem per aquest tema són les del JP, professor i exdirector del Grau d'Educació Social a la UOC.

“N: Perquè no es contempla la persona sorda signant i la cultura sorda en el Grau d'Educació Social?”

JP: De forma específica no hem parlat de cultura sorda com tampoc a cap assignatura crec que apareix res des d'un punt de vista més mèdic o biomèdic o fisiològic apareixen les discapacitat / disminució / deficiència, però això te a veure amb la filosofia de la perspectiva política de la diversitat, que vol trencar amb totes aquestes categories. Es veritat que si el grau estigués abocat a treballar temes específics de la discapacitats llavors si que s'hauria d'abordar [...] però amb l'enfocament que l'hem donat, que és més social i polític que biomèdic, creiem que no era necessari.” (JP, entrevista personal, entre el 6 i l'11 de desembre de 2017).

Assumim que, com a entrevistadors no hem donat unes bones condicions per a que l'entrevista sigui més llarga, entenedora, rica en continguts i en reflexions (missatges per whatsapp i poc feedback), motiu pel qual, hem d'anar amb prudència amb les interpretacions que puguem fer.

De les seves paraules, observem que hi ha desconeixement envers què és la cultura i la identitat Sorda; qui són i quina autopercepció tenen com a grup. Es detecta una mirada de la persona sorda com a persona amb diversitat funcional, i no com a persona amb diversitat cultural, i inclús, el terme «persona sorda» com una paraula no pròpia de ser utilitzada des del paradigma de la diversitat funcional, sinó des del medicorehabilitador; dir «persona sorda signant», remet al model mèdic i no al model cultural, tot el contrari de la proposta de la Teoria Crip o del model cultural lingüístic de la Sordetat, com hem vist en el punt 3.1.3.

No es d'estranyar però, que el concepte «persona sorda» sigui un concepte que porta a la confusió, perquè, com hem vist en el punt d'anàlisi anterior, encara que aquest sigui utilitzat per unanimitat entre les persones sordes signants, també és utilitzat entre les persones sordes oralistes de la nostra mostra, com també des d'ACAPPS, amb la diferència, que el significat que l'atribueixen és totalment oposat: en les primeres, el concepte va lligat a la identitat i cultura sorda (recordem que al punt d'anàlisi 5.1 majoritàriament s'identificaven així), per tant allò cultural, Teoria Crip i Sordetat, i les segones, a una discapacitat, model mèdic o social (allò social encara que integració, ens remet a la diferència segons allò mèdic, i així ho vam exposar al punt 3.1.1).

L'oralisme és la manera de comunicació majoritària a la nostra societat, som la comunitat majoritària davant una minoria signant, i per tant no és d'estranyar, que el concepte de «persona sorda» que s'hagi heretat sigui el biomèdic, el que veiem a l'entrevista del JP.

El JP comenta que el posicionament al grau és més social i polític que no biomèdic, sabem que aquesta filosofia dona pas a unes pràctiques més educatives i pedagògiques que no rehabilitadores. Aquesta idea, està en total sintonia amb els documents professionalitzadors d'ASEDES que vam comentar al punt 3.3, però, a més a més, també en sintonia amb la visió d'educació de la comunitat sorda signant.

Al llarg del punt 3.1.2 del marc teòric, vam mostrar com la Il·lustració i el XIX són un punt d'impàs en la missió de l'educació, abans d'aquesta dada, hi havia educació a les persones sordes utilitzant la llengua de signes per a aquesta, després d'aquest moment, i ja de ple en el positivisme, això va canviar i vam veure com a l'any 1820: “qüestionament de l'ús de la LS en l'ensenyament: defensors que la LS no permetria la integració i la participació en el món oral vs. defensors que l'aprenentatge de la llengua oral, a la qual se l'havia de dedicar molts esforços i temps, resta temps a l'aprenentatge de coneixements.” (p. 18).

Aquesta dualitat hem vist, al llarg de l'anàlisi en el punt 5.1, que continua present:

- Per una banda, hem comentat al llarg del punt 3.2, que FESOCA, i especialment la Plataforma Volem Signar i Escoltar, a part de defensar el compliment de la Convenció, de les lleis estatals i autonòmiques que reconeixen la llengua de signes —27/2007 i la 17/2010—, també defensen les ajudes tècniques que necessiti la persona; allò que els interessa és la comunicació total pel seu desenvolupament (p. 38).
- Per altre banda, a les Jornades d'ACAPPS, els metges expliquen que, tot i que en els millors dels casos a un nen de 12 mesos se li pugui posar un implant coclear, es triguen dos o tres anys en treure-li el benefici. A la introducció del punt 3.2, tractem les repercussions de no tenir una comunicació completa i una llengua accessible en els primers anys de la seva vida. Coneixedors d'aquestes dades, hem observat a l'entrevista de la MG d'ACAPPS (citada en el

punt anterior), la seva negativa al contacte amb l'educació bilingüe i amb la llengua de signes.

El discurs dels defensors de la llengua de signes continua sent aquell de l'any 1820 de prioritzar l'aprenentatge, però incorporen el de l'accessibilitat per poder participar de tot com qualsevol ciutadà, ja sigui per mitjà d'intèrpret com d'ajudes tècniques, també hem recollit aquesta idea al punt anterior en paraules de la VL de FESOCA, demanant obrir espais per reduir minories. El discurs d'ACAPPS, també recollit al punt anterior, continua sent el de "si vols participar t'has d'adaptar", rehabilitar-te l'oïda i la parla.

"JP: "Es veritat que tot el que té a veure amb la sordesa, la ceguesa, la diversitat intel·lectual, la neurodiversitat en el cas de l'autisme, discapacitat física té tota una qüestió específica, però vam pensar que no era ni necessari ni tampoc volíem aprofundir en això [...] I aquell alumne més interessat hauran d'entrar-hi. Amb el tema del llenguatge signat, buff es que es un món [...] Unes escoles a Brasil per exemple [...] els profes que ho fan en llenguatge signat i els traductors ho tradueixen a l'oral, jo he vist profes d'estadística i molts eh? Allà és una cultura que potser està molt més posada que aquí." (JP, entrevista personal, del 6 al 11 de desembre de 2017).

Potser, el JP es refereix com a «qüestió específica», en el cas de la sordesa, precisament aquest dilema existent entre posicions a favor i en contra, no podem saber-ho perquè com hem dit, vam fer una entrevista molt curta.

Igualment, hem de deixar clar la implicació pedagògica i política que pot tenir conèixer, o no conèixer, què és la llengua de signes, tret identitari per excel·lència del col·lectiu sord signant, que reivindica: comunicació, respecte i allò que vam veure a la pàgina 11 del punt 3.1: "[...] a nivel material se puede cubrir la discapacidad pero no a nivel simbólico [...] los recursos se han de hacer en funcionamiento de mirar la diversidad y no sobre criterios de igualdad, porque generan desigualdad [...]" (Toboso, juny de 2017).

Aquest posicionament polític a favor de cobrir a nivell simbòlic la discapacitat, aquesta filosofia de la diversitat funcional que comenta el JP, l'hem vist al llarg del grau en les assignatures envers la diversitat funcional. "Aquesta lluita política que volem incorporar en els alumnes" que diu el JP en l'entrevista feta pel col·lectiu

periodístic SomAtemps, i que referenciem a la pàgina 55, la veiem en assignatures com la de *Dependència i educació per a l'autonomia*, on els autors del manual docent són les pròpies persones amb diversitat funcional física, i on es parla d'assistència personal i d'assistència sexual.

Doncs, havent incorporat aquesta lluita política que se'ns transmet al grau, defensem la incorporació de la veu de persones sordes i parlar de la llengua de signes.

També reconeixem el posicionament pedagògic i polític dels professionals del grau en aquelles assignatures que tracten la diversitat cultural (punt. 3.3), se'ns transmet una educació intercultural, se'ns parla i estudiem diferents cultures, col·lectius diversos, etc.

Doncs, la nostra lluita política passa pel reconeixement de la minoria cultural sorda.

- *La presència de l'educador social en la persona sorda*

Per analitzar aquest tema observarem primer, quin tipus de reforç professional han tingut les persones sordes entrevistades. Triarem les més joves, doncs és a l'any 1989 quan apareixen els CREDA, l'any 1994 la primera experiència en modalitat bilingüe a Catalunya (ho hem fonamentat a l'apartat 3.2.2.1), i l'any 1991 l'educació social. L'A, la M i el G són els únics, de tota la mostra, receptors de les noves polítiques educatives envers les persones sordes.

Una vegada hem fet això, analitzarem quina és la presència de l'educador social a FESOCA i a ACAPPS, així podrem intuir, quin coneixement hi ha de la nostra disciplina en aquest camp d'acció educatiu particular.

Les persones sordes

- L'A té 18 anys, amb sordesa severa, porta audiòfons. A primària va estar escolaritzada en una escola ordinària amb modalitat oral. Va tenir el reforç d'un logopeda que considera que va suficient, i va seguir les classes sense problema. Tampoc va tenir problemes per fer la seva colla d'amics dins l'escola.

- La M té 19 anys, amb una sordesa mitjana lleugera. El seu relat és exactament igual que el de l'A.
- El G, té 28 anys, sordesa profunda, i al llarg de tota la infància ha portat implant coclear. Ha anat a escola ordinària, ha tingut el reforç d'un logopeda sense llengua de signes i diu:

“Consideres que amb el reforç que tenies, mes les ajudes tècniques i la lectura labial en tenies suficient? NO. Tenies dificultats per seguir el ritme de la classe? SI. Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics a classe? muchas. Si has tingut dificultat per fer una colla d'amics, ha sigut per la falta de comunicació? Si” (G, qüestionari entrevista, 13 de desembre de 2017).

Observem que tots tres han estat escolaritzats en escola ordinària en modalitat oral, tot i que el G, i segons els criteris del CREDA que vam veure al punt 3.2.2.1, seria destinatari de la modalitat bilingüe.

A banda d'això, observem una dificultat important per part del G en el seu aprenentatge. El logopeda del G tenia, entre altres funcions que no sabem, treballar l'oïda i la parla perquè pogués seguir les classes. Pensem que el G, podria haver tingut, a més, un acompanyament d'un altre professional com l'educador social, amb funcions socialitzadores i educatives (p. 52).

Les entitats envers l'acompanyament de les persones sordes

“N: Contempleu l'educador social en la vostra Federació? MG: sí, tenim un treballador social. N: ja, però és treballador social, educadors social no?

“MG: No, de fet tota la rebuda, acolliment passa per mi, per la meva experiència, a veure sóc jo la que després informo a la resta del professionals, jo els explico com és aquella persona, així elles tenen una expectativa més global. Els hi donem una intervenció integral a la persona, una atenció integral, nosaltres fem tot el recorregut, si l'audiòfon no està bé, si ha d'anar a Sant Joan de Déu” (MG, entrevista personal, 13 de desembre de 2017).

A ACAPPS, observem un desconeixement sobre què és, i segurament quines són les funcions, de l'educador social. La MG comenta que sí hi ha una atenció integral, per tant no dubtem que faran suport en les dimensions socials i emocionals, i no únicament en la física i cognitiva, tot i que al llarg de l'entrevista

es desprèn una gran preocupació per aquestes. La MG, com a logopeda, disciplina centrada en l'àmbit oral (p. 49), disciplina més rehabilitadora que educativa, és la que fa la valoració i, de les seves paraules, es desprèn un treball d'equip jerarquitzat.

“N: Coneixes, a part de tu, més educadors socials que treballin per a persones sordes signants? En quins àmbits? VL: No, conec educadors que tenen llengua de signes però no treballen en res de l'àmbit sord. Aquí sí, a FESOCA la dels servei laboral també és educadora social.”

En el cas de FESOCA, veiem que sí hi ha la presència de dos educadores socials dins l'entitat, una en el servei d'inserció laboral i ella que:

“VL: Aquí el que faig és orientar, acompanyar i una mica de coordinació. Veig que a Serveis Social [...] hi ha molt poc acompanyament.”

“VL: acompanyar si no hi ha un altre remei i sinó donar les eines i que ho faci ella sola, es formació en realitat. Per exemple a un jutjat, amb una advocada...”

“N: Amb intèrpret suposo? VL: No, si vaig jo, aquesta és la meva part, jo no puc fer actuacions, vaig a remolc del que diuen els altres professionals, faig suport a la persona, intentar que aprengui a fer les gestions que li demanen en altres llocs, per exemple en una reunió de feina, que veig que no s'assabenta doncs després parlem.”

(VL, entrevista personal, 5 de desembre de 2017).

Observem la presència de l'educador social, d'una tasca d'acompanyament i un model menys directiu per part de la federació que defensa la idea d'una cultura i una identitat pròpia Sorda. Igualment, sent ella treballadora de la Federació que abraça el conjunt de les 31 associacions que hi ha Catalunya (p. 21), i per tant amb una visió àmplia, no té coneixement de més educadors o educadores.

Aquesta mirada més socioeducativa doncs, només és reconeguda per una cultura minoritària, davant d'una majoritària que mira la sordesa des de la discapacitat, cridant doncs a altres professionals, que com diu la VL: “Parteix de que hi ha una disfunció de la comunicació i el logopeda actua, una mica com a metge, una visió més mèdica per donar-te les eines per rehabilitat allò que fas malament.” (VL, entrevista personal, 5 de desembre de 2017).

Deduïm, que aquest desconeixement de l'educació social es el que provoca allò que vam veure al punt 3.2.2.1, la no presència de l'educador social dins d'un servei socioeducatiu com és el CREDA, que a part d'assessorar a les famílies, és el que fa l'acompanyament del nen dins l'escola, àmbit d'acció de l'educador social.

- *Si pot l'educador social relacionar-se amb la persona sorda signant sense llengua de signes*

Fins ara, hem reconegut que l'educador social podria estar present en espais on actualment no hi és, donant lloc a unes pràctiques més pedagògiques que assistencialistes o rehabilitadores. Per acabar, volem reflexionar sobre la part més ètica: la comunicació amb la persona sorda signant.

L'educador social, pot exercir la seva funció d'acompanyament pedagògic sense la competència de la llengua de signes, fent ús doncs d'un servei d'intèrpret?

Per aquest anàlisi, triem l'entrevista de la VL de FESOCA, doncs com acabem de veure és educadora social i on hi ha més reconeixement de quina és la nostra funció. També triarem les entrevistes de la KG i de la VB per ser docents del CFGS de Mediació Comunicativa, professió més socioeducativa que la del logopeda o la de l'intèrpret. A més a més, la KG és intèrpret i la VB és educadora social i persona sorda, motiu pel qual ens poden donar una visió molt propera a la realitat comunicativa que volem analitzar.

A la primera reflexió que arribem és, que el mediador comunicatiu no és una ocupació tant propera a l'educador social com vam explicar al marc teòric. A grans trets, la seva funció és la d'adaptar la comunicació entre una persona sorda i una oient, semblant a un intèrpret, amb la diferència que l'intèrpret no pot manipular la informació, l'ha de passar tal qual, i el mediador l'ha d'adaptar, aquí estaria la tasca educativa del mediador comunicatiu.

“VB: [...] el mediador l'explica adaptant-se al subjecte fins que ho entengui perfectament. Ell primer ho entén perfectament i després l'adapta la informació perquè l'entengui la persona sorda. L'intèrpret si el subjecte li diu, perdona no ho entén, l'intèrpret diu perdona no ho entenc, només passa la informació, no pot ajudar.”

“N: llavors si l’educador social no sap llengua és millor que cridi a un mediador comunicatiu que no a un intèrpret. VB: clar, clar si així no hi haurà problemes de mal interpretacions ni de que no es pugui fer bé el treball. (24 de novembre de 2017)”.

“KG: —la idea que vull transmetre és que no són perfils professionals contradictoris, son independents, depenent del que necessiti la persona.”

“KG: [...] La diferència entre el mediador i l’intèrpret és la que comentes, el mediador por intervenir: estratègies, adaptacions, comunicacions, etc. [...] el mediador no té la llengua de signes com l’intèrpret, i l’educador social podria tenir més coneixements que el mediador però tampoc seria un intèrpret, i l’intèrpret no té perquè saber les tasques d’altres disciplines. (K, entrevista personal, 25 d’octubre de 2017)”.

Compartim amb totes tres la nostra reflexió entorn que ens és estrany, que l’educador hagi de sol·licitat un mediador o un intèrpret per tal d’acompanyar a la persona sorda, doncs la presència d’aquest pot ser una barrera simbòlica que limiti la relació humana, relació que hem vingut proposant al llarg del marc teòric. Sense una comunicació directa, trobem difícil crear el vincle educatiu necessari al que se’ns convoca des de la nostra disciplina (punt 3.3.). Aquesta sospita és recolzada per unanimitat.

“VB: sí, tens raó però si no saps llengua de signes....Ja et dic jo que, a títol personal eh? Prefereixo que el professionals es relacioni amb mi directament.

“VB Ja et dic que a mi no m’agrada, 3 persones allà, movent la informació d’un lloc a un altre, per exemple jo sóc una dona maltractada i doncs...a veure l’intèrpret és professional i és secret tot el que escolta però [...] a part que es pot perdre informació, si la persona sorda té un bon nivell perfecte però sinó...què? El intèrpret simplement tradueix, no té la funció d’ajudar a que s’entengui la informació.” (24 de novembre de 2017).

“KG: —l’ideal és això, sembla que m’estigui tirant pedres sobre la teulada però aquesta seria la finalitat, que el professional intervingués directament, per exemple la N i l’A com a persones sordes o CODA i psicòlogues poden intervenir perfectament, no hi ha impediments. Parlar amb una intèrpret no es còmode, i a part no sempre t’assignen al mateix. Per una integració plena, allò important és no haver de comptar amb un intèrpret, seria la comunicació plena amb el professional.” (K, entrevista personal, 25 d’octubre de 2017).

“VL: amb els fills dels pares sords, quan s’ha de fer un treball amb la família, si l’equip no sap LS el treball queda una mica coix. Si l’educador no sap llengua de signes el treball queda coix.

“VL: no, no, intèrpret no pot fer la feina d’un educador, l’intèrpret és un mediador lingüístic. L’educador ha de ser cridat per la seves funcions i és indispensable que sàpiga sobre la discapacitat auditiva i llengua de signes.” (5 de desembre de 2017).

Creiem oportú dir que sí, que l’educador social ha d’aprendre la llengua de signes. Hem contrastat amb les tres entrevistades la informació que a Catalunya no hi ha formació oficial reglada a la que pugui accedir l’educació social (58 del marc teòric). Ens han confirmat que així és:

“KG: —[...] No només a educació social hi ha mancances per treballar amb persones sordes, a moltes altres carreres hi ha mancança de la llengua de signes: psicologia, inclús logopèdia que a sobre és el principal professional que treballa amb persones sordes. Sí hi ha aquesta carència formativa que comentes. A Granada també hi ha una universitat amb aquesta titulació, només Madrid i Granada, després de l’extinció del CFGS de intèrpret de LS van aparèixer aquestes titulacions universitàries. A Catalunya hi ha la vessant lingüística però no hi ha la vessant socioeducativa [...] (K, entrevista personal, 25 d’octubre de 2017).

“VB: [...] el postgrau que comentes a la UB, no, allò és diferent, és orientat per a la psicologia del desenvolupament o la psicologia social de la comunitat sorda, no té res a veure amb l’educació.” (24 de novembre de 2017).

“VL: Vaig fer integració i allà es feia 1 assignatura en el privat, en el públic no, i després vaig continuar, a la uni m’ho van convalidar. A la UB no hi havia res de cultura sorda ni llengua de signes ni de res.” (5 de desembre de 2017).

Ens farien falta moltes més dades i més estudis per poder aproximar-nos, a entendre, si la Universitat, en el seu Grau d’Educació Social, hauria de tenir la responsabilitat ètica de transmetre aquesta formació. El que sí sabem, és que l’educador social, com a persona individual, és cridat a aquesta responsabilitat ètica des del codi deontològic, el principi de professionalitat diu: “[...] està en disposició de formar-se permanentment com un procés continu d’aprenentatge que permet el desenvolupament de recursos personals que afavoreixen l’activitat professional.” (ASEDES, p. 23 citat al nostre marc teòric a la pàgina 57). I com a mostra la VL educadora a FESOCA.

Tot i així, sabem que per aprendre llengua de signes has de dedicar temps i dedicació, com qualsevol llengua, i per dedicar-li aquest temps extra, necessari per poder exercir la nostra professió, necessites tenir motivació, i, generar aquest desig només és possible si hi ha coneixement sobre l'existència de la comunitat sorda signant i de la llengua de signes. Sent un camp d'acció socioeducatiu de l'educació social, potser sí, la universitat podria apropar aquest coneixement per promoure una possible espurna.

6. CONCLUSIONS

Aquest treball de fi de grau plantejava, d'una banda, fer visible la comunitat sorda signant, i de l'altra banda, reivindicar que, al llarg del grau no hi ha formació al respecte, i que una professió com és l'Educació Social, hauria de conèixer la història i la particularitat d'aquest col·lectiu.

El treball doncs, parteix de l'objectiu general: *Analitzar perquè és important que l'educació social de la Universitat Oberta de Catalunya reconegui l'existència d'una cultura sorda, sent la llengua de signes vital per a aquesta.*

Després de les anàlisi i reflexions de les entrevistes, dels qüestionaris, de l'anàlisi documental d'autobiografies, de les percepcions que hem tingut al llarg del voluntariat a APANSCE, a les classes en llengua de signes a les que anem com alumne, i de les trobades informals amb persones sordes per assolir l'objectiu del nostre treball fi de grau, podem concloure, de manera general:

- Que hi ha un grup de persones a la nostra societat que tenen una particularitat concreta, la sordesa, que aquesta particularitat genera, a la vegada, més grups, uns que defensen voler parlar i escoltar, com la majoria, i uns que defensen que la parla i l'escolta no els dona la comunicació i la comprensió plena, i per tant es veuen limitats dels seus drets com a persona i com a ciutadà. Aquest grup, dins del grup, defensen la seva llengua visuogestual, una llengua plenament accessible.
- Que aquesta llengua, la llengua de signes, i com a totes, és una eina de comunicació per passar la cultura i amb la que es genera cultura, i com totes, ens permet construir i representar el món d'una determinada manera. La nostra subjectivitat es crea de la interacció social, d'allò que em passen per la cultura, i d'allò nou que jo aporto a aquesta. Aquesta interacció dialògica, inevitable, genera sentiment identitari i sentiment de pertànyer a un grup.
- Que aquest grup té la seva pròpia cultura que volen que es respecti i se'ls reconegui realment, però, no des del diferencialisme radical, doncs les seves protestes passen per una mirada intercultural; volen tot el conjunt de suports i ajudes que els doni l'oportunitat de la interacció social amb el món que els envolta, volen participar com tothom, parlar quan calqui, però també, signar

quan vulguin o ho necessitin. S'esforcen per apropar-se al conjunt de la societat, però el desconeixement de la societat envers aquesta cultura i aquesta llengua, fa que hi hagi una barrera de comunicació important.

- Que la nostra societat, sí reconeix la necessitat d'aquesta relació, d'obrir espai, de la tant delicada «integració», però aquesta relació està pensada des de l'universalisme, culpabilitzant als que defensen el reconeixement de la cultura i identitat sorda.
- Que l'educador social té molt a dir, té una funció de mediació important entre grups, una tasca formativa envers la societat sobre la comunitat sorda signant: quí són, quina riquesa cultural tenen, què demanen, quins interessos compartim, etc. En definitiva, l'educació social pot promoure aquesta relació intercultural, i som cridats per aquesta des del nostre codi deontològic.
- Que, a més a més, l'educador té una funció d'animació sociocultural important amb el propi col·lectiu sord signant. Les associacions per a persones sordes han tingut, fins fa poc, un paper molt important: la comunitat, entesa com a recurs social a disposició de la persona, ha sigut, el suport més important que ha tingut la persona sorda signant per evitar l'exclusió a la qual se'ls empeny. Ara que l'associació, i degut entre altres coses, a les TIC, a la globalització i a altres maneres d'entendre les relacions, la persona sorda corre el risc de perdre aquest recurs, doncs a la nostra societat occidental impera, cada vegada amb més força, la lògica de l'individualisme. L'educació social, per mitjà d'accions amb finalitats d'empoderament de la persona sorda signant, pot ser un dels suports per a evitar el desemparament subjectiu social, econòmic i cultural al que se'ls empeny.

I de manera més específica què:

- La cultura sorda és una cultura minoritària on, el seu criteri d'identificació no és un territori sinó una llengua, la llengua de signes, una llengua que va per uns altres canals diferents als de la llengua oral, llengua utilitzada per la cultura majoritària.
- Aquesta cultura existeix producte d'una diferència orgànica, d'una manera de funcionar. Aquesta diferència és estigmatitzada i s'intenta, per tots els mitjans, fer-la desaparèixer. Les persones que tenen aquesta diferència funcional

necessiten la llengua de signes, llengua que no és reconeguda per la majoria oral, i per tant, no promouen un entorn accessible, motiu pel qual, aquests s'agrupen en comunitat i generen la seva cultura.

- Des de l'època de la Il·lustració hi ha l'objectiu clar de normalitzar, i això passa per que les persones sordes deixin de banda la seva llengua i puguin parlar verbalment, i, amb els avenços científics i mèdics, que puguin arribar a allò més pròxim a escoltar. Aquesta mirada etnocèntrica de mirar aquesta diferència com una deficiència, és la que provoca veure a la persona sorda com a persona amb discapacitat.
- Les persones que pel seu tipus de sordesa poden, amb les ajudes tècniques, escoltar i parlar (verbalment) són les que s'allunyen de la identitat i cultura sorda, en canvi, les persones que, en el nostre estudi hem detectat com les persones amb sordesa profunda, que necessiten la llengua de signes, són les que defensen aquesta identitat i cultura sorda pròpia.
- El model mèdic i l'oralisme són les pràctiques hegemòniques: la participació en la vida quotidiana i la socialització passa per la paraula, i a aquesta només s'accedeix per les ajudes tècniques, la llengua de signes es contempla com a tractament per aquelles persones amb dificultats afegides. Aquest és el motiu pel qual, els professionals que es relacionen amb la persona sorda siguin rehabilitadors i no socioeducatius.
- No hi ha la presència de l'educador social, ni en l'atenció a les famílies de nens sords, ni en l'acompanyament del nen sord dins l'escola. El metge deriva al CREDA, servei encarregat de l'atenció socioeducativa, aquests tenen com a professional principal el logopeda, que és el que acompanya al nen en el centre escolar. Amb les dificultats de socialització i d'aprenentatge derivats de la manca de comunicació, pensem indispensable un acompanyament propi de l'educador social.
- Pensem que no hi ha la presència de professions que promoguin la comunitat enlloc de l'individualisme, perquè el CREDA intenta que les persones sordes no tinguin contacte entre sí, motiu que debilita la cultura sorda: hi ha un augment progressiu a l'escolarització en sectorització, en detriment de la d'agrupament i dels projectes bilingües.
- El CREDA proposa principalment, com a recurs a les famílies de nens sords, la federació de persones sordes en modalitat oral. En aquesta entitat no hi ha

presència de l'educador social, i no se sap quines són les nostres funcions. A la federació de persones sordes en llengua de signes, en canvi, l'educador social és un punt fort en el treball per al col·lectiu sord.

- L'educador social ha de reivindicar la seva presència en aquests espais, doncs té una visió pedagògica i humanitzadora. La manca de l'educador en l'acompanyament a la famílies, del nens, ja sigui dins l'escola, en els serveis d'atenció, en les federacions, etc., és símptoma d'una visió més rehabilitadora.
- El llenguatge que s'utilitza en el nostra grau envers la persona sorda és producte del nostre etnocentrisme, que com veiem és el biomèdic. La paraula «persona sorda» no és utilitzada perquè remet a una visió biomèdica de nomenar a la persona que té limitat un sentit, en el seu lloc, s'aposta per la paraula «diversitat funcional auditiva», que encara que representi una mirada a la dignitat de la persona i l'autodeterminació, és una mirada particular en quant continua mirant a la persona sorda des de la funcionalitat, i no des de la culturalitat. I aquesta omissió, és la que provoca que al grau no es faci menció de la cultura Sorda.
- Mentre continuem mirant a la persona sorda des de la funcionalitat, continuarem reproduïm el discurs d'opressió i discapacitant envers les persones sordes. Seria necessari incorporar la mirada cultural al nostre grau.
- L'educador social ha de tenir competències en llengua de signes: per una banda, per comunicar-se directament amb el subjecte sord signant, sense aquesta, trobem difícil que és pugui generar el vincle educatiu indispensable pel nostre treball, i per altre banda, com a defensa política de la integració plena.

Aquestes conclusions no són un punt i final, doncs al llarg del treball se'ns ha generat moltes hipòtesis noves, hem observat altres dades interessants d'investigar. Al llarg del treball hem deixat constància amb un «seria interessant observar...però no és objectiu del nostre projecte de recerca...», i encara més després de la recollida de dades del treball de camp, i de la seva anàlisi. Finalitzem, conscients que cal molt més coneixement per entendre la complexitat del món sord.

BIBLIOGRAFIA

Arnal, J. (2010). Metodologies de la investigació educativa. A Vidal, M. C. (coord.)

Mètodes i tècniques d'investigació socioeducativa. Barcelona: FUOC.

ASEDES (2007). *Documents professionalitzadors*. Definició de l'educació social.

Codi deontològic de l'educador social. Catàleg de funcions i competències de l'educadora i l'educador social. Barcelona: ASEDES.

Balasch, M. ; Montenegro, M. (2012). Coneixements psicosocials: perspectives i

fonaments dels problemes socials. A M. Balasch, J. Herrero, C. Jacques, M.

Montenegro i G. Musitu. *Psicologia comunitària i problemes socials*.

Barcelona: FUOC.

Bárcena, F. (2015). La diferencia (de los idiotas). *Pro-Posições*, 26 (1(76)): 49-67.

Doi: <http://dx.doi.org/10.1590/0103-7307201507606>

Capdevila, M. (2011). *Sords profunds però hi sentim i parlem!* Barcelona:

Generalitat de Catalunya Departament de Benestar Social i Família.

Descarregat des de

http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematicas/discapacitat/12sordsprofunds/sords_profunds.pdf

Canimas, E. (2009). Repensar la intervenció social, conrear l'ètica de l'hospitalitat.

Quaderns d'acció social i ciutadania, 6: 86-99. Descarregat des de

<https://dugi-doc.udg.edu/bitstream/handle/10256/10792/Repensar-intervencio-social.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Castillo, M., Pérez, V., Arpal, E. i Funes, J. (2016, 4 de febrer). Educadors socials

a l'escola? El rol dels educadors socials per respondre als reptes escolars.

[Vídeo podcast]. A M.R. Monreal (Presidència). Fundació Jaume Bobill, UOC

i Col·legi d'Educaadores i Educadors Socials de Catalunya. Disponible a

<http://www.fbofill.cat/videos/educadors-socials-lescola-retransmissio-en-directe>

Comas, D., Pujades, J. i Roca, J (2004a). L'etnografia com a pràctica de camp: mètodes i tècniques. A J.J. Pujades (Coord). Etnografia. Barcelona: FUOC.

Comas, D., Pujades, J. i Roca, J (2004b). L'etnografia com a procés de recerca. A J.J. Pujades (Coord). Etnografia. Barcelona: FUOC.

Chesney, L. (2008). La concientización de Paulo Freire. *Rhec*, 11: 51-72.
Descarregat des de <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4015700.pdf>

Codorniu, I., Farrerons, J., i Ferrerons, R. (2014). La nena que no deia hola. Barcelona: Fundació Privada Illescat.

DECRET 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya núm. 7477. Barcelona, 19 d'octubre de 2017.

Del Rincón, D. (2010). Metodologies qualitatives orientades a la comprensió. A Vidal, M. C. (coord.), *Mètodes i tècniques d'investigació socioeducativa*. Barcelona: FUOC.

Departament d'Educació i Universitats. (2006). *Guia per a famílies d'infants amb sordesa o sordceguesa*. Servei de Difusió i Publicacions. Generalitat de Catalunya.

Escola Municipal Tres Pins (n.d.) Disponible a <http://www.bcn.cat/trespins/escola.html>

Estupiñan, N., i Agudelo, N. (2009). La Sensibilidad Intercultural en Paulo Freire. *Revista Historia de la Educación Latinoamericana*, 13: 85-100. Descarregat des de <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=86912384006>

Federació ACAPPS. (novembre de 2017). *22es Jornades de Formació de les Persones Sordes en Modalitat Oral*. Barcelona.

FESOCA. (2016). *Memòria d'activitats*. Descarregat des de <http://www.fesoca.org/documentos/Memoria2016cat.pdf>

Fuentes, F. (2016). Una educación filosòfica. Reflexiones Foucaultianas en torno a una educación poiética. *Teoría de la educación*, 28 (2-2016): 25-51. Doi: <http://dx.doi.org/10.14201/teoredu20162822551>

Generalitat de Catalunya. Xarxa telemàtica educativa de Catalunya. Centre de recursos per a deficients auditiu (CREDA). Disponible a <http://xtec.gencat.cat/ca/serveis/see/creda/>

González, E. (2011). Desarrollo en los dos primeros años de vida del niño. Las diversas dimensiones del desarrollo. Problemática en el desarrollo de esta etapa. A E. González, *Psicología del Ciclo Vital*. (p.152-193). Madrid: EDITORIAL CCS.

Laborit, E. (2015). *El grito de la gaviota*. Barcelona: Editorial Planeta.

Ladd, P. (2011). *Comprendiendo la cultura sorda. En busca de la Sordedad*. Chile: Biblioteca del Congreso de Catalogación en la Publicación de Datos.

Ley N°18476. Ley 27/2007, de 23 de octubre, por la que se reconocen las lenguas de signos españolas y se regulan los medios de apoyo a la comunicación oral de las personas sordas, con discapacidad auditiva y sordociegas. BOE núm. 255. Madrid, 23 de octubre de 2007.

Lévinas, E. (2008). *Ética e infinito*. Madrid: Machado Libros.

Llei 12/2009 del 10 de juliol, d'educació. DOGC núm.5422. Barcelona, 16 de juliol de 2009.

Llei 17/2010, de 3 de juny, de la llengua de signes catalana. Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, núm. 729/VIII. Barcelona, 2 de juny de 2010.

Martínez, C., Soto, J., Puebla, R., Iglesias, M.A., Lima, P., Hernández, S., Sierra, N., Banús, J.M., Lorenzo, B., García, J.M., Gómez, L., Piriz, M.G., i Rodríguez, A. (2011). *Sordo ¡y que! Vida de personas sordas que han alcanzado el éxito*. Madrid: LoQueNoExiste.

McRuber, R. (2015). Teoría Crip: sexualidad, discapacidad, queer y globalización. Conferència presentada a les III Jornades del IIEDG. Universitat de Barcelona. (08-10 de juliol de 2015). Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=7eVnpuUSsL0> (primera part); y, https://www.youtube.com/watch?v=_dkMJ-tswrQ (segona part)

Mead, G.H (1973). *Espíritu, persona y sociedad*. Desde el punto de vista del conductismo social. Edición: Paidós Bàsica. Descarregat des de https://books.google.es/books/about/Esp%C3%ADritu_persona_y_sociedad.html?id=xkUcm4KFWAcC&printsec=frontcover&source=kp_read_button&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Minguet, A. (2000). *Rasgos sociológicos y culturales de las Personas Sordas*. València: Fundació Fesord C.V.

Moscoso, M. i Arnau, S. (2016). Lo Queer y lo Crip, como formas de re-apropiación de la dignidad disidente. Una conversación con Robert McRuber. *Dilemata*, año 8(20):137-144. Descarregat des de <http://www.dilemata.net/revista/index.php/dilemata/article/viewFile/430/421>

Muñoz, I. M., Ruiz, M.T., Álvarez, C., Ferreiro, E., i Aroca, E. (2010). Comunidades sordas: ¿pacientes o ciudadanas? *Gac Sanit*. 2011. 25(1): 72-78. Descarregat des de <http://scielo.isciii.es/pdf/gsv25n1/politicas.pdf>

- Nacions Unides. (2006). Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat i protocol facultatiu. Descarregat des de http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/11discapacitat/2012_04_11_convencio_drets_persones_discapacitat_catala.pdf
- Pié, A. (2014). *Diversidad (eS). Discapacidad, altas capacidades intelectuales y trastornos del espectro autista*. Barcelona: Editorial UOC.
- Planella, J. (2010). Antropologia del cos i educació. Cossos i transformacions en la societat de la informació. A J. Planella i A. Pagès (coord). *Antropologia pedagògica*. Barcelona: FUOC.
- Planella, J. (2011). De la mirada mèdica a la perspectiva social de la discapacitat. Criteris, models i enfocaments. A J. Planella i O. Martínez. *Acció socioeducativa i diversitat funcional*. Barcelona: FUOC.
- Planella, J. (2012). L'ofici d'educador com acompanyament. A J. Planella i S. Moyano. *Practicum III*. Barcelona: FUOC.
- Planella, J. (2017). *Pedagogías sensibles. Sabores y saberes del cuerpo y la educación*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.
- SomAtemps. (pendent de publicació). Entrevista a Jordi Planella. *Magazine El Cos*. https://drive.google.com/file/d/1bZzznnl0xb972ql0d89hMMHtl9Ua_xKP/view?ts=5a24f0c6 <https://drive.google.com/file/d/1-yNk3WF57lfo1rC-CYI25CKdX9jgF1eP/view?ts=5a24f0f4>
- Plataforma Volem Signar i Escoltar. (2016, 14 de març). Qui som; La Llei; Què demanem [Entrades de blog]. Disponible a <http://volemsignariescoltar.blogspot.com.es/>
- Prats, E. (2010). Teories de l'educació. A: E, Prats. i I, Vilafranca (Coord.). *Teoria de l'educació*. Barcelona: FUOC.

- Rodriguez, D. (2016). *¿Discapacitado? No, ¡Sordo!*. (Tesi doctoral). Descarregat des de www.tdx.cat
- Rodríguez, D., Valldeoriola, J. (2011): *Metodología de la investigación*. Barcelona: UOC.
- Roig, E. (novembre de 2017). L'implant en persones adultes i la necessitat de l'entrenament auditiu pre i postimplant. A Federació ACAPPS (Organitzadors). *22es Jornades de Formació de les Persones Sordes en Modalitat Oral*. Barcelona.
- Sacks, O. (2017). *Veo una voz. Viaje al mundo de los sordos*. Barcelona: Anagrama.
- Sánchez, J. (2015). *Llengua de signes i llengua escrita en la modalitat educativa bilingüe i en la intervenció amb l'infant sord*. (Tesi doctoral). Descarregat des de www.tdx.cat
- Sancho, J. (2016). *Com escriure i presentar el millor treball acadèmic*. Guia pràctica pera a estudiants i professors. Vic: EUMO Editorial.
- Solé, J. (coord.). (2016). *Les principals problemàtiques de l'educació social. Els malestars contemporanis entorn la identitat i la diversitat cultural*. A *Antropologia pedagògica*. Barcelona: FUOC.
- Sort, A. (febrer de 2017). *Psicologia de les persones sordes*. A Facultat de Traducció i Interpretació i Centre d'Estudis LSC-UPF Actua de la llengua de signes catalana. *Cicle de conferències sobre la llengua de signes i comunitat sorda*. Conferència realitzada per la UPF, Barcelona.
- Taylor, Ch. (n.d). Descarregat a <https://seminariosocioantropologia.files.wordpress.com/2014/03/elmulticulturalismoylapoliticadelreconocimientocharlestaylor.pdf>

- Toboso, M. (juny de 2017). Epistemologies de la diversitat funcional. A A. Pié i J. Planella (Organitzadors). *Seminari de estudis crítics y discapacitat. Ontologies de la Diferencia. Pasos hacia otras gramáticas de la discapacidad*. Seminari de treball organitzat per la Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona.
- Ubieto, J.R. (maig de 2017). Conferència inaugural. A S. Moyano (Director del grau). *VI Jornada d'Educació Social: La gestió social del sofriment. Fins on està permès patir?* Conferència organitzada pel programa de Grau en Educació Social dels Estudis de Psicologia i Ciències de l'Educació de la Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona.
- UOC. (2017). *Treball de Fi de Grau. Grau en Educació Social. 1er semestre 2016-2017*. UOC.
- Venceslao, M. (2013). Principals teories de la desviació social. A M. García, J. (coord.). *Sociologia de l'exclusió social*. Barcelona: FUOC.
- Vidal, M.C. i Arbós, A. (2010). Evolució, concepte i fonaments de la investigació educativa. A Vidal, M. C. (coord.) *Mètodes i tècniques d'investigació socioeducativa*. Barcelona: FUOC.
- XII Legislatura N° 134. Para las Políticas Integrales de la Discapacidad. Cortes Generales Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados. Comisiones. Madrid, 22 de febrer de 2017.
- Zizêk, S. (1998). Multiculturalismo o la lògica cultural del capitalisme multinacional. A F. Jameson, i S. Zizêk. *Estudios culturales. Reflexiones sobre el multiculturalismo* (p. 137-188). Barcelona: Ediciones Paidós Ibèria

ANNEXOS

A.1 Graella metodologia temes / fonts

Tema / Tema / Font	MG ACAPPS (Logopeda)	VL FECOSA (Educatrice Social,)	VB (Professora CFGS MC, Educatrice Social i persona Sorda)	KG (Professora CFGS MC, Intèrpret i CODA)
1. Comunicació: Perquè la llengua de signes?			X	X
1.1 Identitat pròpia?			X	X
2. Comunicació: Perquè no a la llengua de signes?	X		X	X
3. Persona Sorda o Diversitat auditiva?	X		X	X
4. Educador social amb persona Sorda?	X	X	X	X
4.1. Escola: educador social?		X	X	X

Tema / Tema / Font	Diversitat persones amb diversitat auditiva	JP (col·laborador i exdirector del grau d'Educació Social)	M (Plataforma Volem Signar i Escoltar)	DR (Tesi Discapacitat No! Sordo!)
1. Comunicació: Perquè la llengua de signes?	X		X	X
1.1 Identitat pròpia?	X		X	X
2. Comunicació: Perquè no a la llengua de signes?	X		X	X
3. Persona Sorda o Diversitat auditiva?	X		X	X
4. Educador social amb persona Sorda		X	X	X
4.1. Escola: educador social?		X		

A.2 Document consentiment de participació en la recerca i de protecció de les dades empíriques

Objectiu de la investigació

La recerca —treball final de grau, TFG— vol contribuir a visibilitzar la Comunitat Sorda en el món universitari —s'adjunta fitxa informativa amb la justificació, objectius i metodologia —

Procediments específics

Per tal d'assolir aquests objectius, es volen fer diverses accions:

- entrevistes i/o qüestionaris a persones sordes signants i oralistes majors de 18 anys.
- entrevistes i/o qüestionaris a famílies de persones sordes signants i oralistes majors de 18 anys.
- entrevistes a professionals vinculats amb la comunitat sorda i/o la diversitat auditiva

La investigadora gravarà les sessions en àudio, per analitzar-ho posteriorment.

Riscos i beneficis

No hi ha riscos en la participació en la recerca. No hi ha beneficis específics més enllà del coneixement sobre el procés de composició del TFG.

Confidencialitat

No utilitzarem el nom dels participants-informants si així es demana. Els enregistraments no s'usaran sense el seu consentiment, i es mantindran en un lloc segur. Només hi tindran accés les persones responsables del projecte. El tractament de les dades que ens proporcionis s'ajustarà al que estableix la Llei Orgànica 15/99, de 13 de desembre, de protecció de dades personals.

Contacte

Si desitja fer qualsevol pregunta sobre aquest TFG, pot contactar amb: Noemí Tomé Puerta (telèfon: 675256822; e-mail: ntomep@uoc.edu)

Consentiment de participació en la recerca

1. El/La Sr./Sra. _____, major d'edat, declaro que he tingut l'oportunitat de llegir o que se'm signés el formulari de consentiment, i que se m'expliqui l'estudi, i declaro estar d'acord amb la participació en la recerca.

2. Pel que fa a les gravacions, volem saber si ens permet mostrar-les a altres investigadors o professionals per a l'assessorament de l'anàlisi de dades (fer un cercla l'opció triada): SI NO

_____, _____, _____ de _____ de 2017
(signatura) (població) (dia) (mes)

A.3 Guió entrevista DR, autora Tesi Doctoral Discapacitado No, ¡Sordo!

Presentació del projecte de recerca

Trajectòria professional

- Trajectòria professional
- Interès per la seva Tesi Doctoral com a referent pel meu TFG

Persona Sorda o Persona amb diversitat funcional

- Quina diferència hi ha?

La llengua de signes o llengua oral?

Com és l'educació per a les persones sordes?

Què són exactament els CREDA?

De quantes persones signants estem parlant? És una comunitat molt petita?

Intèrpret o l'educador social

- L'Alicia Sort en la conferència sobre la Psicologia de les persones sordes defensa que els professionals sàpiguen llengua de signes per fer un correcte tractament, evitant doncs a l'intèrpret, l'educador social hauria de saber llengua de signes?

A.4 Guió entrevista M, Portaveu Plataforma Volem signar i escoltar

Presentació del projecte de recerca

- Comentari que la Dolors Rodríguez m'ha recomanat que parli amb ella

Trajectòria professional

- Interès per ser una plataforma de reivindicació socioeducativa

Modalitat d'escola

- Què és l'escola bilingüe
- Què són els CREDA, perquè són més propers a la modalitat oral?

La llengua de signes

- La llengua de signes està reconeguda legalment, perquè sembla que estigui amenaçada?
- Perquè hi ha una rivalitat entre els que defensen la llengua de signes i els que opten per l'implant coclear?

De quantes persones signants estem parlant? És una comunitat molt petita?

A.5 Guió entrevista VL, Educadora Social a FECOSA

Presentació del projecte de recerca

- Entrega dels documents i explicació

Trajectòria professional

- Trajectòria professional
- Interès per com s'apropa a la cultura Sorda
- Com a educadora social, cómo vas decidir treballar per a persones sordes signants?

Formació de l'Educador Social

- Consideres que l'educador social hauria de saber llengua de signes?
- No hi ha estudis oficials i reglats als quals pugui accedir l'educador social per completar la seva formació? Incloure alguna assignatura en el grau?
- L'educador social està lluitant per la seva incorporació a l'escoles, podria ser ell la persona que fes reforç dins l'aula enlloc del logopeda?

L'educador social

- Coneixes, a part de tu, més educadors socials que treballin per a persones sordes signants? En quins àmbits?

Persona Sorda o Persona amb diversitat funcional

- Quina diferència hi ha?

La llengua de signes

- Com a treballadora de la Federació de persones sordes signants, perceps si hi ha hagut un augment o una baixada de persones signants?
- Creus que la llengua de signes pot desaparèixer?
- Què en penses de l'oralisme?

Intèrpret o l'educador social

- En el dia de les Persones Sordes comenten que no hi ha intèrprets suficients i que se'ls demana molta formació, que no poden cobrir les necessitats de tot el col·lectiu. Què en penses?
- L'intèrpret és còmode per a totes les situacions?
- Creus que l'educador social pot acompanyar sense saber llengua de signes?

Modalitat d'Escola

- Confirmar que l'escola Tres Pins és l'única en modalitat bilingüe, com també que la llengua de signes dins d'aquesta no té el pes que hauria de tenir en ser un projecte d'aquestes característiques.
- Quina modalitat d'escola veus millor: sectorització, agrupament o especial?

A.6 Guió entrevista MG, Logopeda a ACAPPS

Presentació del projecte de recerca

- Entrega dels documents i explicació

Trajectòria professional

- Trajectòria professional

Persona Sorda o Persona amb diversitat funcional

- Quina diferència hi ha?
- Amb quins termes us sentiu millor: diversitat funcional, discapacitat auditiva o persona sorda?

Famílies i modalitat lingüística

- La majoria de nens sords tenen pares oïdors?
- Existeix alguna situació de pares sords signants, nen sord signant i que vinguin a ACAPPS, que vulguin pel seu nen l'oralisme?
- Hi ha participants d'ACAPPS que també siguin usuaris de la llengua de signes? És comtable?

Modalitat d'Escola

- Defenseu la separació de modalitats d'escola, perquè?
- No podria ser millor tot integrat, com defensa la comunitat sorda signant?

Formació de l'Educador Social

- Contempleu l'educador social en la vostra Federació?

A.7 Guió entrevista docents KG i VB, CFGS Mediació Comunicativa

Presentació del projecte de recerca

- Entrega dels documents i explicació

Trajectòria professional

- Trajectòria professional
- Interès per com s'apropa a la cultura Sorda

Formació de l'Educador Social

- Revisió del pla d'estudis del CFGS per comprovar que hem entès bé les funcions i les competències
- El mediador comunitari està més preparat que l'educador social per acompanyar a la persona sorda?
- No hi ha estudis oficials i reglats als quals pugui accedir l'educador social per completar la seva formació? Què en penses?

Persona Sorda o Persona amb diversitat funcional

- Quina diferència hi ha?
- Què en penses de l'oralisme?

Intèrpret o l'educador social

- En el dia de les Persones Sordes comenten que a no hi ha intèrprets suficients i que se'ls demana molta formació, que no poden cobrir les necessitats de tot el col·lectiu. Què en penses?
- L'intèrpet és còmode per a totes les situacions?
- Possibilitats d'altres professionals com l'educador social?
- L'educador social està lluitant per la seva incorporació a l'escoles

Modalitat d'Escola

- Hi ha alumnes sords en aquest institut?
- Modalitat de l'escola? Programa bilingüe?
- Quina modalitat d'escola veus millor: sectorització, agrupament o especial?

A.8 Guió entrevista JP, professor i exdirector de Grau Educació Social UOC

Presentació del projecte de recerca

- Se li presenta el projecte
- JP envia una entrevista per si ens pot ajudar amb el TFG plantejat

Formació de l'Educador Social

- Perquè no es contempla la persona Sorda signant i la cultura sorda en el Grau d'Educació Social?

A.9 Qüestionaris entrevista

Benvolgut/da,

Gràcies per la teva participació en l'estudi. Les dades que ens proporcionis en aquests qüestionaris seran tractades de forma totalment anònima.

Tot seguit trobaràs tres tipus de qüestionaris (cadascú té 3 pàgines), omple aquell amb el qual t'identifiquis i reenvia'l al Mail: noemi.tome@gmail.com

Si vols comentar alguna qüestió, pots escriure-ho al final del qüestionari. Per qualsevol dubte o comentari a fer-me, pots fer-ho per mail o bé al telèfon 675 25 68 22.

1. Qüestionari **persona sorda signant**: persones que en la seva comunicació diària utilitza la llengua de signes (tot i poder comunicar-se oralment opta com a llengua principal la LSC)
2. Qüestionari **persona sorda oralista**: persona que en la seva comunicació diària ho fa oralment (no contempla la llengua de signes)
3. Qüestionari **persona sorda oralista interessada en la llengua de signes** (aprenent la LSC)

Noemí Tomé Puerta

Estudiant del Grau d'Educació Social

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

1. Qüestionari persona sorda signant: persones que en la seva comunicació diària utilitza la llengua de signes (tot i poder comunicar-se oralment opta com a llengua principal la LSC)

Dades generals

- Nom: _____
- Edat: _____
- Estudis o treballes? _____
- Indica els últims estudis reglats que tinguis? (per exemple, institut, batxillerat, universitat, etc.)

- Si actualment estàs treballant indica la professió? _____

Característiques auditives

- Quin grau de sordesa tens? (per exemple: profunda, no cal el dB) _____
- Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? _____
- Si utilitzes alguna, perquè la teva llengua és la llengua de signes? _____

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? (marca Sí o No):
 - Identitat i cultura Sorda _____
 - M'identifico amb el col·lectiu Sord però no considero que tingui una identitat i una cultura sorda pròpia _____
 - Identitat i cultura Sorda i Oient, és a dir totes dos _____
 - No m'agrada que em cataloguin amb cap _____

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? _____ En el cas que no, hi ha algun familiar Sord? _____
- En el cas que els teus pares no siguin Sords, perquè van triar la llengua de signes _____ enlloc _____ de l'oralisme? _____
- En el cas de que els teus pares i familiars més propers no siguin signants, ells van aprendre la LS per comunicar-se amb tu? _____
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? _____

Entorn Educatiu

- A l'escola de primària i secundària, vas anar a una escola en modalitat bilingüe (oral i LS) o a una escola en modalitat oral? _____
- Si vas anar a l'escola en modalitat oral, va ser per decisió de la família o perquè a la teva ciutat no hi havia escola bilingüe? _____
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? _____
- Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? _____
- Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? _____ Totes les hores lectives? _____
- Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? _____
- Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics de classe? _____ Si has tingut dificultat per fer una colla d'amics, ha

sigut per la falta de comunicació? _____

- Si haguessis d'utilitzar un servei, per exemple psicòleg, educador social, advocat, etc., quina de les 2 opcions prefereixes? (Indica un Sí o No)
 - Que el professional sàpiga llengua de signes i així ens podem comunicar directament _____
 - No m'importa que el professional no sàpiga llengua de signes, demano un intèrpret, no tinc problema per parlar de coses íntimes davant un intèrpret _____

Accessibilitat general

- Has tingut dificultats per trobar feina? Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? _____
- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? (No cal concretar, només valora de manera molt general) _____
- T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? _____

2. Qüestionari persona sorda oralista: persona que en la seva comunicació diària ho fa oralment (no contempla la llengua de signes)

Dades generals

- Nom: _____
- Edat: _____
- Estudis o treballes? _____
- Indica els últims estudis reglats que tinguis? (per exemple, institut, batxillerat, universitat, _____ etc.)
- Si _____ actualment estàs treballant indica la professió? _____

Característiques auditives

- Quin grau de sordesa tens? (per exemple: profunda, no cal el dB) _____
- Utilitzes _____ audiòfon i/o _____ implant coclear? _____
- Estàs satisfet amb l'ajuda de l'audiòfon i/o implant coclear? _____
- Fas _____ lectura labial amb facilitat? _____

Dades d'identitat

- Amb quins termes ets sent més còmode? (marca Sí o No):
 - Diversitat funcional auditiva _____
 - Discapacitat auditiva _____
 - Identitat i cultura sorda _____
 - M'identifico amb el col·lectiu sord però no considero que tingui una identitat i una cultura sorda pròpia _____

- Identitat i cultura Sorda i Oient, és a dir totes dos _____
- No m'agrada que em cataloguin amb cap _____

Entorn familiar

- Els teus pares són persones sordes? _____ En el cas que no, hi ha algun familiar sord? _____
- En el cas que els teus pares no siguin sords, perquè van triar l'oralisme enlloc de la llengua de signes? (marca un Si o un No)
 - Els metges i els del CREDA li van aconsellar que era millor l'oralisme _____
 - Perquè tenia molt bona resta d'audició i amb les ajudes tècniques i la lectura facial ja podia desenvolupar-me sense problema _____
 - Perquè no coneixien res sobre la llengua de signes, ni a cap persona signant i van tenir por que no pogués fer una vida normal _____
 - Altres
opcions _____
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants? _____ I quina llengua utilitzeu per comunicar-nos, oral o la de signes? _____

Entorn Educatiu

- A l'escola de primària i secundària, vas anar a una escola en modalitat bilingüe (oral i LS) o a una escola en modalitat oral? _____
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç? _____ I aquest utilitzava la llengua de signes per fer suport?

- Consideres que amb el reforç que tenies, mes les ajudes tècniques i la lectura labial _____ en _____ tenies suficient? _____
- Si has anat o actualment vas a l'institut, batxillerat o universitat, tens prou amb la les ajudes tècniques i la lectura fàcil? _____

- Tens dificultats per seguir el ritme de la classe?

- Consideres que faria falta més accessibilitat? _____ Si creus que sí, quina adaptació _____ t'agradaria _____ que fessin? _____
- Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics a classe? _____ Si has tingut dificultat per fer una colla d'amics, ha sigut _____ per _____ la _____ falta _____ de comunicació? _____

Accessibilitat general

- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? (No cal concretar, només valora de manera molt general) _____
- T'agradaria aprendre llengua de signes, conèixer la Cultura Sorda o no tens gaire interès? _____
- **Pregunta opcional**, què en penses de la llengua de signes i de les persones que no utilitzen la llengua oral per comunicar-se?

3. Qüestionari persona sorda oralista interessada en la llengua de signes (la coneix i/o l'està aprenent)

Dades generals

- Nom: _____
- Edat: _____
- Estudis o treballes? _____
- Indica els últims estudis reglats que tinguis? (per exemple, institut, batxillerat, universitat, _____ etc.)
- Si _____ actualment _____ estàs _____ treballant _____ indica _____ la professió? _____

Característiques auditives

- Quin grau de sordesa tens? (per exemple: profunda, no cal el dB) _____
- Utilitzes _____ audiòfon _____ i/o _____ implant coclear? _____
- Estàs satisfet amb l'ajuda de l'audiòfon i/o implant coclear? _____
- Fas _____ lectura _____ labial _____ amb facilitat? _____
- Quan vas començar a aprendre la llengua de signes? _____

Dades d'identitat

- Amb quins termes ets sent més còmode? (marca Sí o No):
 - Diversitat funcional auditiva _____
 - Discapacitat auditiva _____
 - Identitat i cultura Sorda _____

- M'identifico amb el col·lectiu Sord però no considero que tingui una identitat i una cultura Sorda pròpia_____
- Identitat i cultura Sorda i Oient, és a dir totes dos_____
- No m'agrada que em cataloguin amb cap_____

Entorn familiar

- Els teus pares són persones sordes? _____En el cas que no, hi ha algun familiar sord?_____
- En el cas que els teus pares no siguin sords, perquè van triar l'oralisme enlloc de la llengua de signes? (marca un Sí o un No)
 - Els metges i els del CREDA li van aconsellar que era millor l'oralisme_____
 - Perquè tenia molt bona resta d'audició i amb les ajudes tècniques i la lectura facial ja podia desenvolupar-me sense problema_____
 - Perquè no coneixien res sobre la llengua de signes, ni a cap persona signant i van tenir por que no pogués fer una vida normal_____
 - Altres
opcions_____
- Que van pensar quan vas dir que volies aprendre LSC_____
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants?_____ I quina llengua utilitzeu per comunicar-nos, oral o la de signes?_____

Entorn Educatiu

- A l'escola de primària i secundària, vas anar a una escola en modalitat bilingüe (oral i LS) o a una escola en modalitat oral?_____

- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç? _____I aquest utilitzava la llengua de signes per fer suport?

- Consideres que amb el reforç que tenies, mes les ajudes tècniques i la lectura labial _____ en _____ tenies suficient? _____
- Si has anat o actualment vas a l'institut, batxillerat o universitat, tens prou amb la les ajudes tècniques i la lectura fàcil? _____

- Tens dificultats per seguir el ritme de la classe?

- Consideres que faria falta més accessibilitat?_____ Si creus que sí, quina adaptació _____ t'agradaria _____ que fessin? _____
- Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics a classe? _____Si has tingut dificultat per fer una colla d'amics, ha sigut _____ per _____ la _____ falta _____ de comunicació? _____

Accessibilitat general

- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? (No cal concretar, _____ només valora de manera molt general)_____
- Perquè t'interessa aprendre llengua de signes, també t'interessa la cultura Sorda?_____
- **Pregunta opcional**, què en penses de les persones sordes signants que no utilitzen la llengua oral per comunicar-se?

A.10.9 Recollida dades anàlisi document

La nena que no deia hola

Dades generals

- Nom: Inmma Codorniu
- Ha viscut: a un poblet petit al costat de Tortosa, de gran a Barcelona
- Edat: entre els 54 i els 58
- Estudis reglats que tinguis? No superiors

Característiques auditives

- Grau de sordesa? Profunda i prelocutiva
- Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? Sembla que no, no ho indica. En aquella època es detectava molt tard i no hi havien els avenços d'avui.
- Fas lectura labial amb facilitat? Sí
- Si utilitzes alguna, perquè la teva llengua és la llengua de signes? Perquè és amb la única que em puc comunicar al 100%, és amb la única que puc aprendre i que m'ajuda a incorporar l'oral.
- Quan vas començar a aprendre la llengua de signes? Als 5 anys, amb els amics sord de l'escola.

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona Sorda amb identitat Sorda, persona amb discapacitat auditiva. En la meva època les persones sordes erem invisibles, se'ns deia sordmuts i anormals.

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No
- -Perquè van triar l'oralisme? En aquell moment les escoles per a sords eren oralistes, no hi havia més informació. Tot i que quan vaig aprendre la LS mai es van oposar. Sempre s'han preocupat per la meva educació.
- En el cas de que els teus pares i familiars més propers no siguin signants, ells van aprendre la LS per comunicar-se amb tu? No, molta frustració i depressió per no poder-me comunicar amb ells, com tampoc amb la meva germana.

- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oïents? Principalment signants

Entorn Educatiu

- A l'escola de primària i secundària...? Vaig començar a l'escola del poble, que evidentment era d'oïdors, però als 5 em van portar a una escola privada, un internat, per a sords de Barcelona fins els 13 anys, oralista.
- Si vas anar a l'escola en modalitat oral, va ser per decisió de la família o perquè a la teva ciutat no hi havia escola bilingüe? Era el que hi havia
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? No, els professors o logopedes et rehabilitaven la veu perquè poguessis parlar.
- Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? No vaig aprendre res de coneixements.
- Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? No hi havia intèrpret en aquella època.
- Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? Sí
- Consideres que faria falta més accessibilitat? Sí
- Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics de classe? A classe no vaig tenir dificultat perquè erem tots sords, al poble tot i que eren oïdors, tampoc, m'estimaven i em cuidaven però realment jo em sentia molt sola, aïllada perquè no em podia comunicar amb ells per molt bona lectura labio facial i per molt bé que jo pogués parlar.

Accessibilitat general

- Has tingut dificultats per trobar feina? Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? No perquè he treballat sempre amb persones sordes
- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Sí
- T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Sí, com també penso que és imprescindible que nosaltres tinguem una bona comprensió oral, defenso que estem en un món oral.

El grito de la gaviota

Dades generals

- Nom: Emmanuelle Laborit
- Ha viscut: París
- Edat: 44 anys
- Estudis reglats que tinguis? Batxiller, estudis de teatre.

Característiques auditives

- Grau de sordesa? Profunda i prelocutiva
- Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? Ara no però als 6 anys un audiòfon. Un ortofonista feia reeducació i rehabilitació que no va servir de res. Va prohibir als meus la llengua de signes i res de contacte amb persones signants. Critico l'IC, és una operació innecessària perquè amb la utilització de les dos llengües pots desenvolupar-te sense problema, només cal voluntat per part de la societat. El progrés científic i mèdic és el poder hegemònic dels oïdors envers els sords, sense pietat eliminen una cultura, no defensem un gueto ni res semblant, defensem una llengua i una cultura que no es pot esborrar del mapa perquè sí. (Als 80 es fa la 1era operació d'IC)
- Fas lectura labial amb facilitat? Sí, tot i que no entenc la meitat.
- Llenguatge oral? Sí, també, defenso plenament el bilingüisme.
- Si utilitzes, perquè la teva llengua és la llengua de signes? Perquè és amb la única que em puc comunicar al 100%, és amb la única que puc aprendre i que m'ajuda a incorporar l'oral, gràcies a ella que construït com a persona, no sé que hauria sigut de mi sense ella.
- Quan vas començar a aprendre la llengua de signes? Als 7 anys, vam conèixer a una persona sorda, vam viatjar a Gallaudet i allà ho vaig descobrir, a la tornada a França vaig continuant anant al ITV (déu ser com una associació), sort d'ells, gràcies a ells vaig conèixer a persones adultes sordes, referent sord i em vaig adonar de quin seria el meu futur, fins al moment no sabia que em faria gran. També conèixer a persones com jo era reconfortant, ja no era diferent. A

partir d'aquest moment vaig entendre que jo era una persona sorda i que pertanyia a una comunitat. A partir d'aquest moment participava de dos mons, oïdors i sord.

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona Sorda amb identitat Sorda i cultura pròpia. En la meva època les persones sordes érem invisibles, se'ns deia sordmuts i anormals ens veiem com persones amb discapacitat i no.
- Importància de l'associació, on et trobes en llibertat, amb els teus i amb els que son com tu, sense barreres, plenitud.

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No
- -Perquè van triar l'oralisme? El meu pare era metge i va depositar la confiança en els seus amic ortofonistes, otorinolaringòlegs, pediatres i pedagogs que deien que el llenguatge oral era l'únic que podria permetre la integració. En aquell moment les escoles per a sords eren oralistes, no hi havia més informació. Tot i que quan vaig aprendre la LS mai es van oposar. Sempre s'han preocupat per la meva educació.
- En el cas de que els teus pares i familiars més propers no siguin signants, ells van aprendre la LS per comunicar-se amb tu? Al principi no, molta frustració i depressió per no poder-me comunicar amb ells, com tampoc amb la família, però més tard sí, es van esforçar molt. Es van interessar molt per la meva educació i quan van saber sobre la llengua de signes i que els sords podrien fer estudis superior no van escatimar esforços.
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? De tots.

Entorn Educatiu

- A l'escola de primària i secundària...? Escola per a sords en oralisme, la llengua de signes estava prohibida. Als 11 anys van intentar que fos a una escola ordinària però li van negar l'accés així que va continuar en l'escola especial per a sords en oralisme. Si vas anar a l'escola en modalitat oral, va ser per decisió de la família o perquè a la teva ciutat no hi havia escola bilingüe? Fins l'any

1991 no es va acceptar el bilingüisme així que sempre he estudiat en oralisme, la llengua de signes estava prohibida.

- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? No, els professors o logopedes et rehabilitaven la veu perquè poguessis parlar.
- Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? No
- Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? No hi havia intèrpret en aquella època.
- Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? Si, molt, tant que el batxillerat em va costar molts anys acabar-ho.
- Consideres que faria falta més accessibilitat? Sí
- Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics de classe? A classe no vaig tenir dificultat perquè érem tots sords, i la colla de l'adolescència també.

Accessibilitat general

- Has tingut dificultats per trobar feina? Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? No perquè vaig començar a treballar en el teatre amb un paper que representava a una persona sorda i d'allà en endavant.
- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Sí
- T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Si, crec que la societat no s'esforça per comunicar-se amb nosaltres. També penso que és imprescindible que nosaltres tinguem una bona comprensió oral, defenso que estem en un món oral però nosaltres oferim la nostra cultura i intentem establir ponts perquè ens coneguin però en canvi no rebem el mateix per l'altre part.

Sordo ¡y qué!

<p>Educació anys 60-70. La llengua de signes està prohibida. Escola ordinària o escola per a sords (possibilitat d'altres diversitats) en oralisme</p>	<p>Educació anys 80-90. No està prohibida la llengua de signes Escola ordinària en oralisme i Escola Especial per a sords amb LS (L'any 1994 hi ha la 1era experiència bilingüe a l'escola Tres Pins de Barcelona)</p>
<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Nom: Miguel Ángel Iglesias• Ha viscut: Madrid• Edat: 69• Estudis? Bàsics <p><u>Característiques auditives</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Grau de sordesa? Profunda, postlocutiva (3 anys), es veia com una desgracia i motiu de vergonya familiar• Utilitzes la llengua de signes? Sí és la meva llengua natural <p><u>Dades d'identitat</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona amb discapacitat i persona amb una identitat i cultura sorda, comunitat sorda• Importància de l'associació: Molta, allà vaig aprendre LS i	<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Nom: Celia Martínez• Ha viscut: Cartagena (Murcia)• Edat: 43• Estudis? Univesitaris i Doctorat <p><u>Característiques auditives</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Grau de sordesa? Profunda postlocutiva (Als 8 anys)• Fas lectura labial amb facilitat? Si però tot i així es impossible seguir una conversa• Utilizes la llengua de signes? Pel meu marit que es persona sorda signant <p><u>Dades d'identitat</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona amb discapacitat i persona sorda, però implícitament diferencia els

<p>totes les relacions socials</p> <p><u>Entorn familiar</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Els teus pares són persones Sordes? No i molt poc suport familiar, res de confiança en mi • -Perquè van triar l'oralisme? La LS estava prohibida, era el que hi havia • En el cas de que els teus pares i familiars més propers no siguin signants, ells van aprendre la LS per comunicar-se amb tu? No, no hi havia res de comunicació, ni afectiva tampoc. <p><u>Entorn Educatiu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Internats per a sords oralista, fins els 13 anys que vaig començar a treballar. • Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? No havia reforç, consistia en aprendre a parlar de manera militar. <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Has tingut dificultats per trobar feina? Si, només teníem oportunitat en treball de poca qualitat. Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? Si 	<p>sords oralistes dels sords signants que mai han escoltat la veu.</p> <p><u>Entorn familiar</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Els teus pares són persones Sordes? No • -Perquè van triar l'oralisme? Perquè ja parlava. Es van implicar en la meva educació. • El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? Es dedueix que de tot <p><u>Entorn Educatiu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Institucions públiques per oients, decisió familiar. • A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? Res de res, i molt poca sensibilitat per part de professors i tutors. • Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? No • Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? No existien. • Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? Molt • Consideres que faria falta més accessibilitat? Si <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si, el fet d'aperentar normalitat fa que tothom m'entengui
--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si. No deixes de ser una persona dependent de les altres. Espanya no reconeix a la comunitat sorda com ho fan els països nòrdics • T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Si 	<p>però jo a ells no.</p> <ul style="list-style-type: none"> • T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Si, hi ha molt desconeixement de la realitat de les persones que no poden incorporar la llengua oral.
<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Santiago Hernández (<i>a mig dels anys 70 i dels anys 80</i>) • Ha viscut: Valladolid • Edat: 49 • Estudis? Bàsic i un ofici <p><u>Característiques auditives</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grau de sordesa? De naixement cofosis en un oïde i hipoacúsia en l'altre. Als 22 anys sord profunda. • Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? Audiòfon de petit però de gran no. • Fas lectura labial amb facilitat? De petit sí, feia vida oïdora pràcticament normal, però quan vaig quedar sord profund, tot i tenir 22 anys em va ser impossible comunicar-me, era 	<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Javier Soto • Ha viscut: Hondarribia (Guipúzcoa) • Edat: 40 • Estudis? Universitaris i preparant un doctorat <p><u>Característiques auditives</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grau de sordesa? Profunda prelocutiva • Fas lectura labial amb facilitat? Si amb facilitat sempre i quan parlin més a poc a poc i em mirin directament • Utilitzes la llengua de signes? Si, la vaig aprendre als 20 anys <p><u>Dades d'identitat</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona amb discapacitat, comunitat sorda i també comunitat oient, m'agrada participar dels dos mons, crec que es importar trencar les

<p>esgotador.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utilitzes la llengua de signes? Si, a partir d'aquells moment va ser la meua llengua natural <p><u>Dades d'identitat</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona amb discapacitat, persona sorda amb una identitat i cultura pròpia • Importància de l'associació: tota, em vaig quedar incomunicat, aïllat, deprimat i sense opcions, pensava que era l'únic sord del món. Gràcies a l'associació vaig aprendre una llengua amb la que comunicar-me, vaig poder participar de tot, em van informar de les ajudes tècniques que tenia, del servei d'interpretació que a mitjans-finals dels 90 ja existia... <p><u>Entorn familiar</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Els teus pares són persones Sordes? No. Tot el meu entorn compromés amb la meua educació. • -Perquè van triar l'oralisme? Perquè volien que estigués integrat en el món oïdor • El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, 	<p>barreres.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Importància de l'associació: sí, molt <p><u>Entorn familiar</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Els teus pares són persones Sordes? No • -Perquè van triar l'oralisme? Els metges així els van informar • El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? De tot. <p><u>Entorn Educatiu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Institucions públiques per oients, decisió familiar. • A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? No • Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? Ara per primera vegada tinc un intèrpret que m'ajuda amb el doctorat. • Consideres que faria falta més accessibilitat? Si <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Has tingut dificultats per trobar feina? No Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? No • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si • T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de
--	--

<p>persones sordes oralistes, oients? De nen i adolescents amics oïdors però després sords</p> <p><u>Entorn Educatiu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Escola ordinària oïdora • A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? Fora de l'escola, els meu pares em van posar un logopeda per aprendre a parlar • Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? Si, la pèrdua total va ser després d'acabar els estudis <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Has tingut dificultats per trobar feina? Si, Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? Si • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si. La gent té molt poca paciència i necessitem traducció i interpretació perquè puguem participar del món oral, sinó només participem de allò que promou l'associació 	<p>signes? Si, hi ha molt desconeixement de la realitat de les persones sordes i Espanya està molt poc sensibilitzada a comparació d'altres països motiu que fa que els sords no pugui participar</p>
<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Jesús María Banús • Ha viscut: Madrid 	<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Raquel Puebla • Ha viscut: Valladolid (Madrid de més gran)

- Edat: 51

- Estudis? Bàsics

Característiques auditives

- Grau de sordesa? Profunda prelocutiva
- Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? Audiòfon de petit i als 26 anys un IC ('92)
- Utilitzes la llengua de signes? Sí, és necessària sinó no hi ha comunicació. Vaig a rehabilitació per aprendre del IC però la LS és la meua llengua

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona amb discapacitat, persona sorda signant.
- Importància de l'associació: Sí, allà vaig aprendre la LS. Importància de l'assessorament a les famílies

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No. Compromesos amb la meua educació però abans no hi havia informació.
- Perquè van triar l'oralisme? La llengua de signes no es coneixia, les escoles eren oralistes

Entorn Educatiu

- Edat: 36

- Estudis? Universitaris

Característiques auditives

- Grau de sordesa? Profunda d'un oïde i servera de l'altre, prelocutiva
- Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? Audífono en un oïde.
- Fas lectura labial amb facilitat? Sí però necessito que vocalitzi, parli a poc a poc i clar, que no hagi soroll, llum...
- Utilitzes la llengua de signes? No, no l'he après

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona amb discapacitat i persona sorda, no ho nego.

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No
- -Perquè van triar l'oralisme? Van decidir-ho

Entorn Educatiu

- Institucions públiques per oïents, decisió familiar.
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? Emisora de freqüència modulada, m'ajudava amb un 50%, i un logopeda fora de l'escola, anava cada dia

<ul style="list-style-type: none"> • Escola especial per a sords, oralista • A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? No, fora de l'escola anava a un logopeda <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Has tingut dificultats per trobar feina? Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si, es necessari l'intèrpret, els subtítols no asseguren que totes les persones puguin seguir la lectura • T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Sí, per sort ara els nens sords poden aprendre la llengua de signes i tenen molta tecnologia 	<ul style="list-style-type: none"> • Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? No, inclús vaig agafar una depressió important per la frustració que sentia de no assabentar-me de res, depenia dels companys totalment. • Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? No • Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? Sí • Consideres que faria falta més accessibilitat? Si <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Has tingut dificultats per trobar feina? Si, tenim moltes dificultats pel simple fet de ser sords. Si has tingut dificultats, ha sigut per la falta de comunicació? Si • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si
<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Lourdes Gómez • Ha viscut: Barcelona • Edat: 56 • Estudis? Superior <p><u>Característiques auditives</u></p>	<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Pilar Lima • Ha viscut: Valencia • Edat: 39 • Estudis? Universitaris <p><u>Característiques auditives</u></p>

- Grau de sordesa? Profunda postlocutiva (4anys)
- Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? Audiòfon des de petita i no sabia viure sense ell. Ara els IC arriben a quasi l'audició normal
- Fas lectura labial amb facilitat? Si, tinc molta facilitat perquè vaig conèixer la llengua oral, però tot i així només em serveix per descobrir el món però no per participar, no captes tot el que es diu, no pots comunicar-te plenament
- Utilitzes la llengua de signes? Si, plenitud, la vaig aprendre d'adolescent i gràcies a ella em vaig descobrir, vaig saber quí era, vaig començar a participar del món

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Abans de la llengua de signes jo era una persona amb discapacitat amb moltes habilitats, quan vaig conèixer la llengua de signes i la comunitat sorda vaig poder dir que era una persona sorda
- Importància de l'associació: Sí, gràcies a ella vaig començar a viure

Entorn familiar

- Grau de sordesa? Profunda, prelocutiva
- Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? No i critico l'IC
- Fas lectura labial amb facilitat? Sí, però esgota enormement, pots una estona però no tot el dia i no ho entens tot.
- Utilitzes la llengua de signes? Sí és la meva llengua natural però utilitzo les 2 quan així ho necessito

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona diferent però no inferior, persona sorda signant, món sord diferent al món oient.

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No. Molt compromesos amb la meva educació.
- -Perquè van triar l'oralisme? Perquè volia que vos com ells, oient. Al final van entendre que necessitava la LS

Entorn Educatiu

- Escola ordinària oïdora, desitjava una professora sorda
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? No
- Consideres que faria falta més accessibilitat? Si

Accessibilitat general

- Els teus pares són persones Sordes? No
- -Perquè van triar l'oralisme? No tenien assessorament, ells volien que parlés
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? Signants, amb el oïdors hi ha una barrera molt gran

Entorn Educatiu

- Escola ordinària
- Consideres que faria falta més accessibilitat? Sí, aprendre a llegir i escriure quan no has conegut la llengua és impossible

Accessibilitat general

- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si.
- T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Sí, que la persona sorda funcioni només amb l'oralisme és no deixar mai dependent de que els altres tradueixin coses. Els professionals i els pares estan tant preocupats en que es parli i es descuida el desenvolupament personal.

- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si. Barrera de comunicació, desigualtat. Es una discapacitat invisible.
- T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Si, i que las las persones sordes necessitem als oients per a assolir la plena integració a la societat. Trencar les barreres.

Dades generals

- Nom: Andrés Rodríguez
- Ha viscut: Madrid
- Edat: 57
- Estudis? Bàsics

Característiques auditives

- Grau de sordesa? Profunda prelocutiva
- Fas lectura labial amb facilitat? Si, però es esgotador
- Utilitzes la llengua de signes? Si, és la meua llengua natural

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona Sorda, cultura sorda i identitat pròpia sorda
- Importància de l'associació: és la meua llar, és on em puc comunicar i em sento lliure. El futur està en perill, era la continuïtat de l'escola de sords, ara amb la integració els nens no saben que hi ha una llengua, una comunitat amb la que et pots sentir connectat i entendre, la integració suposo l'aïllament de la persona sorda, el jovent no ve a l'associació. Gràcies a aquestes es va celebrar al 92 les

Dades generals

- Nom: Natalia Sierra
- Ha viscut: Madrid
- Edat: 41
- Estudis? Universitaris

Característiques auditives

- Grau de sordesa? Profunda prelocutiva
- Utilitzes la llengua de signes? Si, des de ben petita

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona amb discapacitat, persona sorda amb una identitat i cultura sorda pròpia
- Importància de l'associació: Sí, molt

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No. Compromesos amb la meua educació.
- En el cas de que els teus pares i familiars més propers no siguin signants, ells van aprendre la LS per comunicar-se amb tu? Teníem una llengua de signes domèstica, compromesos en comunicar-nos

Jornades sobre la Identitat Sorda que va suposar la revolució i el despertar de la nostra comunitat

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No
- -Perquè van triar l'oralisme? Era el que hi havia en aquell moment
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? Signants

Entorn Educatiu

- Escola ordinària però no saben atendre i a l'especial junt amb persones amb DI, després en una altre especial en la que vaig aprendre molt, totes dos oralistes
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? No, hi ha havia intervenció logopèdica per rehabilitar-nos, era el que més els importava, de fet no vaig aprendre res de cultura, ni llegir bé. Després dels 14 anys, vaig fer un curs per aprendre un ofici i hi havia un professor sord que utilitzava la llengua de signes, va ser important veure a un adult sord amb estudis superior i interactuant amb professors oïdors, això no era habitual en

- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? Hi van haver oients però per la manca de comunicació ens vam distanciar. Signants

Entorn Educatiu

- Escola especial per a sords fins el BUP. Al COU a un ordinari però em van acomiadar, no podia seguir les classe i no estava integrada. FP oïdor i bé.
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? S'utilitzava la llengua de signes
- Consideres que amb el reforç que tenies era suficient?
- Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? El vaig tenir ja de gran en un curs que vaig fer, abans no existia. Dono vital importància a està professió.
- Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? De petita no i de gran moltes
- Consideres que faria falta més accessibilitat? Si
- Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics de classe? Fins al BUP els meus amics eres com jo, sords, cap problema. Al COU sí, res.

Accessibilitat general

<p>aquell moment.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? M'hauria agradat continuant estudiants però no havia facilitats i era esgotador seguir el mètode oralista <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si • T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Que coneguim la nostra realitat 	<ul style="list-style-type: none"> • Has tingut dificultats per trobar feina? No, vaig trobar feina com a professora orientadora en una escola ordinària • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si, hi ha moltes barreres de comunicació • T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? M'agradaria que la societat fos conscient de la nostra discapacitat.
<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Maria Gemma Piriz • Ha viscut: Madrid • Edat: 47 • Estudis? Superiors <p><u>Característiques auditives</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grau de sordesa? Profunda prelocutiva • Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? No • Fas lectura labial amb facilitat? Si, de fet molta no creu que sóc sorda • Utilitzes la llengua de signes? Si, és la meua llengua 	<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Begoña Lorenzo • Ha viscut: Pontevedra • Edat: 37 • Estudis? Bàsics <p><u>Característiques auditives</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grau de sordesa? Profunda prelocutiva • Fas lectura labial amb facilitat? Si • Utilitzes la llengua de signes? Si <p><u>Dades d'identitat</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona sorda

natural

Dades d'identitat

- Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona Sorda
- Importància de l'associació: molt, quan era petita els meus pares la necessitaven doncs era l'únic lloc on t'informaven de les notícies del món, de dilluns a divendres vivien en el silenci, ara amb les tecnologies tot això ha canviat, però era fonamental. Jo estic molt vinculada, participo

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? Si
- -Perquè van triar l'oralisme? No, entre nosaltres parlaven en LS, ells la van aprendre a l'associació. I amb la resta de la meva família en oralisme, ma mare feia d'intèrpret quan calia doncs ella va estudiar en oralisme
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oïents? De tot, conèixer persones oïdores m'ha fet obrir la ment i entendre malentesos

Entorn Educatiu

- Escola especial per a sords fins 8è EGB, sempre especial

- Importància de l'associació: Sí, allà vaig aprendre la LS

Entorn familiar

- Els teus pares són persones Sordes? No i els hi va costar molt acceptar que la meua llengua natural era la LS
- -Perquè van triar l'oralisme? Suposo per assessorament
- En el cas de que els teus pares i familiars més propers no siguin signants, ells van aprendre la LS per comunicar-se amb tu? Tenien un sistema de signes domèstic

Entorn Educatiu

- A Barcelona, Escola d'integració i jo era la única persona sorda
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? Sí, logopeda i fora anava a un logopeda també
- Consideres que amb el reforç que tenies era suficient? Era molt avorrit i esgotador però va valdre la pena
- Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? Vaig estudiar un ofici i vaig demanar un intèrpret ('94) però l'havíem de pagar nosaltres, no era un servei garantit, no vaig tenir-ho
- Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? Si, era realment difícil, ja no entendre el professor sinó el contingut

<p>per a sords i signants, o oralistes però s'utilitzava la LS. I el curs per docent en LS.</p> <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Has tingut dificultats per trobar feina? No, em vaig vincular com professora de LS i després a la Universitat. Ara treballo a la TVE2 	<ul style="list-style-type: none"> • Consideres que faria falta més accessibilitat? Si <p><u>Accessibilitat general</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si. • T'agradaria que la societat tingués coneixement de llengua de signes? Sí
	<p><u>Dades generals</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nom: Juan Manuel García • Ha viscut: Barcelona • Edat: 34 • Estudis? Superiors <p><u>Característiques auditives</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grau de sordesa? Profunda prelocutiva • Utilitzes audiòfon i/o implant coclear? No, hi l'IC només produeix frustracions, és perillós • Utilitzes la llengua de signes? Si, és la meua llengua natural <p><u>Dades d'identitat</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Si haguessis de definir-te com ho faries? Persona Sorda, cultura sorda i persona amb discapacitat <p><u>Entorn familiar</u></p>

- Els teus pares són persones Sordes? La meva mare sí, tota la resta no
- El teu grup d'amics, hi ha persones sordes signants, persones sordes oralistes, oients? Signants principalment però també algun oïdor

Entorn Educatiu

- Escola especial fins els 7 anys, escola ordinària poc temps i escola per a sords, al bachiller i el CFGS escola ordinària oïdora
- A l'escola, tenies algun professor-logopeda de reforç amb llengua de signes? A l'escola infantil ordinària un logopeda que la seva obsessió era que parlés, no aprenia res, tant que quan vaig passar a l'escola per a Sords vaig repetir, allà vaig estudiar fins tota l'ESO, estava genial, tot el meu entorn era com jo, ens comunicaven i estudiàvem moltíssim. Consideres que amb el reforç que tenies era suficient?
- Si has anat a l'institut, batxillerat o universitat, tenies intèrpret? Al Batchiller ho vaig passar realment mal, no estava adaptat, allà ja vaig tenir intèrprets però no totes les hores, l'intèrpret te'l canvien cada any. Al CFGS vaig tenir intèrpret totes les hores, gràcies a això m'ho vaig poder treure.

- Vas tenir dificultats per seguir el ritme de la classe? Si, sí, a les escoles ordinàries oïdores molt, de fet el batchillereat el vaig abandonar, més tard el vaig tornar a emprendre
- Al llarg dels anys a l'escola, institut, universitat, etc., has tingut dificultats per fer amics de classe? En les escoles ordinàries, sí.

Accessibilitat general

- Has tingut dificultats per trobar feina? No, perquè treballa vinculat al món sord
- Consideres que tens problemes d'accessibilitat, de manera general? Si, no podem participar, les coses no estan adaptades